

HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULU
Laskentatoimen ja rahoituksen laitos

IAS-37 STANDARDIN VAIKUTUS SUOMALAISTEN PÖRSSIYHTIÖIDEN
PAKOLLISIIN VARAUKSIIN, TILIKAUDEN TULOKSEEN JA
TUNNUSLUKUIHIN 2003–2006

HELSINGIN
KAUPPAKORKEAKOULUN
KIRJASTO

10686

Laskentatoimi
Pro Gradu – tutkielma
Tuomas Marjanen
Kevät 2008

Laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen laitosneuvoston kokouksessa 5 / 2 2008

hyväksytty arvosanalla erinomainen, 80 p.

Tarkastajat:

KTT, Pontus Troberg
KTT, Lasse Nieminen

IAS 37 – STANDARDIN VAIKUTUS SUOMALAISTEN PÖRSSIYHTIÖIDEN
PAKOLLISIIN VARAUKSIIN, TILIKAUDEN TULOKSEEN JA TUNNUSLUKUIHIN
2003–2006

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkielman tavoitteena on selvittää millaisia muutoksia IFRS-raportointiin siirtyminen toi suomalaisten pörssiyhtiöiden taseisiin kirjattuihin pakollisiin varauksiin vuosina 2004–2006 ja kuinka IFRS-raportointiin siirtyminen vaikutti varausten kautta tilikauden tulokseen ja yhtiöiden tunnuslukuinformaatioon.

Lähdeaineisto

Tutkielman lähteinä on käytetty varauksiin, IFRS:ään ja suomalaiseen lainsäädäntöön liittyvää koti- ja ulkomaista lähdekirjallisuutta ja julkaisuja. Tutkimusaineistona käytettiin OMX Helsingin päälliställä noteerattujen yhtiöiden konsernitilinpäätöksiä tai, jos kyseessä ei ollut konserni, erillistilinpäätöksiä vuosilta 2003–2006.

Aineiston käsittely

Aineisto testattiin tilastollisin menetelmin, jotta voitaisiin todeta ovatko varauksia kirjanneiden yritysten lukumäärä, varausten absoluuttiset summat, varausten suhteelliset osuudet taseista tai varausten tulosvaikutus muuttuneet IFRS:ään siirryttäessä.

Tulokset

Varausten keskiarvo ja niitä kirjanneiden yritysten lukumäärä kasvoivat, mutta varausten suhteellinen osuus taseesta keskimäärin ja varausten hajontaluvut pienenivät IFRS:ään siirryttäessä. Tilikauden 2004 (FAS) varausten tulosvaikutus erosi pääsääntöisesti tilastollisesti merkitsevästi muista tilikausista. Tilikausi 2004 (FAS) oli tutkimusajanjaksolla ainoa tilikausi, jolla varausten tulosvaikutus oli negatiivinen.

Avainsanat

Pakollinen varaus, IAS 37, IFRS, vapaaehtoinen varaus

1. Johdanto.....	3
1.1 Taustaa	3
1.2 Aikaisempi tutkimus	4
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	4
1.4 Tutkielman rakenne	5
2 Varaukset laskentatoimen yleisen teorian näkökulmasta.....	6
2.1 Varaus ja laskentatoimen yleiset periaatteet	6
2.2 Varausten historiallinen käyttö	7
3 Varaukset Suomen lainsäädännön mukaan	9
3.1 Pakolliset varaukset	9
3.2 Vapaaehtoiset varaukset.....	14
3.3 Kirjanpitoasetukseen sisältyvät määräykset varauksista	16
4 Varaukset IFRS:n mukaan	17
4.1 Harmonisointitarve tilinpäätöskäytännöille	17
4.2 Tilinpäätöskäytäntöjen harmonisointi Euroopan unionissa	17
4.3 IFRS:n käyttöönotto Euroopan unionissa	19
4.4 IFRS-normiston rakenne ja tarkoitus	21
4.5 IFRS:ään siirtymiseen liittyvät helpotukset	22
4.6 Varaukset IAS 37-standardin mukaan	22
4.7 Muiden IFRS-standardien suhde varauksiin.....	30
5 IFRS:n ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön väliset erot.....	33
5.1 Erot lähtökohtaisessa ajattelutavassa	34
5.2 Tekniset erot varausten kirjaamisessa.....	36
6 Varaukset ja tuloksenohjaus.....	39
7 Aikaisempi tutkimus	41
8 Empiria	42
8.1 Tutkimusaineiston kuvaus	42
8.2 Tutkimuksen rajoitukset.....	43
8.3 Tutkimuksessa käytetty metodologia.....	45
8.4 Tutkimustulokset.....	47
9 Johtopäätökset ja yhteenveto.....	67
Lähdeluettelo	70
Liitteet	75

TAULUKOT JA KUVIOT

Kuviot:

Kuvio 1: IFRS-standardeihin siirtymisen aikajana	20
Kuvio 2: Varauksen päätöspuu	24

Taulukot:

Taulukko 1: Pakollisten varausten edellytykset.....	11
Taulukko 2: IAS 37 -standardin ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön keskeiset erot.....	36
Taulukko 3: Tutkimusaineisto toimialoittain.....	43
Taulukko 5: Kuvailevaa tilastotietoa ilman Fortumin vaikutusta.....	49
Taulukko 6: Varaukset toimialoittain 2003–2006	50
Taulukko 7: Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät 2003–2006	51
Taulukko 8: Varausten suhteellinen osuus taseesta: kuvailevaa tilastotietoa ilman Fortumin vaikutusta	51
Taulukko 9: Fortumin vaikutus varauksiin 2003–2006	53
Taulukko 10: Varausten muutos toimialoittain 2004 FAS ja IFRS	55
Taulukko 11: Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät 2004 FAS ja IFRS	55
Taulukko 12: Syyt pakollisten varausten muutoksille 2004 FAS ja IFRS	57
Taulukko 13: Yhtiöiden lukumäärä tutkimusaineistossa 2003–2006	61
Taulukko 14: Varausten tulosvaikutus 2003–2006.....	62
Taulukko 15: ROE:n muutos 2003–2006	63
Taulukko 16: ROIC:n muutos 2003–2006.....	64
Taulukko 17: EPS:n muutos 2003–2006	65

KÄYTETYT LYHENTEET

EPS	Earnings Per share
EU	Euroopan unioni
EVL	Laki elinkeinoverotuksesta
FAS	Finnish Accounting Standards
FASB	Financial Accounting Standard Board
GICS	Global Industry Classification Standards
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standard Board
IASC	International Accounting Standard Committee
IFRIC	International Financial Reporting Interpretation Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
KPL	Kirjanpitolaki
KTM	Kauppa- ja teollisuusministeriö
KILA	Kirjanpitolautakunta
ROE	Return On Equity
ROIC	Return On Invested Capital
SEC	U.S. Securities and Exchange Commission
SIC	Standing Interpretations Committee
US GAAP	Generally Accepted Accounting Principles in the United States

1. Johdanto

1.1 Taustaa

Kansainvälinen tilinpäätösnormisto, IFRS-standardit (International Financial Reporting Standards), hyväksyttiin heinäkuussa 2002 Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston asetuksella käytettäväksi Euroopan unionissa (EU) kaikkien julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsernitalinpäätösten yhteisenä normistona vuodesta 2005 lähtien. Pakollisen soveltamisalan lisäksi jäsenvaltiot voivat sallia tai vaatia, että listautuneet yhtiöt laativat myös erillistilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti ja että muut kuin listautuneet yhtiöt laativat konsernitalinpäätöksensä ja/tai erillistilinpäätöksensä IFRS-standardeja käyttäen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1606/2002). IFRS-standardit muodostavat yhtenäisen raportointinormiston, joka poikkeaa merkittävästi suomalaisesta käytännöstä. Myös yrityksille sallitut varauskäytännöt muuttuivat IFRS:ään siirtymisen myötä huomattavasti.

IFRS:ään siirtymisen taustalla vaikuttavat muun muassa Euroopan unionin tavoite saattaa unionin alueen rahoitusmarkkinat entistä toimivimmaksi. Tärkeä työkalu tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tilinpäätösstandardien harmonisointi. Yhtenäinen ulkoinen raportointi tehostaa pääomamarkkinoiden toimintaa helpottamalla yritysten tulosten keskinäistä vertailua ja lisäämällä tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä koko unionin tasolla. Yhtenäiseen tilinpäätösraportointiin on EU:ssa pyritty jo vuodesta 1978, jolloin julkaistiin neljäs yhtiöoikeudellinen direktiivi, mutta tähänastiset ponnistelut eivät ole kantaneet toivottua hedelmää.

Suomalaiset pörssiyhtiöt laativat pääsääntöisesti ensimmäiset IFRS tilinpäätöksensä vuodelta 2005. Vuoden 2005 tilinpäätökseen tuli sisällyttää myös edellisen vuoden vertailutiedot, joten suurimmalta osalta yhtiöistä on saatavissa sekä FAS:n (Finnish Accounting Standards) että IFRS:n mukaiset tilinpäätöstiedot vuodelta 2004. Vuoden 2004 tilinpäätöstiedot ovat tutkimuksellisesti erittäin mielenkiintoisia, koska niissä on selkeästi nähtävissä IFRS:n käyttöönoton vaikutukset ilman liiketoiminnan kehittymisen vaikutusta.

1.2 Aikaisempi tutkimus

IFRS-normiston käyttöönoton vaikutuksia pörssiyhtiöiden tilinpäätösinformaatioon on tutkittu melko vähän. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että IFRS:n laajempi soveltaminen on alkanut vasta 2005. Aiemmasta tutkimuksesta voidaan kuitenkin mainita esimerkiksi Callaon ym. tutkimus (2007) IFRS:n käyttöönoton vaikutuksista Espanjassa. Tutkimuksen mukaan suurimmat vaikutukset taseessa näkyivät rahoissa ja pankkisaamisissa, pitkäaikaisissa veloissa ja omassa pääomassa. IFRS:n käyttöönoton vaikutuksia on tutkittu myös belgialaisella aineistolla (Jermakowicz 2004). Tutkimuksen mukaan belgialainen tilinpäätöskäytäntö on tyypillinen esimerkki mannereurooppalaisesta tilinpäätöskäytännöstä, jossa varauksia on käytetty tuloksen ohjaamiseen. IFRS:n käyttöönoton vaikutuksena mainittiin yhtenä esimerkkinä juuri varauskäytännön muutos. Lisäksi IFRS:n käyttöönoton vaikutuksesta on tehty runsaasti Pro Gradu-tutkielmia muun muassa Helsingin kauppakorkeakoulussa (esim. Karhu (2007), Mäkinen (2006)).

IFRS:n käyttöönoton vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden pakollisiin varauksiin ei kuitenkaan ole tutkittu. Tutkimusten pääpaino on ollut joko muissa tase-erissä tai tutkimus on ollut luonteeltaan deskriptiivistä, jolloin tarkastelu on jäänyt teoriatasolle eikä käytännön vaikutuksia ole käsitelty.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Tutkielman tavoitteena on selvittää millaisia muutoksia IFRS-raportointiin siirtyminen toi suomalaisten pörssiyhtiöiden taseisiin kirjattuihin pakollisiin varauksiin vuosina 2004–2006 ja kuinka IFRS:ään siirtyminen vaikutti varausten kautta tilikauden tulokseen ja yhtiöiden tunnuslukuinformaatioon.

Varausten muutoksia tutkitaan pörssiyhtiöiden tilinpäätösinformaation kautta. Vertailuvuosina käytetään vuosia 2003–2006. Vuodelta 2003 on saatavissa FAS:n mukaiset tilinpäätöstiedot, vuodelta 2004 sekä FAS:n että IFRS:n mukaiset tiedot ja vuosilta 2005 ja 2006 IFRS:n mukaiset tiedot.

Tutkimusajanjaksolla globaali talouskehitys on ollut nousujohteista. Talouden ja toimintaympäristön kehitys heijastuu myös yhteisöjen tekemiin pakollisiin varauksiin. Tämä muutos pyritään huomiomaan suhteuttamalla varaukset yhteisöjen taseen loppusummaan ja tutkimaan näin sekä varausten absoluuttista että suhteellista muutosta.

Suomen kirjanpitolaki (KPL) on muuttunut vuoden 2004 jälkeen (31.12.2004). Vuoden 2004 tilinpäätökset on siis laadittu vanhan KPL:n mukaisesti. Tutkimuksessa mainittu lainkohdat ovat pääsääntöisesti vanhaa lainsäädäntöä. Tekstissä on kuitenkin mainittu lakiin tulleet muutokset. Myös IFRS-sääntely päivittyy ja muuttuu jatkuvasti. IAS 37-standardi ei kuitenkaan ole muuttunut olennaisesti vuoden 2004 jälkeen. Suomessa IFRS:n käytöstä on kuitenkin opittu vuosina 2005–2006 paljon uutta ja on perusteltua odottaa, että vuonna 2005 julkaistujen vuoden 2004 vertailulukujen esittämisessä on tiettyjä puutteita. Tätä olettamusta tukee muun muassa Rahoitustarkastuksen selvitys (2006), jonka mukaan eri varausryhmien varausten realisoitumiseen liittyvien seikkojen odotusarvosta annetut tiedot olivat vuonna 2005 puutteellisia.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielman toisessa luvussa tarkastellaan varauksia laskentatoimen yleisen teorian näkökulmasta ja vertaillaan historiallista suhtautumista varauksiin anglosaksisessa ja mannereurooppalaisessa kontekstissa. Kolmannessa luvussa käydään läpi Suomen kirjanpitolain ja kirjanpitoasetuksen sisältämät määräykset pakollisista ja vapaaehtoisista varauksista. Neljäs luku käsittelee tilinpäätöskäytäntöjen harmonisoinnin kehitystä, IFRS:n käyttöönoton syitä Euroopan unionissa ja IAS 37 -standardin sekä muiden IFRS -standardien määräyksiä varauksista. Viidennessä luvussa perehdytään IFRS -normiston ja Suomen kirjanpitolain eroihin varausten osalta. Kuudes luku käsittelee varausten suhdetta tuloksenohjaukseen. Seitsemäs luku esittelee aikaisempaa tutkimusta. Kahdeksas luku sisältää tutkielman empiriaosuuden ja siinä käydään läpi tutkimuksessa käytettävä metodologia ja aineisto sekä aineistosta saadut tulokset. Yhdeksäs luku sisältää tutkielman johtopäätökset ja yhteenvedon.

2 Varaukset laskentatoimen yleisen teorian näkökulmasta

Accounting is a service activity. It provides financial information about economic activity that is intended to be useful in making economic decisions.¹

Laskentatoimi tuottaa taloudellista informaatiota sidosryhmien tarpeeseen. Sen tehtävänä on taloudellisten tapahtumien muistiin merkitseminen ja tilikauden tuloksen ja tilinpäätöspäivän taloudellisen aseman selvittäminen. (Leppiniemi 2001) Ennen kuin paneudumme tarkemmin varauksiin ja niiden sääntelyyn, on syytä perustella varausten olemassaolo laskentatoimen teorian pohjalta.

2.1 Varaus ja laskentatoimen yleiset periaatteet

Varaus käsitteenä vaihtelee muun muassa Suomen kirjanpitolain, IFRS:n ja US GAAP:n (Generally Accepted Accounting Principles in the United States) välillä. Pelkistäen ja IFRS:n, KPL:n ja US GAAP:n määritelmiä yhdistäen voidaan sanoa, että varaus käsitetään velvoitteeksi, joka edellyttää taloudellisten voimavarojen poistumista yrityksestä ja jonka toteutumisajankohta tai toteutuva määrä ovat epävarmoja, mutta jonka toteutuminen on todennäköisempää kuin toteutumatta jääminen. Tästä lähtökohdasta on hyvä tarkastella varauksen käsitettä laskentatoimen yleisten periaatteiden näkökulmasta.

Varausten olemassaolo lienee selkeintä perustella laskentatoimessa varsin yleisesti tunnustetun perusoletuksen, suoriteperusteen, kautta. Suoriteperuste on paitsi yleisesti hyväksytty laskentatoimen periaate, myös yksi IFRS:n kahdesta perusoletuksesta. IASB:n (2004) mukaan:

"Jotta tilinpäätös täyttäisi tarkoituksensa, se laaditaan suoriteperusteisesti. Tällöin liiketoimien ja muiden tapahtumien vaikutus otetaan huomioon silloin, kun ne toteutuvat ja ne kirjataan kirjanpitoon ja esitetään tilinpäätöksessä sillä

---

¹ Accounting Principle Board: "Basic Concepts and Accounting Principles Underlying Financial Statements of Business Enterprises," ApB Statements No.4, New York: AICPA, 1970 (www.fasb.org 18.10.2007)

tilikaudella, jota ne koskevat. Suoriteperusteinen tilinpäätös antaa käyttäjälle informaatiota sekä maksusuorituksia aiheuttaneista toteutuneista liiketoimista että myös vastaisista maksuvelvoitteista ja tulevaisuudessa saatavia käteisvaroja edustavista voimavaroista. Siten se tarjoaa toteutuneista liiketoimista ja muista tapahtumista sen tyyppistä tietoa, joka on erittäin hyödyllistä käyttäjille taloudellisessa päätöksenteossa.”

Myös FASB (Financial Accounting Standard Board) on sisällyttänyt standardiensa pohjana käyttämiin laskentatoimen perusperiaatteisiin (the basic accounting principles and guidelines) aiheuttamisperiaatteen (matching principle) (www.fasb.org 18.10.2007). FASB:n mukaan aiheuttamisperiaate vaatii yrityksiä toteuttamaan suoriteperustetta toiminnassaan ja jaksottamaan menot tulojen kohdalle. Varauksen lähtökohtainen tarkoitus on kohdistaa jo toteutuneet, mutta määrältään tai toteutumisaikakohdaltaan epävarmat kulut sille tilikaudelle, jolle ne suoriteperusteen mukaan kuuluvat. Varaus siis toteuttaa juuri suoriteperustetta jaksottamalla jo aiheutuneet kulut tilikaudelle.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että varausten käyttö on perusteltavissa laskentatoimen yleisillä periaatteilla ja ne ovat elimellinen osa tilinpäätösinformaatiota. Toki voidaan käydä debattia niiden esittämiseen ja arvostamiseen liittyvistä yksityiskohdista, mutta tase-eränä niiden olemassaoloa voidaan pitää oikeutettuna.

2.2 Varausten historiallinen käyttö

Toisistaan poikkeavat historialliset tekijät ovat vaikuttaneet eri maiden tilinpäätöskäytäntöjen kehitykseen. Trobergin (2002) mukaan huomattavia tilinpäätöskäytännön kehitykseen vaikuttaneita institutionaalisia tekijöitä ovat:

- Yrityksen rahoitusjärjestelmä
- verotus eli valtion vaikutus
- laskentatoimen ammattikunnan kehittyneisyys
- oikeudellinen järjestelmä

Kullakin osatekijällä on ollut oma vaikutuksensa tilinpäätöskäytäntöjen kehitykseen ja niiden vaikutuksesta on muotoutunut kaksi toisistaan erotettavaa tilinpäätösraportoinnin kehityssuuntaa. Anglosaksisen kehityssuunnan tunnusmerkkeihin kuuluvat muun muassa sijoittajakeskeisyys, vahva laskentatoimen asiantuntijoiden ammattikunta, oman pääomanpainotteisen rahoituksen korostuminen ja tilintarkastajien vahva rooli. Tilinpäätöksen päätehtäväksi on anglosaksisissa maissa nähty oikean ja riittävän kuvan antaminen yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta ja verotuksen sidonnaisuus ulkoiseen tilinpäätökseen on ollut melko löyhä. Tällaisessa järjestelmässä talousraportointi ja laskentastandardit ovat pääasiassa riippumattomien asiantuntijoiden käsissä ja muun yhteiskunnan vaikutusmahdollisuudet tilinpäätöksen sääntelyyn ovat rajalliset. (Troberg 2002)

Manner-Euroopassa ja Japanissa kehitys on johtanut järjestelmään, jossa pankeilla rahoittajana ja valtiolla verottajana on ollut suuri rooli tilinpäätösraportoinnin kehittäjinä. Pankit ovat olleet haluttomia kehittämään tilinpäätösraportointia avoimempaan suuntaan, koska niillä suuromistajina on jo ollut käytössään riittävä informaatio ja lisäinformaation julkaisusta on katsottu olevan enemmän haittaa kuin hyötyä. Myös verotuksen ja kirjanpidon läheinen suhde on ollut kehitykseen vahvasti vaikuttava tekijä. Pääsääntönä Manner-Euroopassa on ollut, että vain viralliseen tilinpäätökseen sisällytetty kulu on ollut vähennyskelpoinen verotuksessa. Tilinpäätöksen päätehtäväksi onkin usein nähty verojen minimointi. (Troberg 2002) Manner-Euroopassa erityisesti varauksia on käytetty verojen minimoimiseen (Jermakowicz 2004).

3 Varaukset Suomen lainsäädännön mukaan

Suomen kirjanpitolaki (30.12.1997/1336) tuntee pakollisen ja vapaaehtoisen varauksen käsitteet. Varauksia käsitellään KPL 5:14 ja 5:15 §:ssä. Lisäksi kirjanpitoasetus (30.12.1997/1339) sääntelee varauksista annettavia liitetietoja. Vaikka IFRS ei tunnekaan vapaaehtoisen varauksen käsitettä ja tämän tutkielman keskiössä ovat pakolliset varaukset, on vapaaehtoisten varausten käsittely kuitenkin perusteltua, koska ne ovat olleet elimellinen osa suomalaista tilinpäätöskäytäntöä ja niistä luopuminen on yksi merkittävä muutos IFRS:ään siirryttäessä.

3.1 Pakolliset varaukset

Pakollinen varaus käsitteenä tuli ensimmäisen kerran suomalaiseen säännöstöön kirjanpitolain uudistuksessa vuonna 1992 (Fredriksson ym. 2006). Voimassa olevassa kirjanpito-laissa pakollisten varausten säännökset sisältyvät kirjanpitolain 5 luvun 14 pykälään, jonka otsikko on ”*Vastaiset menot ja menetykset sekä pakollinen varaus.*” Lainkohdan mukaan:

Tuotoista on vähennettävä velvoitteista vastaisuudessa aiheutuvat menot ja menetykset, jos:

- 1) ne kohdistuvat päättäneeseen tai aikaisempaan tilikauteen*
- 2) niiden toteutumista on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä*
- 3) niitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen; sekä*
- 4) ne perustuvat lakiin tai kirjanpito-velvollisen sitoumukseen sivullista kohtaan.*

Tuotoista saadaan vähentää myös sellainen velvoitteesta aiheutuva vastainen meno tai menetys, joka on yksilöitävissä ja täyttää sen, mitä 1 momentin 1-3 kohdassa säädetään. (2 momentti on kumottu lailla 30.12.2004/1304.)

Jos 1(ja 2) momentissa tarkoitettun menon tai menetyksen täsmällistä määrää tai toteutumisajankohtaa ei tiedetä, se merkitään taseen pakollisiin varauksiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut menot ja menetykset merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen niiden todennäköiseen määrään. Edellä 3 momentissa tarkoitetut menot ja menetykset merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen enintään niiden todennäköiseen määrään.

Taseen vastaaviin merkityn erän arvon alenemista ei saa merkitä pakolliseksi varaukseksi.

Pykälän ensimmäinen momentti käsittelee niitä ehtoja, joiden täytyessä kirjanpitovelvollinen toisaalta voi ja toisaalta on pakotettu vähentämään tilinpäätöksessään vastaisen menon tai menetyksen. Jos joku ehdoista jää täyttymättä, ei vastaista menoa tai menetystä saa vähentää. Esimerkkinä tällaisesta menosta voisi olla työsopimukseen perustuva työsuhteen irtisanomisajalta maksettava palkka silloin, kun palkkaan ei liity enää työntekovelvollisuutta (Fredriksson ym. 2006).

Pykälän toinen momentti käsittelee niin kutsuttua harkinnanvaraista pakollista varausta. Harkinnanvaraisten pakollisten varausten vähentäminen oli Suomessa mahdollista vuoteen 2004 asti. Harkinnanvarainen pakollinen varaus erosi muista pakollisista varauksista siinä, että se ei perustunut lakiin tai kirjanpitovelvollisen velvoitteeseen sivullista kohtaan. Jänkälä ym. (2005) mukaan IFRS-standardit eivät kuitenkaan salli varausten muodostamista harkinnanvaraisesti, minkä vuoksi mainittu lainkohta kumottiin. Tätä säännöstä oli kuitenkin mahdollista soveltaa vielä vuoden 2004 loppuun saakka.

Pykälän kolmas momentti erottaa pakollisen varauksen muista vastaisista menoista ja menetyksistä. Erottamiskriteerinä on vastaisen menon tai menetyksen toteutumisen määrä tai ajankohta. Tämän momentin mukaan pakollinen varaus on rajoitettu vain niihin tilanteisiin, joissa muut ehdot toteutuvat, mutta toteutumisajankohta tai määrä on epävarma. Fredriksson ym. (2006) mukaan:

”Pakollisen varauksen kuuluu siis epävarmuus joko täsmällisestä määrästä tai toteutumisajankohdasta (contingency). Muut vastaiset menot ja menetykset, joista ei kerry enää tuloa ja jotka muutoinkin täyttävät 14 §:n 1 momentin ehdot, kirjataan kuluiksi ja siirtovelvoiksi.”

Taulukko 1 havainnollistaa pakollisten varausten edellytysten tunnistamista muiden vastaisten menojen ja menetysten joukosta.

Taulukko 1: Pakollisten varausten edellytykset (Fredriksson ym. 2006)

Velvoite	Määrä	Toteutumisajankohta	Luokittelu
varma	epävarma	tiedossa	pakollinen varaus
varma	varma	epävarma	pakollinen varaus
varma	epävarma	epävarma	pakollinen varaus
varma	varma	varma	velka
todennäköinen	epävarma	varma	pakollinen varaus
todennäköinen	varma	epävarma	pakollinen varaus
todennäköinen	epävarma	epävarma	pakollinen varaus
todennäköinen	varma	varma	velka
mahdollinen	epävarma	epävarma	rajalla/liitetieto
todennäköinen	epävarma	epävarma	ei huomioida

Pykälän neljännessä momentissa otetaan kantaa kirjattavan vastaisen menon tai menetyksen määrään. Käsiteltäessä epävarmuutta sisältäviä eriä, on kirjanpitoaineiston valmistelijoiden ja hyväksyjien aina tehtävä ratkaisut mahdollisimman oikean määräisestä varautumisesta tuleviin epävarmuutta sisältäviin menoihin, joista ei enää kerry vastaavaa tuloa. Laskentatoimen yleisperiaatteisiin kuuluvan varovaisuuden periaatteen noudattaminen ei kuitenkaan saa johtaa liian suuriin arvioihin, koska tämänkaltaisen toiminta vääristää tilinpäätöstä sekä tekohetkellä että varauksen purkuhetkellä. Tämän vuoksi vastaiset menot ja menetykset merkitään tilinpäätökseen niiden todennäköiseen määrään ja pakolliset varaukset enintään niiden todennäköiseen määrään. Vuoden 2001 kirjanpitolain tarkistuksessa (Laki kirjanpitolain muuttamisesta 629/2001) 4 momentin sanamuotoa täsmennettiin siltä osin kuin se viittaa 1 momentissa tarkoitettujen vastaisten menojen ja menetysten vähentämiseen. Momentti perustuu tilinpäätösdirektiivin 42 artiklaan, jossa kielletään pakollisten varausten tekeminen suurempana kuin on tarpeellista. Koska 1 momentin tapauksessa kyseessä on pakollinen kulukirjaus, joka on sekä määritettävissä että ajallisesti kohdennettavissa, se säädettiin kirjanpidon varovaisuuden periaatteen mukaisesti tehtäväksi todennäköiseen määräänsä. Vastaavasti 3 momentissa tarkoitettut pakollisiksi varauksiksi luokiteltavat menot ja menetykset tulee kirjata tuloslaskelmaan ja taseeseen enintään niiden todennäköiseen määrään. (Fredriksson ym. 2006)

Lähtökohta taseessa esitettävien pakollisten varaukset arvostamiselle on niiden esittäminen nimellisarvostaan. Mielenkiintoisen poikkeuksen muodostavat kuitenkin ympäristövastuisiin liittyvät pakolliset varaukset, joita käsitellään Euroopan unionin suosituksessa 2001/453/EY. Komission suosituksessa mainitaan pitkäaikaisen ympäristövastuun laskennasta seuraavaa:

”Ellei ympäristövastuita makseta lähitulevaisuudessa, niiden laskenta nykyarvon mukaan (eli diskonttaus) on sallittua mutta ei välttämätöntä, jos velvoite ja sen maksujen määrä ja ajankohta ovat kiinteät tai luotettavasti laskettavissa. Myös laskentahetken arvon käyttäminen (kustannukset arvioitu ilman diskonttausta) on sallittu. Jos kuitenkin rahan aika-arvolla on olennainen vaikutus, ympäristövastuut on tarkoituksenmukaisempaa laskea nykyarvon mukaan.”

Fredriksson ym. (2006) mukaan käyvän arvon soveltaminen on poikkeus kirjanpitolain arvostus- ja jaksotussäännöksistä, koska kirjanpitolain vuoden 2004 tarkistuksen yhteydessä lisätyn 5 luvun 2a §:n mukaan käyvän arvon mukainen arvostus koskee vain rahoitusvälineitä ja tällöinkin rahoitusvelkojen osalta vain rahoitusjohdannaisia tai kaupankäyntisalkkuun liittyviä velkoja.

Suosituksen johdosta kirjanpitolautakunta antoi vuonna 2003 yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (KILA 14.1.2003), joka korvattiin 24.10.2006 annetulla yleisohjeella. Kirjanpitolautakunnan tämänhetkisen kannan mukaan pitkävaikutteisen ympäristövastuun laskenta nykyarvon mukaan on sallittua, jos velvoite ja sen maksujen määrä ja ajankohta ovat kiinteät tai luotettavasti laskettavissa. Kirjanpitolautakunta ei pidä kuitenkaan diskonttausta suositeltavana, koska sitä ei sovelleta Suomalaisessa kirjanpitokäytännössä. (KILAn yleisohje 24.10.2006)

Yleisesti ottaen suomalaiset pörssiyhtiöt eivät ole diskontanneet varauksiaan soveltaessaan Suomen kirjanpitolakia. Poikkeuksen muodostaa Kemira Growhow, joka ilmoittaa vuoden 2004 vuosikertomuksessaan:

”Varauksena kirjattava määrä vastaa parasta arviota menoista, joita olemassa olevan velvoitteen täyttäminen edellyttää tilinpäätöspäivänä. Mikäli rahan aika-arvon vaikutus on olennainen, varaukset diskontataan.”

Säännöksen viidennessä pykälässä määrätään, ettei taseen vastaaviin merkityn erän arvon alenemista saa merkitä pakolliseksi varaukseksi. Vakiintuneen kirjanpitoikäytännön mukaisesti saamisten ja vaihto-omaisuuden arvonalentumiset on kirjattu siten, että niiden tasearvot ovat oikealla tasolla eli epävarmuus ja epäkuranttius on otettu huomioon (Fredriksson 2006). Esimerkiksi saamisen arvon alentumista ei voida ottaa huomioon luottotappiovarauksena, vaan todennäköiseksi arvioitu saamisen arvon alentuminen on vähennettävä tase-erän kirjanpitoarvosta. Suomalaisten pörssiyritysten tilinpäätöksissä esiintyy runsaasti varauksiin viittaavaa termistöä kuten luottotappiovaraus myyntisaamista, varaston epäkuranttiusvaraus tai varovaisuusperiaatteen mukainen arvostusvaraus. Tällöin on usein kyseessä juuri tase-erän arvon alentamiseksi tehty kirjaus tai siirtovelkoihin merkittävä erä, jolla ei ole mitään tekemistä KPL:n 5:14 §:ssä käsiteltyjen varausten kanssa.

3.1.1 Tyypillisiä pakollisia varauksia Suomessa

Kirjanpitoasetuksen tasekaavassa (KPA 1:6) esitetään kolmenlaisia varauksia: eläkevaraukset, verovaraukset ja muut pakolliset varaukset. Leppiniemen (2006) mukaan:

”Eläkevarauksina ja verovarauksina käsitellään sellaisia vastaisia eläke- ja verovastuita, joiden määrää ja toteutumisajankohtaa ei tunneta ja jotka toteuttavat esillä olevan säännöksen neljä edellytystä. Tällainen voi olla esimerkiksi valitusasteiden ratkaistavana oleva riidanalainen vero.”

Tyypillisiä pakollisia varauksia suomalaisten pörssiyritysten taseissa ovat edellä mainitut vero- ja eläkevaraukset sekä uudelleenjärjestelyvaraukset, erilaiset ympäristökuluvaraukset ja varaukset jotka liittyvät muun muassa irtisanomis- ja työttömyys- sekä muihin työsuhteisiin liittyviin menoihin sekä myytyihin liiketoimintoihin. Esimerkiksi Wärtsilä ilmoittaa tilinpäätöksessään 2004 pakollisista varauksista seuraavaa:

”Pakollisina varauksina on taseessa esitetty eriä, jotka ovat joko sopimusperusteisia tai muuten sitovia velvoitteita, mutta jotka eivät vielä ole realisoituneet. Näitä voivat olla esimerkiksi yhtiön vastuulla oleva kattamaton eläkevastuu, takuuvaraus, keskeneräisten projektien ennakoitu tappio ja uudelleenjärjestelyistä aiheutuneet kulut. Pakollisten varausten muutokset sisältyvät tuloslaskelmaan.”

Vastaisten menojen ja menetysten sekä pakollisten varausten kirjausvelvoite edellyttää yhä tarkempaa perehtymistä erilaisiin yritysten vastuisiin. Euroopan unionin komission suositusten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardien vaikutuksesta Suomessakin vastaisten menojen ja menetysten sekä pakollisten varausten kirjanpitokäytäntö on kehittynyt ja täsmentynyt. Suomen nykyisessä verotuskäytännössä useat pakolliset varaukset eivät ole varauksen tekohetkellä vähennyskelpoisia. Tästä riippumatta pakolliset varaukset on kirjattava kirjanpitolain säännösten mukaisesti, jolloin varauksen kirjaamisesta voi syntyä laskennallinen verosaaminen. (Fredriksson ym. 2006)

3.2 Vapaaehtoiset varaukset

KPL 5:15 § mainitsee vapaaehtoisia varauksia seuraavasti:

”Tilinpäätöksessä saadaan tehdä investointi-, toiminta- tai muu sellainen varaus.”

Vapaaehtoisia varauksia on Suomessa perinteisesti käytetty verotussyistä. Leppiniemen (2006) mukaan säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa sellaisten varausten vähentäminen, joiden vähennyskelpoisuus verotuksessa edellyttää, että vastaava vähennys on tehty kirjanpidossa (ks. erityisesti EVL 54 §). Muita vapaaehtoisia varauksia kuin sellaiset, jotka kirjanpitovelvollisen kohdalla hyväksytään verotuksessa verotettavaan tuloon vaikuttavalla tavalla, ei ole lupa esittää tilinpäätöksessä.

Lain tekstistä ei voi suoraan päätellä voidaanko tilinpäätöksessä tehdä myös muita kuin verosidonnaisia vapaaehtoisia varauksia. Kirjanpitolautakunta on kuitenkin antanut lausunnon (KILA 1659/2001), jonka mukaan:

”Nyt voimassa olevan KPL 5:15 §:n sekä sitä edeltäneen lain vastaavan pykälän perustelutekstistä (vuoden 1973 KPL 17 §) ilmenee kuitenkin selkeästi, että vapaaehtoisen varauksen muodostaminen kytkeytyy kiinteästi verotukseen. KPL 5:15 §:n perusteluissa todetaan, että tällaisen varauksen vähentäminen kirjanpidossa perustuu ensisijaisesti elinkeinoverolain 54 §:ään, joka edellyttää verotuksessa hyväksyttävältä varaukselta sen tekemistä myös kirjanpidossa (HE

173/1997, s.26). Muita kuin verotukseen liittyviä perusteita ei vapaaehtoisen varauksen tekemiselle kummassakaan esityössä mainita. ... Vapaaehtoisten varausten voidaankin nähdä olevan luonteeltaan tilinpäätössiirtoihin luokiteltava erä, jonka perustana ei ole liiketapahtuma vaan yksinomaan tuloksen järjestely.”

Tyypillisiä vapaaehtoisia varauksia ovat esimerkiksi investointivaraus (EVL 43 §) ja toimintavaraus (EVL 46a §). Investointivarauksella varaudutaan tulevan investoinnin hankintamenon kattamiseen. Toimintavarauksen perustana ovat tilikauden päättymistä edeltäneiden 12 kuukauden aikana maksetut ennakonpidätyksen alaiset palkat. Muita vapaaehtoisia varauksia ovat muun muassa talletuspankin, luotto- ja eläkelaitoksen sekä vakuutuslaitoksen luottotappiovaraus (EVL 46 §), takuuvaraus (EVL 47 §), siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkevastuun peittämiseen käytetyt määrät (EVL 48 §) ja hinnanlaskuvaraus (EVL 49 §). (Leppiniemi 2006)

Vapaaehtoisia varauksia esiintyy yksittäisten yritysten tilinpäätöksissä, joissa ne yleensä esitetään erässä tilinpäätössiirtojen kertymä yhdessä poistoeron kanssa. Konsernitilinpäätöksessä vapaaehtoiset varaukset jaetaan omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Sampon vuoden 2004 konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa asia on esitetty erittäin hyvin ja selkeästi:

”Suomen kirjanpitoa ja verotusta koskevien säännösten perusteella yhtiöt voivat kirjata tilinpäätökseensä eräitä verovaikutteisia vapaaehtoisia varauksia sekä suunnitelman ylittäviä poistoja. Yhtiöt käyttävät näitä tilinpäätös- ja verosuunnittelussa. Varausten määrä tai sen muutos eivät kuvaa yhtiöiden riskejä. Vapaaehtoiset varaukset ... esitetään konserniyhtiöiden omissa tilinpäätöksissä omana eränään tuloslaskelman erässä tilinpäätössiirrot ja kertynyt erotus taseessa tilinpäätössiirtojen kertymänä. Tilinpäätössiirrot ja niiden kertymä esitetään niistä johtuvaa laskennallista verovelkaa vähentämättä. Konsernitilinpäätöksessä konserniyhtiöiden vapaaehtoiset varaukset, mukaan lukien tehtyjen ja suunnitelman mukaisten poistojen erotus, jaetaan konsernitaseessa omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan sekä niiden muutos konsernituloslaskelmassa laskennallisen verovelan muutokseen ja tilikauden tulokseen.”

3.3 Kirjanpitoasetukseen sisältyvät määräykset varauksista

Kirjanpitoasetuksen oleelliset määräykset varauksista liittyvät niiden liitetietovaatimukseen. Kirjanpitoasetuksen mukaan varauksista on esitettävä liitetietoina: *”selvitys tuloslaskelman tuottoihin ja kuluihin sisältyvistä pakollisten varausten muutoksista, jos ne eivät ole merkitykseltään vähäisiä”* (KPA 2:3§). sekä: *”erittely olennaisista pakollisiin varauksiin merkityistä eristä, jos se on tarpeen tase-erien selventämiseksi”* (KPA 2:5§) ja konsernitilinpäätökseen liittyen: *”kertyneestä poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista omaan pääomaan merkitty osuus”* (KPA 4:4§).

4 Varaukset IFRS:n mukaan

4.1 Harmonisointitarve tilinpäätöskäytännöille

Yritysten ja pääomamarkkinoiden kansainvälistymisen myötä tarve löytää yhtenäiset tilinpäätös- ja raportointimuodot korostuu. Kansainväliset sijoittajat eivät voi omaksua erilaisia kansallisia tilinpäätös- ja talousraportointisääntöjä, vaan tarvitaan yhteinen kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja sääntelevä elin. (Troberg 2002)

Pääomamarkkinoiden, kaupan ja investointien vapautuminen, kiihtyvä kansainvälinen kauppa, globaalisti toimivat yritykset, investointivirta ulkomaille ja monopolien purkaminen ovat olleet ominaisia 1900-luvun lopun taloushistorialle. Muutaman vuosikymmenen aikana maailman talous on kokenut todellisen mullistuksen aidosti globaaliksi maailmantaloudeksi. Yritysten ja sijoittajien sekä muiden sidosryhmien kansainvälistyessä on luonnollista, että myös laskentatoimi muuttuu kyetäkseen vastaamaan muuttuvien markkinoiden tarpeeseen. Etenkin arvopaperimarkkinoilla tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuus korostuu, kun sijoittajat vaativat samoihin lähtökohtiin ja periaatteisiin perustuvan informaation tuottamista sijoituspäätöksensä pohjaksi (Räty ym. 2002). Aidosti globaalit laskentastandardit ovat kuitenkin paitsi käytännön tarpeista nouseva vaatimus, myös poliittinen kysymys. Valtiovallat ja instituutiot ajavat ennen kaikkea omien eturyhmiensä etuja ja paras mahdollinen ratkaisu ei aina välttämättä toteudu. Tällä hetkellä maailmassa onkin vallalla ainakin kaksi yleisesti tunnettua tilinpäätösmallia: IFRS ja US GAAP.

4.2 Tilinpäätöskäytäntöjen harmonisointi Euroopan unionissa

Euroopan unioni on tehnyt ensimmäiset pyrkimyksensä tilinpäätösstandardien harmonisointiin jo vuonna 1978, jolloin julkaistiin neljäs yhtiöoikeudellinen direktiivi. Viisi vuotta myöhemmin sitä seurasi täydentävä seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi. Neljäs yhtiöoikeudellinen direktiivi käsittelee erillistilinpäätöstä. Sen päätavoitteena oli yhtenäistää arvostussäännöksiä, tilinpäätöksen laadintaperiaatteita ja julkaistavan tilinpäätösinformaation muotoa eri jäsenvaltioissa toimivien yhtiöiden tilinpäätösten välisen vertailukelpoisuuden parantamiseksi. Seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi puolestaan käsittelee

konsernitilinpäätöstä ja sen päätavoitteina oli osoittaa konsernin varat, velat, taloudellinen asema sekä voiton tai tappion määrä ikään kuin konserni olisi yksi itsenäinen yritys (Räty ym. 2002).

Haller & Keplerin (2002) mukaan direktiivien säätämisaikana esiintyi voimakasta muutosvastarintaa niiden soveltamiseen liittyen. Vaikutti siltä, että poliittiset päättäjät ja markkinat eivät olleet valmiita luopumaan omista kansallisista säädöksistään. Syitä tähän olivat muun muassa jäsenvaltioiden kesken eroava tuloksen, osingonjaon ja verotuksen määrittäminen ja erot varovaisuuden periaatteen tulkinnassa. Osaltaan asiaan vaikuttivat myös mannereurooppalaisen ja anglosaksisen lähestymistavan erot. Jäsenvaltioiden protektiivinen suhtautuminen johti lopulta siihen, että neljännellä ja seitsemännellä yhtiöoikeudellisella direktiivillä ei saatu aikaan haluttua tasoa tilinpäätösten vertailukelpoisuudessa.

Koska yhtiöoikeudellisilla direktiiveillä ei saatu aikaan toivottua muutosta, piti uudet tilinpäätöskäytännöt löytää muualta. 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa Euroopan unioni kävi neuvotteluja SEC:n (Securities and Exchange Commission) kanssa tavoitteenaan saada SEC hyväksymään eurooppalaiset laskentastandardit US GAAP:n rinnalle, jotta eurooppalaisten yritysten listautuminen Yhdysvaltojen pörssiin helpottuisi. (Haller & Kepler 2002) Nämä neuvottelut kuitenkin kariutuivat. Muun muassa tästä johtuen eurooppalaisten laskentastandardien harmonisoinnista US GAAP:n mukaiseksi luovuttiin.

Vuonna 1990 Euroopan unioni aloitti yhteistyön IASB:n (International Accounting Standard Board) edeltäjän IASC:n (International Accounting Standard Committee) kanssa. Tästä lähtien EU:n tilinpäätössääntely on vähä vähältä ohjautunut kohti vuonna 2002 tehtyä päätöstä IFRS-standardien soveltamisesta kaikkien julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsernitilinpäätösten yhteisenä tilinpäätösnormistona vuodesta 2005 lähtien. Määräys IFRS-standardien soveltamisesta annettiin asetuksella 1606/2002 (IAS-asetus). Asetuksen mukaan IFRS-raportointi tulisi koskemaan kaikkia EU:n alueella toimivia julkisesti noteerattuja yhtiöitä niiden koosta ja kansainvälistymisen asteesta riippumatta. Räty ym. (2004) mukaan US GAAP:n asema Euroopassa tulee asetuksen myötä heikkenemään vuoden 2007 jälkeen siirtymäsäännösten lakattua.

4.3 IFRS:n käyttöönotto Euroopan unionissa

Useissa EU-valtioissa on ollut voimassa 1990-luvun lopulta lähtien kansallisia säännöksiä, jotka sallivat joko IFRS:n tai US GAAP:n soveltamisen konsernitilinpäätöksen laadinnassa. Suomessa IFRS:n vapaaehtoinen soveltaminen mahdollistettiin julkisesti noteerattujen yhtiöiden osalta Kauppa- ja teollisuusministeriön (KTM) päätöksellä 766/1998. Edellytyksenä IFRS-raportoinnille oli kuitenkin yli 50 %:n ulkomaalaisomistus. Syksyllä 2003 IFRS-raportointi sallittiin kaikille julkisesti noteeratuille yhtiöille KTM:n asetuksella 830/2003. (Räty ym. 2004)

Pakottavaksi IFRS-raportointi tuli julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsernitilinpäätöksissä niin Suomessa kuin muuallakin Euroopan unionissa 1.1.2005. IAS-asetuksen neljännen artiklan mukaan:

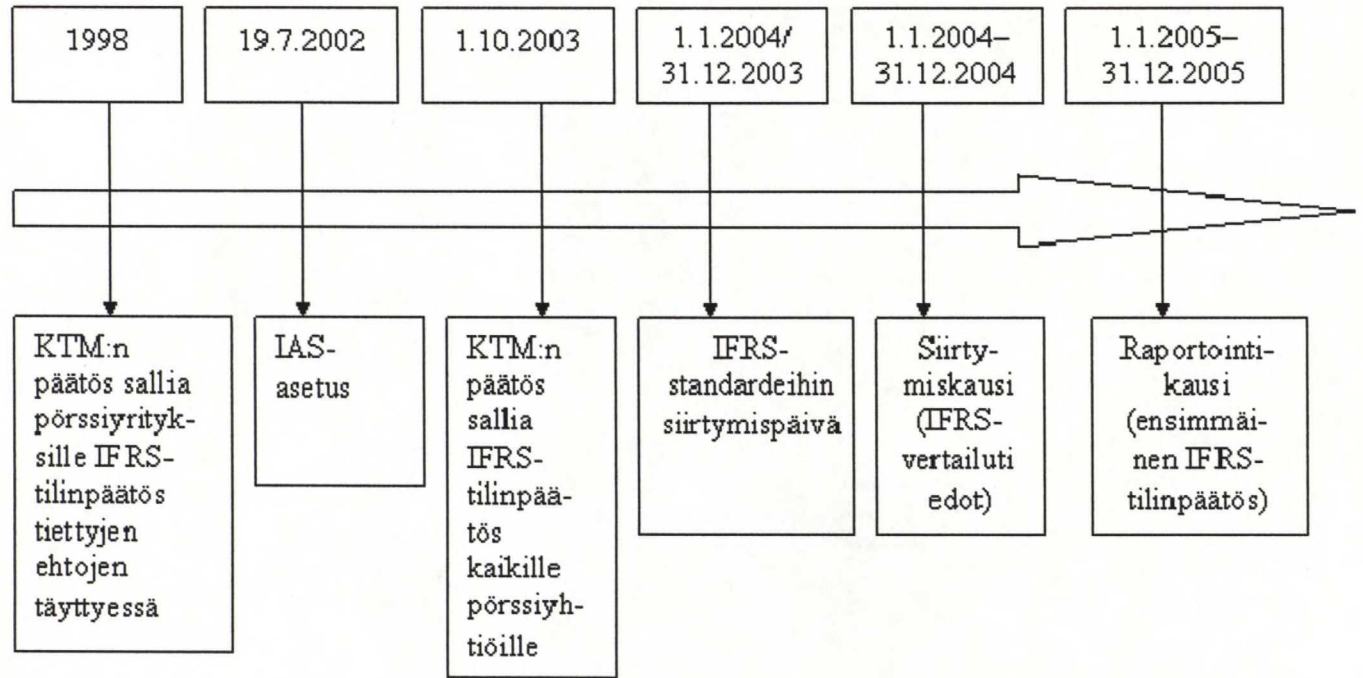
” Jäsenvaltion lainsäädännön alaisten yhtiöiden on 1 päivänä tammikuuta 2005 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta laadittava konsolidoidut tilinpäätöksensä kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti ..., jos niiden arvopapereita on otettu kaupankäynnin kohteeksi ... 1 artiklan 13 kohdassa tarkoitetuilla jäsenvaltion säännellyillä markkinoilla.” (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1606/2002)

Asetuksessa käytetylle sanamuodolle ”jäsenvaltion säännellyt markkinat” ei ole unioninlaajuista määritelmää, vaan jäsenvaltioiden on ratkaistava itse, mitä sen säänneltyihin markkinoihin kuuluu. Suomen oikeusjärjestelmässä käsitettä vastaa julkisen kaupankäynnin käsite. Arvopaperimarkkinalain 1:3§ mukaan arvopaperilla käydään julkisesti kauppaa joko arvopaperipörssin pörssilistalla tai muussa ostajien ja myyjien yhteensaattamiseksi ammattimaisesti järjestetyssä kaupankäynnissä, jolle on arvopaperimarkkinalain mukaisesti vahvistetut säännöt. Näin ollen yritysten, jotka laskevat liikkeelle arvopapereitaan julkisen kaupankäynnin kohteeksi, on laadittava konsernitilinpäätöksensä IFRS:n mukaisesti. (HE 318/1992 perustelut II/II).

Vuoden 2005 alusta IFRS-raportointiin siirtyvien yritysten edellytettiin esittävän vertailutietona vuoden 2004 tilinpäätöksen sekä IFRS:n että kansallisen lainsäädännön mukaisena. Kuvio 1 selventää IFRS-raportointiin siirtymisen ajallista toteutumista Suomessa.

Kuvio 1: IFRS-standardeihin siirtymisen aikajana (mukaillen Rätty ym. 2004)

IAS-asetus sisältää joitakin kansallisesti valinnaisia siirtymäsäännöksiä. Jos yritys on aikaisemmin soveltanut US GAAP-normistoa konserniraportoinnissaan kansallisen lainsäädännön nojalla, on IFRS-normiston soveltamiseen siirryttävä vasta vuonna 2007. Sama siirtymäsäännös koskee myös sellaisia yhtiöitä, joilla on pelkästään velkainstrumentteja julkisen noteerauksen kohteena. (Rätty ym. 2002)

Listamattomien yhtiöiden osalta Suomessa on voimassa ”ei estettä, ei pakkoa” -periaate. Periaatteen mukaisesti kaikki kirjanpitovelvolliset voivat niin halutessaan laatia sekä konserni- että erillistilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti. Ainoana edellytyksenä on, että tällaisten yhtiöiden tilinpäätökset tarkastaa hyväksytty tilintarkastaja. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin sellaiset listautuneet kirjanpitovelvolliset, jotka eivät laadi konsernitilinpäätöstä. Tällaisten yhtiöiden tulee laatia erillistilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen. Vapaus valita FAS:n tai IFRS:n mukainen tilinpäätös ei kuitenkaan tarkoita sitä, että siirtyminen järjestelmästä toiseen olisi täysin vapaata. Kirjanpitolain 3:3§ jatkuvuuden

periaatteesta johtuu, että jos yritys valitsee IFRS-raportoinnin, on sen lähtökohtaisesti siinä pysyttävä. (HE 126/2004)

4.4 IFRS-normiston rakenne ja tarkoitus

Kansainväliset tilinpäätösstandardit *International Financial Reporting Standards* (IFRS-standardit) ovat kansainvälisen tilinpäätösnormeja asettavan elimen *the International Accounting Standard Board*in (IASB) antamia tilinpäätösstandardeja ja tulkintoja. IASB:n tavoitteena on:

- 1) *laatia yleisen edun nimissä korkealaatuisten, ymmärrettävien ja voimaan saatettavissa olevien yleismaailmallisten tilinpäätösstandardien kokonaisuus, joka edellyttää tilinpäätösten ja muun taloudellisen raportoinnin sisältävän korkealaatuista, läpinäkyvää ja vertailukelpoista informaatiota käytettäväksi apuna maailman pääomamarkkinoiden toimijoiden ja muiden käyttäjien taloudellisessa päätöksenteossa.*
- 2) *edistää näiden standardien käyttöä ja tinkimätöntä soveltamista*
- 3) *lähentää kansallisia ja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja toisiinsa korkealaatuisten ratkaisujen saavuttamiseksi (IASB 2004)*

Näitä tavoitteita toteuttamaan on laadittu IFRS-normisto. IASB:n IFRS-normisto kattaa käsitteenä tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet (Framework), kansainväliset tilinpäätösstandardit (IAS-standardit ja IFRS-standardit) sekä tulkintaohjeet (IFRIC ja SIC). (Räty 2004) Yleisissä perusteissa määritellään tilinpäätösinformaation tavoitteet, laadulliset ominaisuudet, jotka määräävät tilinpäätösinformaation hyödyllisyyden, tilinpäätöksen laadinnan perusoletukset, tilinpäätöksen perustekijät, kirjausperiaatteet, arvostusperiaatteet sekä pääoman ja sen säilyttämisen käsitteet. IFRS-standardeja on voimassa yhteensä 8 ja IAS-standardeja 29 sekä IFRIC-tulkintaohjeita (International Financial Reporting Interpretation Committee) 12 ja SIC-tulkintaohjeita (Standing Interpretations Committee) 11.² IFRS-standardit tulevat kumoamaan IAS-standardit tulevaisuudessa.

---

² Tilanne 1.1.2007

4.5 IFRS:ään siirtymiseen liittyvät helpotukset

IFRS:ään siirryttäessä yritys kohtaa täysin uuden säädösympäristön. IFRS 1 *Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto* sovelletaan, kun yhteisö ottaa IFRS-standardit ensimmäistä kertaa käyttöön ja antaa nimenomaisen ja varauksettoman lausuman IFRS-standardien noudattamisesta (IASB 2004).

Yleisenä lähtökohtana on, että IFRS-raportointiin siirtyvän yrityksen on noudatettava kaikkia IFRS-standardeja, jotka ovat voimassa ensimmäisen IFRS-tilikauden päättymispäivänä. Siirtymisessä sallitaan kuitenkin helpotuksia, jotka liittyvät erien kirjaamiseen IFRS:n mukaisiksi takautuvasti. Standardin mukaan helpotukset koskivat kuitenkin vain niitä yhteisöjä, jotka ottivat IFRS-standardit käyttöön vuonna 2004 tai 2005. Helpotukset liittyivät muun muassa yritysten yhteenliittymiin, työsuhde-etuuksiin, yhdistelmäinstrumentteihin ja vakuutus sopimuksiin. (Räty ym. 2004)

Varausten osalta siirtymästandardi ei kuitenkaan salli helpotuksia standardien takautuvaan noudattamiseen. IFRS-tilinpäätöstä laatiessaan yrityksen on analysoitava aikaisempien laatimisperiaatteiden mukaisesti kirjaamansa varaukset ja mietittävä, täyttävätkö ne IAS 37 varauksille asettamat edellytykset. Takautuva kirjaaminen tarkoittaa sitä, että mikäli yritys antaa vertailutiedot vuodelta 2004, tulee sen tarkastella tilannettaan takautuvasti vuotta 2004 edeltävältä vuodelta ja harkita, onko sillä ollut aikaisempien tapahtumien seurauksena olemassa olevia velvoitteita. Mikäli IAS 37-standardin edellytykset täyttyvät, yritys kirjaa vertailuvuodelleen varauksen, jota se seuraavana vuonna tarkastelee uudelleen. (Aromäki ym. 2003)

4.6 Varaukset IAS 37-standardin mukaan

IFRS-normistossa varauksia käsittelee standardi IAS 37 *Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat*. Standardi on annettu syyskuussa 1998 ja sitä on sovellettu sellaisten tilikausien tilinpäätöksissä jotka alkoivat 1.7.1999 tai sen jälkeen. Standardi ei koske IAS 39 *Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen* soveltamisalaan kuuluvia rahoitusinstrumentteja. IAS 37 on luonteeltaan yleisstandardi ja muiden IFRS-standardien

määräykset menevät sen edelle, kuten on tilanne esimerkiksi pitkäaikaishankkeissa (IAS 11), tuloveroissa (IAS 12), vuokrasopimuksissa (IAS 17), työsuhde-etuuksissa (IAS 19) ja vakuutusopimuksissa (IFRS 4) (Aromäki ym. 2003). IASB:n (2004) mukaan standardin tarkoituksena on varmistaa, että varauksiin, ehdollisiin velkoihin ja ehdollisiin varoihin sovelletaan asianmukaisia kirjauskriteereitä ja arvostusperusteita. Standardissa määrätään myös näistä eristä annettavista liitetiedoista. IAS 37-standardin keskeiset osat ovat määritelmät, kirjaaminen, arvostaminen, varausten muutokset, varausten käyttäminen, kirjaus- ja arvostussääntöjen soveltaminen sekä tilinpäätöksessä esitettävät tiedot.

4.6.1 Varauksen kirjaaminen IAS 37 mukaan

IAS 37 erottelee toisistaan varaukset ja ehdolliset velat. Aromäki ym. (2003) mukaan yleisellä tasolla kaikki varaukset voidaan lähtökohtaisesti tulkita ehdollisiksi, koska niiden toteutumisajankohta ja toteutuva määrä ovat tilinpäätöshetkellä epävarmoja. Standardissa ehdollisilla veloilla ja varoilla tarkoitetaan kuitenkin sellaisia eriä, joita ei merkitä taseeseen, koska niiden olemassaolo varmistuu vasta kuin yksi tai useampi epävarma tapahtuma, joka ei ole yhteisön määräysvallassa, toteutuu tai jää toteutumatta tulevaisuudessa. Näistä ehdollisista eristä esitetään tiedot liitetiedoissa. Varaukset taas määritellään veloiksi, jotka erottaa muista veloista se, että niihin liittyvän velvoitteen täyttämiseksi vaadittavan vastaisen meno toteutumisajankohta tai toteutuva määrä ovat epävarmoja. Varaukset perustuvat olemassa oleviin velvoitteisiin ja ne tulee merkitä taseeseen tiettyjen ehtojen täytyessä omana eränään.

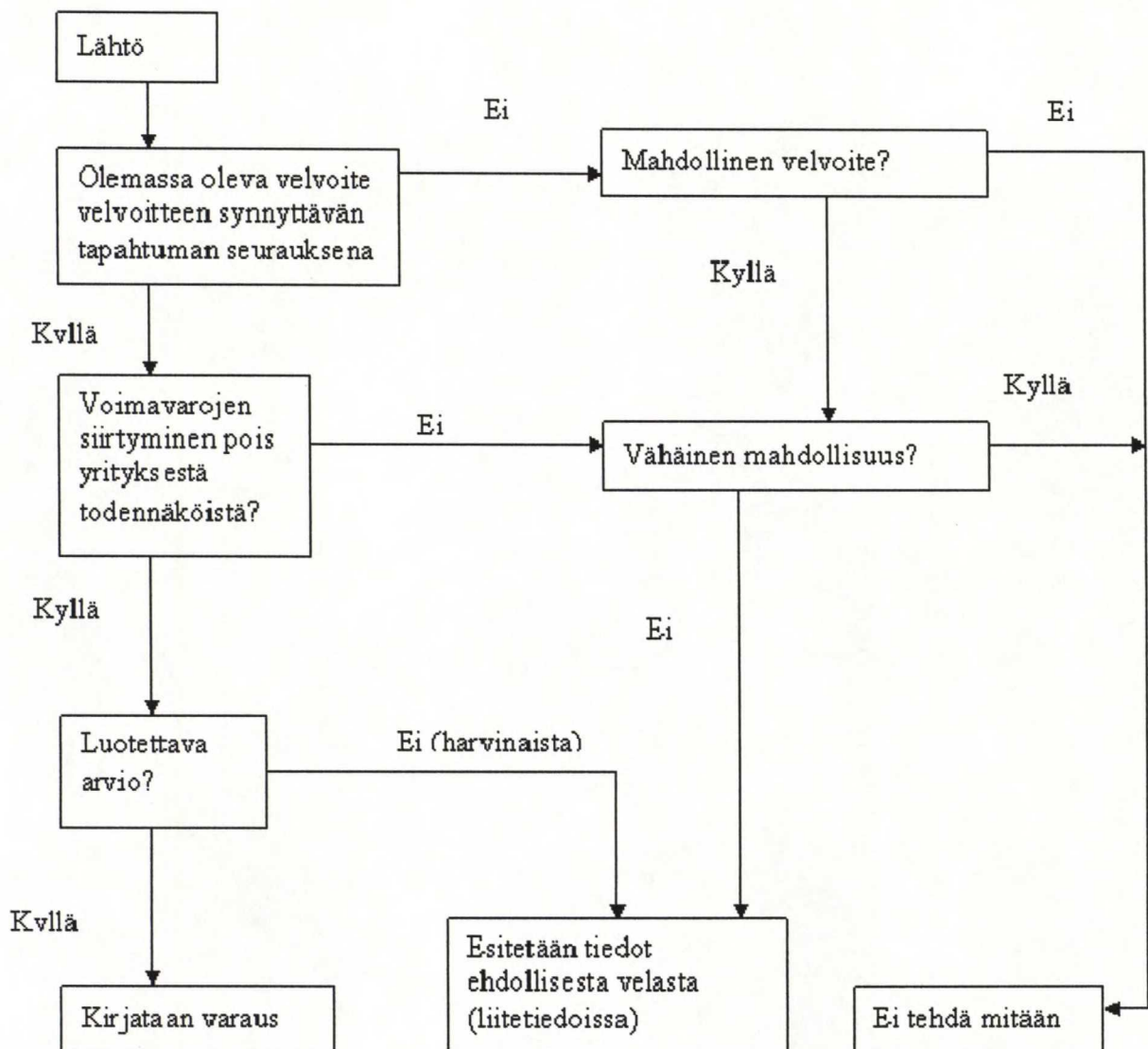
IAS 37-standardin mukaan varaus on merkittävä taseeseen, kun:

- a) yhteisölle on syntynyt aikaisemman tapahtuman seurauksena olemassa oleva velvoite (oikeudellinen tai tosiasiallinen)*
  - b) on todennäköistä, että velvoitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen siirtymistä pois yhteisöstä; ja*
  - c) velvoitteen määrä on arvioitavissa luotettavasti*
- Mikäli nämä ehdot eivät täyty, varausta ei saa merkitä taseeseen. (IAS 37:14)*

Varauksen ja ehdollisen velan ero saattaa tietyissä tapauksissa olla vähäinen. Kuvio 2 selkeyttää varauksen kirjaamista ja varauksen ja ehdollisen velan eroa:

Kuvio 2: Varauksen päätöspuu (IASB 2004)

4.6.1.1 Aikaisemman tapahtuman seurauksena syntynyt velvoite

Tilinpäätöksen tehtävänä on esittää yhteisön taloudellinen tilanne tilikauden päättyessä (IASB 2004), eikä sen mahdollista tilannetta tulevaisuudessa. Sen vuoksi IASB edellyttää, että taseeseen ei merkitä varausta vastaisesta toiminnasta aiheutuvia menoja varten. Yhteisön taseeseen merkitään vain ne velat, jotka ovat olemassa tilinpäätöspäivänä. Koska yhteisö voi välttää vastaiset menot omilla vastaisilla toimenpiteillään, esimerkiksi muuttamalla toimintatapaansa, sillä ei ole tosiasiallista velvoitetta tätä vastaista menoa koskien, eikä varausta tehdä. Varauksen kirjaamisen perusteena on siis aikaisempi tapahtuma.

Aikaisempaa tapahtumaa, joka johtaa olemassa olevan velvoitteen syntymiseen kutsutaan velvoitteen synnyttäväksi tapahtumaksi (obligating event). IASB:n mukaan edellytyksenä velvoitteen synnyttävälle tapahtumalla on, että yhteisöllä ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tapahtuman synnyttämän velvoitteen täyttäminen. Näin on vain

- a) jos velvoitteen täyttäminen on oikeudellisesti toimeenpantavissa; tai*
- b) tosiasiallisen velvoitteen ollessa kysymyksessä, jos tapahtuma (joka saattaa olla yhteisön oma toimenpide) antaa toisille osapuolille riittävän perusteen odottaa, että yhteisö tulee täyttämään velvoitteensa. (IAS 37: 17)*

Olemassa olevan velvoitteen käsite on sinänsä melko selvä. IASB:n mukaan vain harvoin ei ole selvää, onko yhteisölle syntynyt olemassa oleva velvoite. Epäselvissä tilanteissa katsotaan, että aikaisempi tapahtuma aiheuttaa olemassa olevan velvoitteen, jos kaikki käytettävissä olevat tiedot huomioonottaen on todennäköisempää, että yhteisöllä on tilinpäätöspäivänä olemassa oleva velvoite kuin että velvoitetta ei ole. Mikäli katsotaan, että on todennäköisempää, ettei olemassa olevaa velvoitetta ole, yhteisö ilmoittaa ehdollisen velan liitetietoina. Edellä mainittu tilanne saattaa syntyä esimerkiksi oikeudenkäynnin ollessa vielä kesken. (IASB 2004)

Velvoite edellyttää aina myös toista osapuolta, jota kohtaan kyseinen velvoite on olemassa. Tätä osapuolta ei ole välttämätöntä pystyä nimeämään, koska velvoite voi kohdistua myös niin sanottuun suureen yleisöön. Vaatimus toisesta osapuolesta johtaa myös siihen, että esimerkiksi toimivan johdon tai hallituksen päätös ei synnytä tosiallista velvoitetta ja täten kirjausperustetta, jollei päätöksestä ole tiedotettu tilinpäätöspäivään mennessä niille, joihin se vaikuttaa. (IASB 2004)

Velvoite voi määräytyä joko oikeudellisena tai tosiasiallisena velvoitteena. Yrityksen oma toiminta tai muu tapahtuma voi antaa toisille osapuolille riittävän perusteen odottaa, että yritys tulee omasta puolestaan vastaamaan velvollisuutensa täyttamisestä. Tällöin kyseessä on tosiasiallisen velvoitteen syntymisestä. Yritys voi antaa osoituksen velvollisuuksien täyttamisestä myös esimerkiksi vakiintuneen toimintatavan, julkistetun toimintaperiaatteen tai riittävän yksityiskohtaisen tiedoksiannon perusteella. Oikeudellisella velvoitteella tarkoitetaan

velvoitetta, joka pohjautuu olemassa olevaan sopimukseen, lakiin tai muuhun oikeudelliseen toimeen. (Aromäki ym. 2003)

4.6.1.2 Taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen todennäköinen siirtyminen pois yrityksestä

Jotta varaus voitaisiin merkitä taseeseen, on oltava todennäköistä, että olemassa olevan velvoitteen seurauksena yhteisöstä siirtyy pois taloudellista hyötyä edustavia voimavaroja. IAS 37 -standardin mukaan taloudellisten voimavarojen siirtymistä pois yhteisön hallussa pidetään todennäköisenä, jos tapahtuman toteutuminen on todennäköisempää kuin sen toteutumatta jääminen. Jos velvoitteen toteutuminen ei ole todennäköistä, ilmoitetaan velka liitetietoina. Mikäli yhteisöllä on useita samankaltaisia velvoitteita (esimerkiksi tuotteisiin liittyviä takuusitoumuksia), määritetään todennäköisyys IASB:n mukaan siten, että velvoitteiden ryhmää pidetään yhtenä kokonaisuutena. Jos yrityksellä on esimerkiksi useisiin samankaltaisiin tuotteisiin liittyviä takuusitoumuksia, yksittäisen tuotteen kohdalta toteutuvan korvausvelvoitteen merkitys voi olla yritykselle epäoleellinen.

4.6.1.3 Velvoitteen määrän luotettava arviointi

Tilinpäätöstä laadittaessa joudutaan usein käyttämään approksimaatioita ja oletuksia eikä tämä vie pohjaa tilinpäätöksen luotettavuudelta. Tämä pätee erityisesti juuri varauksiin, joille on luonteenomaista epävarmuus toteutumisajankohdan ja toteutuvan määrän suhteen. Tulevasta velvoitteesta tulee kuitenkin voida laatia luotettava arvio, jonka perusteella tasekirjaus tehdään. Yleensä yhteisö onkin kykenevä esittämään luotettavan arvion velvoitteen määrästä. IASB:n (2004) mukaan:

”Äärimmäisen harvoja tapauksia lukuun ottamatta yhteisö pystyy määrittämään mahdollisten tulemien vaihteluvälin ja voi näin ollen tehdä arvion, joka on riittävän luotettava käytettäväksi varauksen kirjaamiseen.”

Näin ollen varauksen määritelmän viimeinen kohta tulee harvoin ratkaisevaksi tekijäksi harkittaessa varauksen kirjausedellytyksiä. Mikäli luotettavaa arviota ei voida tehdä, on velka ilmoitettava liitetietona tilinpäätöksen ehdollisena velkana. (IASB 2004)

4.6.2 Varauksen arvostaminen IAS 37 mukaan

IAS 37 -standardin mukaan varauksena kirjattavan määrän on vastattava parasta arviota menoista, joita olemassa olevan velvoitteen täyttäminen edellyttää tilinpäätöspäivänä. Paras arvio menoista on se määrä, jonka yhteisö järkevästi tarkasteltuna joutuisi maksamaan täyttäessään velvoitteen tilinpäätöspäivänä tai siirtäessään sen tuona ajankohtana kolmannelle osapuolelle. Arviot tulevasta määrästä pohjautuvat yhteisön johdon harkintaan, jota tukevat vastaavanalaisista liiketoimista saatu kokemus ja joissakin tapauksissa riippumattomien asiantuntijoiden lausunnot. Huomioon otettaviin tietoihin kuuluvat myös kaikkien tilinpäätöspäivän jälkeisten tapahtumien tuomat lisätiedot. (IASB 2004)

Varauksena kirjattavaan määrään liittyviä epävarmuustekijöitä tulee käsitellä eri tavoin tilanteesta riippuen. Jos määriteltävänä oleva varaus sisältää suuren joukon eriä, velvoite arvioidaan painottamalla mahdolliset tulemat niihin liittyvillä todennäköisyyksillä. Yksittäistä velvoitetta arvostettaessa saattaa todennäköisin tulema olla paras arvio velan määrästä. Myös tällöin yhteisön tulee ottaa huomioon muut mahdolliset tulemat. Riskit ja epävarmuustekijät, joita moniin tapahtumiin ja olosuhteisiin liittyy, on otettava huomioon tehtäessä parasta arviota varauksen määrästä. Epävarmuus ei kuitenkaan oikeuta tekemään liian suuria varauksia tai esittämään velkoja tietoisesti todellista suurempina. Myös vastaiset tapahtumat, jotka saattavat vaikuttaa velvoitteen täyttämisen edellyttämään rahamäärään, tulee huomioida varauksen määrässä, jos niiden toteutumisesta on riittävästi objektiivista näyttöä. (IASB 2004)

Kirjattava määrä lasketaan niiden menojen nykyarvona, joita velvoitteen täyttämisen odotetaan edellyttävän, jos rahan aika-arvon vaikutus on olennainen. Diskonttauskorko määritellään ennen veroja ja sen tulee kuvastaa markkinoiden näkemystä tarkasteluhetkellä rahan aika-arvosta ja kyseistä velkaa koskevista erityisriskeistä. Diskonttauksesta seuraava vuosittainen varaussumman absoluuttinen kasvu kirjataan tuloslaskelmaan korkokuluiksi tai korkotuotoiksi. Varaus määritetään ennen veroja, sillä varauksen ja sen muutosten verovaikutuksia käsitellään IAS 12:n *Tuloverot* mukaisesti. (Aromäki ym. 2003)

Jos yhteisö odottaa toisen osapuolen korvaavan osittain tai kokonaan velvoitteen täyttämiseen liittyvät menot, korvaus on kirjattava vain silloin, kun sen saaminen on käytännössä varmaa, jos yhteisö täyttää velvoitteen. Tällöin korvausta on käsiteltävä varauksesta erillisenä omaisuuseränä ja korvaussaamisena kirjattava määrä ei saa olla varauksen määrää suurempi. (Aromäki ym. 2003) Myöskään omaisuuserien odotettavissa olevista luovutuksista johtuvia voittoja ei pidä ottaa huomioon varausta määritettäessä, vaikka odotettu luovutus liittyisi läheisesti tapahtumaan, joka on aiheuttanut varauksen. (IASB 2004)

Suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan on ollut mahdollista tehdä yleisiä varauksia, joita on voitu purkaa jotain toista velvoitetta vastaan. IAS 37 mukaan yleisluontoiset könttävaraukset eivät ole sallittuja, vaan jokainen varaus kohdistetaan aina tietylle aikaisemman tapahtuman seurauksena olemassa olevalle velvoitteelle. IAS 37 mukaan varausta käytetään vain niiden menojen kattamiseen, joita varten varaus on alun perin tehty. Jos menoja kirjattaisiin toista tarkoitusta varten tehtyä varausta vastaan, kätkeyttäisiin kahden erilaisen tapahtuman vaikutukset. (Aromäki ym. 2003)

Varauksia on tarkasteltava jokaisena tilinpäätöspäivänä ja niitä on oikaistava siten, että ne kuvastavat parasta arviota tarkasteluhetkellä. Mikäli ei enää ole todennäköistä, että velvoitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen siirtymistä pois yhteisöstä, varaus on peruutettava (IAS 37:59).

4.6.3 Tilinpäätöksessä ilmoitettavat tiedot IAS 37 -standardin mukaan

IAS 37 edellyttää, että yhteisö esittää jokaisesta varausten ryhmästä seuraavat numeeriset tiedot: kirjanpitoarvo tilikauden alussa ja lopussa, varausten lisäykset tilikaudella mukaan lukien olemassa olevien varausten lisäykset, tilikaudella käytetyt määrät ja ajan kulumisesta johtunut diskontatun määrän lisäys tilikaudella sekä diskonttauskoron muutosten vaikutus.

Lisäksi yhteisön on IAS 37 mukaan esitettävä seuraavat tiedot jokaisesta varausten ryhmästä:

- a) lyhyt kuvaus velvoitteen luonteesta ja ajankohta, jona yhteisön odotetaan menettävän taloudellista hyötyä velvoitteesta johtuen;*

- b) *tieto näiden hyödynmenetysten määrään ja ajoittumiseen liittyvistä epävarmuustekijöistä. Jos se on tarpeen riittävän tiedon antamiseksi, yhteisön on esitettävä tiedot tärkeimmistä vastaisia tapahtumia koskevista olettamuksista;*
- c) *saatavaksi odotettujen korvausten määrä sekä omaisuuserät, jotka on merkitty taseeseen odotettavissa olevien korvausten perusteella (IAS 37:85)*

Äärimmäisen harvoissa tapauksissa joidenkin tai kaikkien edellä esitettyjen tietojen esittämisen voidaan odottaa haittaavan vakavasti yhteisön asemaa toisten osapuolten kanssa käytävässä kiistassa, joka koskee varauksen, ehdollisen velan tai ehdollisen omaisuuserän aiheuttanutta tekijää. Tällöin yhteisön ei tarvitse esittää informaatiota tilinpäätöksessään, vaan sen on annettava tiedot kiistan yleisestä luonteesta, ilmoitettava että tietoja ei ole annettu ja kerrottava, mikä syy tähän on johtanut. (IASB 2004)

4.6.4 Tyypillisiä varauksia IFRS:n mukaan

IAS 37-standardissa esitetään esimerkinomaisesti kirjaus- ja arvostussääntöjen soveltamisen yhteydessä kaksi tilannetta, jolloin tulee kirjata varaus: tappiolliset sopimukset ja uudelleenjärjestely. Lisäksi standardin liitteessä C esitetään muun muassa takuuvaraus, oikeudenkäyntiin liittyvä varaus, takaussitoumukseen liittyvä varaus ja ympäristövelvoitteeseen liittyvä varaus.

Standardin mukaan *"Jos yhteisöllä on tappiollinen sopimus, sopimuksen mukainen olemassa oleva velvoite on kirjattava ja määritettävä varauksena."* Tappiollinen sopimus tarkoittaa sopimusta, jonka mukaisten velvoitteiden täyttäminen aiheuttaa väistämättä menoja, jotka ylittävät sopimuksesta odotettavissa olevan taloudellisen hyödyn. Ennen varauksen kirjaamista, yhteisön on kuitenkin kirjattava mahdolliset arvonalentumistappiot, jotka ovat syntyneet kyseiseen sopimukseen kohdistuvista omaisuuseristä. (IASB 2004)

Uudelleenjärjestelyyn liittyvä varaus kirjataan varausten yleisten edellytysten täytyessä. Seuraavat tapahtumat voivat olla uudelleenjärjestelyn määritelmän mukaisia:

- a) *toimialan myynti tai lakkauttaminen;*

- b) *toimipaikkojen sulkeminen jossakin maassa tai jollakin alueella taikka liiketoiminnan siirtäminen maasta toiseen tai alueelta toiselle;*
- c) *johdon rakenteen muutokset, esimerkiksi yhden johtamistason poistaminen;*
- d) *perustavaa laatua olevat uudelleenorganisoinnit, joilla on olennainen vaikutus yhteisön toimintojen luonteeseen ja painopisteeseen (IAS 37:70)*

Uudelleenjärjestelyä koskeva tosiasiallinen velvoite syntyy vain silloin, kun yhteisö:

- a) *on laatinut uudelleenjärjestelyä koskevan yksityiskohtaisen asianmukaisen suunnitelman, jossa määritellään vähintään:*
  - i. *liiketoiminta tai liiketoiminnan osa, jota järjestely koskee;*
  - ii. *pääasialliset toimipaikat, joihin järjestely vaikuttaa;*
  - iii. *niiden henkilöiden toimipaikkojen sijainti, työtehtävät ja arvioitu lukumäärä, joille tullaan suorittamaan korvausta työsuhteen päättymisestä;*
  - iv. *toteutuvat menot; ja*
  - v. *milloin suunnitelma pannaan toimeen; sekä*
- b) *on antanut niille, joihin järjestely vaikuttaa, riittävän perusteen odottaa, että yhteisö toteuttaa uudelleenjärjestelyn, joko aloittamalla suunnitelman toimeenpanon tai tiedottamalla suunnitelman keskeisistä kohdista niille, joihin järjestely vaikuttaa. (IAS 37:72)*

Uudelleenjärjestelyvaraukseen on sisällytettävä vain uudelleenjärjestelystä johtuvat välittömät menot, jotka uudelleenjärjestely aiheuttaa välttämättä ja jotka eivät liity yhteisön jatkuvaan toimintaan. (IASB 2004)

4.7 Muiden IFRS-standardien suhde varauksiin

Muut IFRS-standardit käsittelevät vain vähän tai ei ollenkaan IAS 37 soveltamisalaan liittyviä kysymyksiä. Joitakin tapauksia löytyy, mutta niissäkin on kysymys pääasiassa ehdollisten velkojen ja ehdollisten varojen merkitsemisestä taseeseen.

IFRS-standardi IAS 11 *Pitkäaikaishankkeet* käsittelee pitkäaikaishankkeisiin liittyvien tulojen ja menojen kirjanpidollista käsittelyä. Standardin 45 pykälän mukaan ”Yhteisö esittää tilinpäätöksessään liitetietona mahdolliset velat ja ehdolliset varat IAS 37:n mukaisesti. Ehdollisia velkoja ja ehdollisia varoja saattaa syntyä esimerkiksi takuumenoista, vaateista, rangaistusseuraamuksista tai mahdollisista tappioista.”

IAS 12 *Tuloverot* mukaan, mikäli varauksen perustana olevat menot ovat IFRS:n mukaan vähennettävissä verotettavasta tulosta vasta sinä vuonna, jolloin ne tosiasiallisesti realisoituvat, syntyy verotuksessa vähennyskelpoinen väliaikainen ero, joka johtaa laskennallisen verosaamisen syntyyn. Varauksesta lasketaan menojen realisoitumisvuoden odotettavissa olevan verokannan mukainen laskennallinen verosaaminen, joka kirjataan omaksi eräkseen taseeseen ja tuloslaskelmaan. (Aromäki ym. 2003)

IAS 19 *Työsuhde-etuudet* -standardi edellyttää, että yhteisö esittää tilinpäätöksessään ehdollisen velan muun muassa toisiin osallistujayhteisöihin liittyvistä vakuutusmatemaattisista tappioista, työsuhteen päättymisen jälkeisistä etuuksia koskevista velvoitteista ja irtisanomisen yhteydessä, jos IAS 37 niin edellyttää. Huomionarvoista on kuitenkin se, että Suomessa IAS 19 ja IAS 26 mukaan yrityksen tuli IFRS:n aloittavassa taseessa 1/2004 käsitellä työeläkejärjestelmän työkyvyttömyysoosuus etuus pohjaisena eläkejärjestelynä, mikä johti suuriin eläkevelvoitekirjauksiin. IAS 19-standardin mukaisesti etuus pohjaisista eläkejärjestelyistä ja muista etuuksista johtuva velka tai varallisuuserä tulee kirjata taseeseen ns. aktuaaristen laskelmien perusteella. Suomalaisessa tilinpäätöksessä työeläkejärjestelmä käsiteltiin maksupohjaisena järjestelmänä. IFRS-maailmassa eläkevelvoitteet esitetään usein omana eränään taseessa. Tämän johdosta monessa suomalaisessa yrityksessä suoritettiin tase-erien uudelleenjärjestelyjä siten, että aiemmin taseen pakollisissa varauksissa esitetyt eläkevaraukset siirrettiin omaksi eräkseen nimellä eläkevelvoitteet. Tällöin ei kuitenkaan ole kyseessä varauksen eliminointi vaan sen uudelleenryhmittely. Tutkielman empiriaosassa tällaista uudelleenryhmittelyä ei tulla laskemaan pakollisten varausten muutokseksi.

IFRS 4 *Vakuutus sopimukset* -standardin mukaan velanantajan velan riittävyystestissä sopimuksen rahavirtoja on verrattava IAS 37 määräyksiin. Lisäksi liitteessä B mainitaan, että tuotetakuut kuuluvat IAS 37 soveltamisalaan.

IFRIC 5 Oikeudet osuuksiin rahastoista, jotka on tarkoitettu käytöstä poistamiseen, alkuperäiseen tilaan palauttamiseen ja ympäristön kunnostamiseen -tulkinnan mukaan yhtiö saattaa joutua kirjaamaan rahastoon sijoitetuista varoista ja niihin liittyvistä vastuista toisaalta pitkäaikaisen korollisen varan ja toisaalta varauksen. Näin on tilanne Fortumin kohdalla, joka on kirjannut osuudestaan ydinjätehuoltorahastoon merkittävän varauksen.

5 IFRS:n ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön väliset erot

IFRS-normisto ja suomalainen tilinpäätöstä säätelevä lainsäädäntö ovat saaneet nykyiset muotonsa vuosien saatossa. Molemmat säädösympäristöt ovat kehittyneet omista lähtökohdistaan ja niiden taustalla vaikuttaa erilainen historiallinen suhtautuminen muun muassa verotukseen, tilinpäätöksen käyttäjäryhmiin ja tilinpäätöksen tarkoitukseen. Räty ym. (2002) kuvaavat IFRS-normiston ja suomalaisen laskentakäytännön eroa seuraavasti:

”Kysymys ei ole vain suomalaisen käytännön ja IFRS-normiston teknisistä eroista tuloksen ja oman pääoman laskennassa, vaan koko laskenta-ajattelun teoreettisen perustan muuttumisesta.”

Tästä Fredriksson ym. (2006) jatkaa:

”Vaikka normistojen yleiset perusteet kuten esim. suoriteperiaate, toiminnan jatkuvuus, sisältöpainotteisuus, varovaisuus sekä tilinpäätösinformaation ymmärrettävyys ovat lähtökohtaisesti samat, niiden soveltamisessa eli ajattelutavassa on eroja. Merkittävimmät erot ajattelutavassa ovat varovaisuuden sekä sisältöpainotteisuuden soveltamisessa. Varovaisuuden periaate suomalaisessa käytännössä on ollut perinteisesti korostunut. Koska IFRS:n tavoitteena on tuottaa sijoittajalle avointa, läpinäkyvää sekä vertailukelpoista informaatiota, ylivarovaisuus voidaan tulkita tulosmanipulaatioksi. Käytännössä tämä ajattelutavan ero saattaa tulla esille vaikkapa varauksia kirjattaessa. IFRS määrittää yksiselitteisemmin varauksen kirjaamisen edellytykset ja ne ovat tiukemmat, koska suomalaisessa käytännössä vastaavanlaisia yksityiskohtaisia määritelmiä ei ole.”

Edellä olevat kommentit osoittavat hyvin kaksi suurta eroa suomalaisen tilinpäätöskäytännön ja IFRS:n välillä; erot lähtökohtaisessa ajattelutavassa ja erilaisesta ajattelutavasta seuraavat erot tilinpäätöksen teknisessä toteutuksessa.

5.1 Erot lähtökohtaisessa ajattelutavassa

IFRS-tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet julkaistiin vuonna 1989. Perusteiden mukaan tilinpäätöksen tarkoituksena on tuottaa yhteisön taloudellista asemaa, toiminnan tulosta ja taloudellisen aseman muutoksia koskevaa informaatiota, josta on hyötyä laajalle käyttäjäkunnalle taloudellisessa päätöksenteossa. Tilinpäätös osoittaa myös johdon taloudenpidon tulokset tai sen, miten vastuullisesti johto on hoitanut sen haltuun uskottuja resursseja. Tilinpäätöksen perusoletuksina mainitaan suoriteperiaate ja toiminnan jatkuvuus. Tilinpäätöksen tärkeimpinä laadullisina ominaisuuksina nähdään ymmärrettävyys, merkityksellisyys, olennaisuus, luotettavuus, todenmukainen esittäminen, sisältopainotteisuus, puolueettomuus, varovaisuus, täydellisyys ja vertailukelpoisuus. (IASB 2004)

Vaikka IFRS-normistoa laativa elin IASB on luonteeltaan riippumaton, on sen kokoonpano pitkälti amerikkalaisten vaatimusten mukainen. Trobergin (2002) mukaan tämä IASB:n päättävä elin muokattiin uuteen uskoon vuonna 2001 ja se on rakenteeltaan ja pätevyysvaatimuksiltaan käytännössä kopio Yhdysvaltojen FASB:sta ja merkittävä osa IAS-standardeista pohjautuu vastaaviin amerikkalaisiin standardeihin. Leppiniemen (2003) mukaan voidaankin sanoa, että IFRS-standardeilla on vahva anglosaksinen tausta ja ne kuvastavat anglosaksista laskentateoriaa; IFRS-tilinpäätöksen näkökulma on yritystaloudellinen ja monilta tulkinnoiltaan se on markkinaehtoinen. Myös IFRS:n verokytkeä on melko löyhä: IFRS-standardeissa on yksittäisiä määräyksiä kirjanpidon ja verotuksen kytkennöistä, kuten kirjanpidon ja verotuksen välisistä jaksotuseroista. Niissä on kuitenkin enemmänkin kysymys verotuksesta johtuvien liiketapahtumien merkitsemisestä tilinpäätökseen kuin veropaineen alla tehdyistä tilinpäätösratkaisuista.

Anglosaksinen ajattelutapa näkyy myös oman pääoman sijoittajien informaatiotarpeen korostamisessa. Vaikka IFRS-tilinpäätöksessä huomioidaan tilinpäätösinformaation käyttäjinä monet eri sidosryhmät, nousee tärkeimpänä ryhmänä kuitenkin esiin sijoittajat; IASB:n mukaan:

”Joskaan tilinpäätös ei pysty täyttämään kaikkia tietotarpeita, kaikilla käyttäjillä on yhteisiäkin tarpeita. Koska sijoittajat antavat yhteisölle riskipääomaa, heidän

tietotarpeensa täyttävä tilinpäätös täyttää myös useimmat muiden käyttäjien tilinpäätöksen avulla tyydytettävissä olevat tietotarpeet.”

IFRS-normistoa voidaan myös pitää tasepainotteisena. Tulos nähdään IFRS:ssä lähinnä oman pääoman muutoksena, joka heijastaa tuloksen lisäksi omaisuuserien arvoissa tapahtuneita muutoksia. Tase-erien kirjaaminen käypään arvoon ja käypien arvojen muutosten kirjaaminen kasvattaa yrityksen tuloksen heilahtelua. Monia kirjauksia edellytetään IFRS:ssä tehtäväksi suoraan omaan pääomaan tulosvaikutteisen kirjauksen sijaan. (Leppiniemi 2003)

Suomalainen tilinpäätöskäytäntö ja vuoden 1973 kirjanpitolaki perustuu Saarion (1959) meno–tulo-teorialle (ks. esim. Leppiniemi 1994, KPL:n uudistuskomitean mietintö 1990:45). Meno–tulo-teoria korostaa tuloslaskelman merkitystä taseen aseman kustannuksella. Saarion mukaan tilinpäätöksen laatimisen keskeinen tehtävä oli jakokelpoisen voiton laskeminen. Taseen tehtäväksi jäi ainoastaan rahoitus-erien ja aktivoitujen menojen siirtäminen seuraavalle tilikaudelle.

Suomalainen tilinpäätösnormisto on perinteisesti laadittu yleistaloudellisten tavoitteiden näkökulmasta. Tästä seuraa se, että verotuksen toteuttamiseen liittyvät näkökohdat on otettu erityisesti huomioon ja velkojan suoja on korostunut. (Leppiniemi 2003) Suomessa tilinpäätöksen päätavoitteena onkin perinteisesti nähty verojen minimointi ja ensisijaisena tehtävänä jakokelpoisen oman pääoman selvittäminen. Poistojen ohella varauksilla on ollut merkittävä rooli verosuunnittelussa (Troberg 2003). Myös tilinpäätösinformaation painopiste on eronnut IFRS:n näkemyksistä. Suomalaisen tilinpäätöksen sisältämää informaatiota arvioidaan erityisesti velkojan suojan ja verotuksen näkökulmasta; tilinpäätöksen on oltava luotettava ja säännösten mukainen. Myös verotarkastuksessa on ollut kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuuden ja luotettavuuden selvittämisellä keskeinen rooli. (Leppiniemi 2003)

Tämän hetkinen kirjanpitolakimme on luonnollisesti historiansa summa ja sen nykyiseen muotoon vaikuttavat niin vanha suomalainen laskentatoimen teoria kuin tuore kansainvälinen kehityskin. Rahoitusmarkkinoiden vapautuminen 1980-luvulla, oman pääoman-ehtoisen rahoituksen merkityksen korostuminen ja oikean ja riittävän kuvan-vaatimukseen pyrkiminen ovat kaikki osaltaan siirtäneet suomalaista tilinpäätösraportointia askel kerrallaan kansainväliseen suuntaan. Leppiniemen (2003) mukaan vuoden 1997 kirjanpitolain

ensisijaisen tarkoituksena oli toteuttaa Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiivit, neljäs ja seitsemän yhtiöoikeudellinen direktiivi. Vuoden 1997 kirjanpitolaissa pyrittiin ottamaan huomioon direktiivien sallimissa puitteissa muukin kansainvälinen tilinpäätösinformaation yhtenäistäminen, erityisesti IAS-tilinpäätösperiaatteet. Viimeisin selkeä askel kohti kansainvälistä kehitystä on nähty 31.12.2004, kun suomalaista kirjanpitolakia muokattiin IFRS-standardeihin sopivaksi.

5.2 Tekniset erot varausten kirjaamisessa

Erot IFRS-normiston ja suomalaisen lainsäädännön välillä vaikuttavat varausten osalta neljään asiaan: varausten absoluuttiseen arvoon, kirjausajankohtaan, siihen, missä tilanteissa varaus voidaan muodostaa ja varausten ryhmittelyyn. Taulukko 2 esittää sääntelypohjasta nousevan syyn tilinpäätösten eroille ja eroista johtuvan tasevaikutuksen.

Taulukko 2: IAS 37 -standardin ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön keskeiset erot

Ero	FAS vs. IFRS	Vaikutus suhteessa suomalaiseen käytäntöön
Laajuus	IFRS ei tunne vapaaehtoisia varauksia	Varauksia pienentävä
Laajuus	IFRS ei tunne harkinnanvaraista pakollista varausta	Varauksia pienentävä
Laajuus	FAS ei tunne tosialliseen velvoitteeseen perustuvaa kirjausvelvoitetta	Varauksia suurentava
Arvostus	IFRS säätelää yksityiskohtaisemmin varauksen arvostussäännöksiä	Varauksia suurentava tai pienentävä
Arvostus	IAS 37 mukaan varaus on diskontattava, mikäli rahan aika-arvon vaikutus on olennainen	Varauksia pienentävä
Ajankohta	IFRS:ssä kirjaamisedellytykset ovat tiukempia. Esim. uudelleenjärjestelyvarausta ei saa kirjata ennen päätöksen julkistamista	Kirjausta lykkäävä
Ryhmittely	IFRS:n ja FAS:n mukaiset taseet eivät ole täysin yhteneviä esittämistapansa osalta	FAS:n pakollisia varauksia siirtyy IFRS:ssä erän "eläkevelvoitteet" alle.
Ryhmittely	IFRS ei salli könttävarauksia	Kullekin tulevalle menolle on kirjattava oma varaus

Laajuuserot johtuvat IFRS:n tiukemmasta suhtautumisesta varauksiin. IFRS ei tunne vapaaehtoisen varauksen tai harkinnanvaraisen pakollisen varauksen käsitettä. Käytännössä Suomen kirjanpitolain termi ”pakollinen varaus” vastaa IFRS:n termiä ”varaus.” Näin ollen ne suomalaiset pörssiyhtiöt, jotka eivät muodostaneet konsernia ja raportoivat erillistilinpäätöksensä IFRS:n mukaan, joutuivat IFRS-raportointiin siirtyessään luopumaan vapaaehtoisista varauksista. Suomalaisessakin konsernitalinpäätöksessä vapaaehtoiset varaukset jaetaan omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

Harkinnanvaraisen pakollisen varauksen vähentäminen tilinpäätöksessä oli suomalaisilla yhtiöillä mahdollista vuoden 2004 loppuun saakka. Harkinnanvaraisesta pakollisesta varauksesta luovuttiin, koska IFRS ei sellaista hyväksy.

Suomen kirjanpitolain mukaan varauksen tulee perustua lakiin tai kirjanpitovelvollisen sitoumukseen sivullista kohtaan. IFRS:n mukaan varaus voi perustua myös tosiasialliseen velvoitteeseen. Tämä laajentanee varausten kirjausmahdollisuutta.

Varausten arvostus on IFRS:ssä säännelty huomattavasti tarkemmin kuin suomalaisessa lainsäädännössä. Tämän vuoksi varauksena kirjattuja määriä jouduttaneen tarkistamaan IFRS:ään siirtymisen yhteydessä. IFRS esimerkiksi vaatii kirjaamaan mahdollisen korvauksen omana omaisuuseränään. Suomen kirjanpitolaissa ei tästä aiheesta ole mainintaa, joten on mahdollista, että tulevia mahdollisia menoja ja tuloja on netotettu varausta kirjattaessa. Lisäksi IFRS edellyttää, että varauksen määrä lasketaan sen vaatimien menojen nykyarvona, jos rahan aika-arvo on olennainen. Suomalaisessa käytännössä varaukset merkitään taseeseen pääsääntöisesti nimellisarvostaan.

IFRS-normisto sisältää FAS:ia yksityiskohtaisemmat ohjeet niistä tilanteista, joissa varaus on kirjattava. Tämä johtaa siihen, että sellaisia varauksia, jotka eivät täytä uutta yksityiskohtaisempaa sääntelyä, joudutaan peruuttamaan ja uusia varauksia taas kirjaamaan, kun saatavilla on entistä tarkemmat ohjeet varaukseen sisällytettävistä eristä. IFRS:n tiukemmat kirjaamisedellytykset vaikuttavat myös varauksen kirjausajankohtaan. Esimerkiksi uudelleenjärjestelyvarauksen kirjaamisen laukaiseva tekijä on KPL:n mukaan hallituksen päätös. IAS 37 mukaan taas toimivan johdon tai hallituksen päätös ei vielä synnytä tosiasiallista velvoitetta, ellei päätöksestä ole ennen tilinpäätöspäivää tiedotettu niille, joihin

se vaikuttaa riittävän yksityiskohtaisella tavalla, jotta he saavat riittävän perusteen odottaa, että yhteisö tulee täyttämään velvoitteensa.

Ryhmittelyerot johtuvat FAS:n ja IFRS:n eroavaisuuksista taseen esittämistavan suhteen. Esimerkiksi FAS:n mukaan on ollut mahdollista esittää taseessa eläkevarauksia. IFRS-maailmassa nämä taas esitetään usein oman ryhmänään erässä ”eläkevelvoitteet.” IFRS ei myöskään salli niin kutsuttuja könttävarauksia, joita on voitu purkaa toista velvoitetta vastaan. IAS 37 mukaan jokainen varaus kohdistetaan tietylle velvoitteelle.

6 Varaukset ja tuloksenohjaus

Laskentatoimen yleiset periaatteet ja lainsäädäntö ohjaavat ja rajaavat kirjanpito- ja tilinpäätösratkaisuja. Tästä huolimatta yrityksen johdolla on hyvin paljon harkintavaltaa sekä juoksevassa kirjanpidossa että tilinpäätöstä laadittaessa. Näin ollen johdolla on mahdollisuus valita yrityksen tilanteeseen sopivin raportointitapa ja taustalla vallitsevat oletukset. Koska tilintarkastus ei kuitenkaan ole täydellistä, luo yrityksen johdolle annettu harkintavalta mahdollisuuden tuloksenohjaukseen, jolloin johto käyttää sellaisia raportointimetodeja ja oletuksia, jotka eivät kuvasta totuudenmukaisesti yrityksen taloudellista tilaa. (Healy ja Wahlen 1999). Healy ja Wahlen (1999) määrittelevätkin tuloksenohjauksen seuraavasti:

“Earnings management occurs when managers use judgment in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to either mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the company or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers.”

Määritelmän mukaan tuloksenohjauksessa keskeistä on sen taustalla vaikuttava motiivi. Tuloksenohjaukseksi määritellään sekä hyväksytyjen kirjanpitoperiaatteiden puitteissa tehdyt ratkaisut että varsinaiset kirjanpitorikokset, jos niiden tarkoituksena on ollut sidosryhmien harhaanjohtaminen.

Yrityksillä on useita keinoja tuloksenohjaukseen. Teoh ym. (1998) mukaan käytettävissä olevat keinot riippuvat pitkälti kyseisen maan kirjanpito- ja verolainsäädännöstä. Tästä huolimatta on olemassa myös yleisiä tuloksensääntelykeinoja, jotka ovat yhteisiä kaikissa maissa. Teoh ym. (1998) ovat luokitelleet nämä keinot neljään eri luokkaan: 1. Kirjanpitomenetelmän valinta, 2. Kirjanpitomenetelmän soveltaminen / Harkinnanvaraiset arviot, 3. Kirjanpitomenetelmän ajoitus, 4. Ajoitus (reaaliprosessissa).

Schipperin (1989) mukaan muutokset kirjanpitomenetelmissä, esitystavoissa ja reaali-prosessin ajoituksessa ovat erittäin näkyviä toimenpiteitä. Sen sijaan kirjanpidon muuntoerissä tapahtumat muutokset eivät hänen mukaansa ole niin läpinäkyviä ja ne sopivat yleensä paremmin tuloksenohjausmenetelmiksi. Muuntoeriin luetaan kaikki ne erät, joilla

tilikauden kassavirtaa oikaistaan, jotta päädytään tilikauden tulokseen. Muuntoeriin kuuluvat myös varaukset. Nelson ym. (2001) tutkimuksen mukaan varaukset olivat ylivoimaisesti eniten tuloksenohjaukseen käytetty erä.

Suomessa tuloksenohjausta ovat tutkineet esimerkiksi Kinnunen (1989 ja 1995), Kasanen ym. (1996) ja Kallunki ym. (1999). Kinnusen (1989) tutkimuksessa, löydettiin näyttöä poistoja ja vapaaehtoisia varauksia hyödyntävästä tuloksentasauksesta. Tämän tutkimuksen ajankohtaisuutta rajaa vuonna 1992 toteutettu kirjanpitolain uudistus, jossa yritysten oikeus muodostaa vapaaehtoisia varauksia rajattiin koskemaan ainoastaan niitä vapaaehtoisia varauksia, jotka olivat vähennyskelpoisia myös verotuksessa. Kallunki ym. (1999) taas esittävät tutkimuksessaan, että varausten ja eläkevelvoitteiden muutoksen ja suunnitelman ylittävien poistojen osuus tuloslaskelmassa voidaan nähdä yhtenä tuloksenohjauksen komponenttina suomalaisessa kontekstissa.

IFRS:ään siirryttäessä voidaan olettaa, että suomalaisten yhtiöiden mahdollisuudet tuloksenohjaukseen pienenevät. Tätä oletusta tukee se, että IFRS vähentää harkinnanvaraisuutta varausten kirjaamisessa. Vapaaehtoisista varauksista luopuminen, varausten arvostukseen liittyvien määräysten tiukentuminen ja könttävarauksista luopuminen vähensivät kaikki johdon liikkumavaraa varausten kirjaamiseen liittyen. Myös harkinnanvaraisten pakollisten varausten kieltäminen voidaan nähdä IFRS:ään liittyvänä muutoksena.

Tämän tutkimuksen keskiössä ei ole varausten tuloksenohjausvaikutuksen tutkiminen. Empiria-osassa tutkitaan kuitenkin varausten tulosvaikutusta, jonka muutosta voidaan pitää viitteenä varausten käytöstä tuloksenohjaukseen (vrt. esim Kallunki ym. 1999) ja täten on luontevaa ottaa kantaa myös varausten vaikutukseen tuloksenohjaukseen IFRS:ään siirryttäessä.

7 Aikaisempi tutkimus

Kuten tutkielman johdannossa mainittiin, on IFRS:n siirtymisen vaikutuksia varauksiin tutkittu hyvin vähän. Pääasiassa tarkastelu on ollut IFRS:n ja kyseisen säädösympäristön erojen tarkastelua, mutta empiiristä tutkimusta ei juuri ole tehty. Joitakin tutkimuksia, jotka sivuavat myös IFRS:ään siirtymisen vaikutusta varauksiin on kuitenkin saatavilla.

Jermakowicz (2002) toteutti tutkimuksen belgialaisella aineistolla. Tässä tutkimuksessa käsiteltiin IFRS:ään siirtymisen vaikutuksia kolmen belgialaisen yrityksen (Barco, Solvay ja Bekaert) omaan pääomaan. Tutkimuksen mukaan tärkeimmät eroja synnyttävät tekijät olivat laskennalliset verot, eläkkeet, varaukset, osingot ja arvonalennukset. IAS 37-standardin vaikutus Barcon omaan pääomaan oli -0,4 %. Barco eliminoi tilinpäätöksestään varauksen yhteiskunnallisista vastuista (social liabilities). Solvay eliminoi tilinpäätöksestään korjauksiin ja ylläpitokustannuksiin liittyviä varauksia, mutta kirjasi samaan aikaan IFRS:n perusteella ympäristövarauksia, joten nettovaikutus jäi lähelle nollaa. Bekaert eliminoi tilinpäätöksestään uudelleenjärjestelyvarauksia, mutta niiden vaikutusta tilinpäätökseen ei ilmoitettu.

Moya ja Oliveras (2006) ovat tutkineet vapaaehtoisen IFRS:ään siirtymisen vaikutusta saksalaisten yritysten tilinpäätöksiin. Tutkimuksen mukaan varausten sääntely on huomattavasti tiukempaa IFRS:ssä kuin Saksan lainsäädännössä. Tutkimuksen aineistona käytettiin yhdeksäätoista Deutsche Boersessa listattua yritystä, jotka olivat siirtyneet IFRS-raportointiin ennen vuotta 1999. Tutkimuksessa huomattiin, että varauksilla oli suuri merkitys selitettäessä IFRS:n ja saksalaisen tilinpäätöskäytännön välisiä eroja yrityksen tulosta laskettaessa. Tutkimusotoksen yrityksissä IFRS:n mukainen varauskäytäntö paransi yritysten tase-erää edellisten tilikausien voitto (retained earnings) yhteensä 4,8 miljardia euroa, joka on 8,3 % IFRS:ään siirtymisen kokonaisvaikutuksesta. Tapahtunutta tutkijat selittävät saksalaisen lainsäädännön vahvalla verosidonnaisuudella, joka on kannustanut varausten käyttöön.

8 Empiria

Tutkielman empiria-osassa tutkitaan IFRS:ään siirtymisen vaikutusta suomalaisten pörssiyritysten varauksiin. Empiriaosassa Suomen lainsäädännön mukaisista pakollisista varauksista käytetään IFRS:n mukaista termiä varaus (provision). Tavoitteena on selvittää ovatko varaukset muuttuneet vuoden 2004 FAS:n ja IFRS:n mukaisissa tilinpäätöksissä. Lisäksi tutkitaan varausten muutosta tilikausien 2003–2004 (FAS) ja tilikausien 2005–2006 (IFRS) välillä. Luvussa tutkitaan myös varausten vaikutusta yritysten tilikauden voittoon ja keskeisiin tunnuslukuihin ajanjaksojen 2003–2004 (FAS) ja 2004–2006 (IFRS) välillä. Keskeisinä tunnuslukuina tutkimuksessa käytetään EPS- (Earning Per Share), ROE- (Return on Equity) ja ROIC-tunnuslukua (Return on Invested Capital).

Empiirinen tutkimus toteutetaan tilastollisena analyysinä. Tutkimusaineisto testataan tilastollisilla testeillä, jotta voidaan todeta ovatko pakollisten varausten erot FAS:n ja IFRS:n välillä tilastollisesti merkitseviä. Edellä esitetyt kolme tutkimustavoitetta käsitellään kukin erikseen omassa alaluvussaan.

8.1 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimusaineistona käytettiin OMX Helsingin päälistalla noteerattujen yritysten konsernitilinpäätöksiä tai, jos kyseessä ei ole konserni, erillistilinpäätöksiä vuosilta 2003–2006. Yhteensä OMX Helsingin päälistalla on noteerattu 1.10.2006 134 yhtiötä. Osa yhtiöistä (42 kpl.) rajattiin pois tutkimusaineistosta. Syynä tähän oli muun muassa aikaisempi siirtyminen IFRS-raportointiin, puutteellinen raportointi ja viimeaikaiset järjestelyt yhtiörakenteessa tai yhtiömuodossa. Rahoitus-toimiala on jätetty kokonaisuudessaan tutkimusaineiston ulkopuolella. Tähän päädyttiin siksi, että erityisesti pankkien ja luottolaitosten tilinpäätös- ja varauskäytäntö eroavat muiden tutkimusyritysten käytännöistä. Lista hylätyistä yhtiöistä ja syyt hylkäämiselle on esitetty liitteenä (liite 1). Taulukko 3 esittää tutkimusaineistoon sisältyneiden yritysten lukumäärät toimialoittain.

Taulukko 3: Tutkimusaineisto toimialoittain

Toimiala	Yrityksiä	Mukana aineistossa	Prosenttia
1. Energia	1	0	0,00 %
2. Perusteollisuus	12	7	58,33 %
3. Teollisuustuotteet ja -palvelut	39	32	82,05 %
4. Kulutustavarat ja -palvelut	18	14	77,78 %
5. Päivittäistavarat	7	7	100,00 %
6. Terveystieteet	6	3	50,00 %
7. Rahoitus	17	0	0,00 %
8. Informaatioteknologia	31	27	87,10 %
9. Tietoliikennepalvelut	2	1	50,00 %
10. Yhdyskuntapalvelut	1	1	100,00 %
Yhteensä	134	92	68,66 %

Tutkimusaineisto kerättiin yhtiöiden internetsivuilla olevista tilintarkastetuista tilinpäätöksistä. Tilinpäätös- ja siirtymätiedotteita tai osavuositarkastuksia ei käytetty. Kerätyt tiedot on esitetty liitteessä 2. Tilikauden 2004 luvut kerättiin pääsääntöisesti tilikauden 2005 tilinpäätöksessä olevasta IFRS:ään siirtymiseen liittyvästä taseen täsmäytyslaskelmasta. Näin tehtiin sen vuoksi, että yhtiöiden vuoden 2004 FAS:n mukaisissa tilinpäätöksissä ilmoittamat tiedot pakollisista varauksista poikkeavat ryhmittelynsä puolesta IFRS:n vastaavista. Näin ollen vuoden 2004 FAS:n mukaiset luvut tuli muokata siten, että IFRS:ään siirtymisen yhteydessä tehdyt siirrot pakollisista varauksista esimerkiksi eläkevelvoitteisiin tai siirtovelkoihin eivät vaikuta pakollisten varausten muutoksiin. Myös tilikauden 2003 luvuista eliminointiin edellä kuvattujen ryhmittelyerojen vaikutus.

Pääsääntöisesti tutkittavien yhtiöiden tilikausi on kalenterivuosi. Joissakin tapauksissa (esimerkiksi Viking Line) yhtiö käyttää tilikautenaan jotakin muuta ajanjaksoa. Tällöin IFRS:ään siirtyminen on tapahtunut esimerkiksi tilikauden 1.11.2005–30.11.2006 aikana. Yhtiöt, joiden tilikausi poikkeaa kalenterivuodesta ja päättyy 1.10. jälkeen, on sisällytetty tutkimukseen, mutta niiden osalta puuttuvat tilikauden 2006–2007 tiedot.

8.2 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksen luotettavuutta kuvaavat sen validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetilla (pätevyys)

tarkoitetaan sitä, että tutkimus mittaa sitä, mitä oli tarkoitus selvittää. Reliabiliteetti (luotettavuus) tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Heikkilä 1998)

Tutkimuksen validiteettiin vaikuttavat muun muassa FAS:n ja IFRS:n väliset erot tilinpäätöserien ryhmittelyssä. Osa yhtiöistä siirsi eläkkeistä tekemänsä varaukset IFRS:ään siirryttäessä omaksi eräkseen taseeseen ja tällöin aikaisempien vuosien luvut muokattiin niitä vastaaviksi. Osa yhtiöistä taas ei siirtänyt eläkkeitä pois varauksista. Eläkevarauksia ei kuitenkaan voi täysin eliminoida taseista, koska ne saattavat liittyä uudelleenjärjestelyvarauksiin. Näin ollen yhtiöiden varaukset eivät ole täysin samoin perustein laskettu, mikä saattaa johtaa lievään vääristymään varausten summissa ja keskiarvoissa. Tunnuslukuanalyysissä validiteettia heikentää se, että tunnusluvut ROE ja ROIC lasketaan erästä voitto ennen satunnaiseriä. Tilinpäätöksissä ei kuitenkaan yleensä eritellä sitä, mihin tuloslaskelman erään pakolliset varaukset on kohdistettu. Tässä osassa empiriaa jouduttiin usein oletamaan, että pakollisten varausten muutos ei aiheudu satunnaisista eristä.

Reliabiliteettiin liittyvinä ongelmina voidaan mainita esimerkiksi raportointiepäselvyydet. Osa yhtiöistä on raportoinut pakollisiin varauksiin kuuluvia eriä siirtoveljoissa. Näissä tapauksissa yhtiö on jätetty pois tutkimusaineistosta, jos pakollisten varausten määrää ei ole voitu luotettavasti selvittää. Tällaisissa tulkinnallisissa kysymyksissä voidaan päätyä myös toiseen lopputulokseen. Reliabiliteettiin vaikuttaa myös melko suuri hylkäysprosentti (31,34 % - 72,38 %). Myös EPS-tunnusluvun nimittäjä (osakkeiden lukumäärä) vaihteli vuosittain. Tätä muutosta ei eliminoitu, joten osakkeiden lukumäärän muutos vaikuttaa EPS:n muutoksen vertailtavuuteen eri tilikausien välillä.

Muina rajoituksina voidaan mainita lyhyt aikasarja varausten muutosten vertailussa. Kahden vuoden vertailuperiodia voidaan pitää melko lyhyenä, mutta pitempää aikasarjaa ei tällä hetkellä ole saatavissa. Lisäksi tutkittavien yhtiöiden määrä toimialoittain on liian pieni, jotta toimialan vaikutuksesta olisi voitu vetää johtopäätöksiä. Tutkimuksen tilastollinen merkitsevyys jäi myös osittain heikoksi.

8.3 Tutkimuksessa käytetty metodologia

Tutkimusotosten tilastollista eroavaisuutta tutkittiin parittaisotosten t-testillä (Paires sample t-test) ja Wilcoxonin testillä. Frekvenssien eroja tutkittiin χ^2 -yhteensopivuustestillä. Tutkimusotosten varianssien eroja tutkittiin Levenen testillä ja normaalijakautuneisuutta Kolmogorov-Smirnovin testillä. Kaikki tilastollinen analyysi toteutettiin SAS-ohjelmalla.

Parittaisotosten t-testi ja Kolmogorov-Smirnovin testi

Parittaisotosten t-testi soveltuu toisistaan riippuvien otosten tilastolliseen testaamiseen. Parittaisotosten t-testi laskee parien (eri otoksissa toisiaan vastaavien havaintojen) erotuksen ja mittaa sitä, poikkeako erotus nolasta. Nollahypoteesina on, että parittaisten erotusten keskiarvo on nolla. T -testisuure muodostetaan siten, että lasketaan parien erotusten keskiarvo ja jaetaan se erotusten keskiarvon keskihajonnalla. Tämä suure noudattaa Studentin t -jakaumaa vapausastein $df = n-1$, tällöin:

$$t = \frac{\overline{X}_d}{s_d} \sqrt{N}, \text{ jossa } X \text{ on parittaisten havaintojen erotusten keskiarvo, } s \text{ erojen}$$

keskihajonta ja N otoksen koko. (Holopainen ym. 2002)

Nollahypoteesi voidaan hylätä ja otosten keskiarvojen muutosta voidaan pitää tilastollisesti merkitsevä, jos $p \leq 0,05$ ja tilastollisesti melko merkitsevinä, jos $0,05 \leq p \leq 0,1$.

Parittaisotosten t-testi sopii käytettyyn aineistoon testimuotona erinomaisesti. T -testin perusoletuksiin kuuluu kuitenkin oletus siitä, että otos on normaalisti jakautunut ja että vertailtavien otosten varianssit ovat yhdenmukaiset. Otosten jakaumaoletus ei suurilla otoksilla yleensä ole kriittinen, koska otosten jakaumat yleensä konvergoivat kohti normaalijakaumaa (vrt. keskeinen raja-arvolause). Sen sijaa pienissä otoksissa, joissa otoskoko on alle 30 havaintoa normaalijakaumaoletus voi olla kriittinen. (Laininen 2000)

Tutkimusaineiston normalisuuden testaus suoritettiin Kolmogorov-Smirnov testillä. Kolmogorov-Smirnov testissä verrataan kertymäfunktioiden erotuksen itseisarvon maksimiarvoa tai pienintä ylärajaa (Moshe ym.1984). Analysoinnissa käytettiin 0.05:n

merkitsevyystasoa. Jos Kolmogorov-Smirnovin testin p-arvo on alle 0,05, voidaan päätellä, että jakauma ei ole normaalisti jakautunut. Suoritettujen testien mukaan, mitään tutkimuksessa käytetyistä jakaumista ei voida pitää normaalijakautuneena ($p < 0,01$). Normaalijakaumaoletuksesta poikkeaminen ja varianssien erisuuruus otosten välillä (ks. Levenen testi alla) heikentää parittaisotosten t-testillä saatujen tulosten luotettavuutta.

Wilcoxonin testi

Wilcoxonin järjestyslukutesti (Wilcoxon rank sum test) on ei-parametrinen vaihtoehto riippuville otoksille suoritettavalle t-testille. Wilcoxonin testi on jakaumasta riippumaton, koska sen yleiset hypoteesit eivät tarkkaan määrittele perusjoukon jakaumaa. (Holopainen ym. 2002) Wilcoxonin testi ei ole keskiarvotesti, vaan se vertaa parittaisten havaintojen eroja populaation mediaaniin (Berenson ym. 1998). Nollahypoteesina on, että parien erojen mediaani on nolla. Mikäli testistä saatu p-arvo $< 0,05$, voidaan H_0 hylätä ja eroa pitää tilastollisesti merkitseväenä (tällöin siis havaintoaineiston erotuksen mediaani on erisuuri kuin nolla ja havaintojoukkojen tunnuslukujen arvot ovat keskimäärin erisuuria). Wilcoxonin testi on tilastolliselta vahvuudeltaan heikompi kuin t-testi, mutta se sopii käsiteltävään aineistoon paremmin.

Levenen testi

Varausten varianssin muutosta tilikausien välissä testattiin Levenin testillä, jossa otosvarienssien suhde s_1^2 / s_2^2 noudattaa F -jakaumaa vapausastein n_1-1 ja n_2-1 . Koska F -jakauma on epäsymmetrinen, käytetään hypoteeseja:

$$H_0: s_1^2 = s_2^2$$

$$H_1: s_1^2 > s_2^2, \text{ jolloin suurempi otosvarienssi laitetaan } s_1\text{:ksi.}$$

Tällöin:

$$F_{\alpha; n_1-1; n_2-1} = \frac{s_1^2}{s_2^2} \text{ (ks. esim. Lehtonen 1998)}$$

Keskimäärin otoksen koko on noin 89. F -jakauman mukaan hyväksyttävä F -arvo käytettyjen otosten vapausasteluvuilla on 1,57 ($f_1=30$, $f_2=100$, $\alpha=0,05$). Mikäli F -arvoksi siis saadaan suurempi arvo kuin 1,57, voidaan hylätä H_0 ja pitää varianssien eroa tilastollisesti merkitseväenä.

χ^2 -yhteensopivuustesti

χ^2 -yhteensopivuustestillä tutkitaan ovatko satunnaisilmiöön liittyvät havaintoarvot sopusoinnussa teoreettisen mallin kanssa. Jos oletetaan, että tapahtumiin $E_1, E_2, \dots, E_k$ liittyvät havaitut frekvenssit $o_1, o_2, \dots, o_k$ ja teoreettiset frekvenssit $e_1, e_2, \dots, e_k$, niin testimuuttuja

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(o_i - e_i)^2}{e_i}$$

noudattaa χ^2 -jakaumaa vapausastein $f=k-1$, jos nollahypoteesi on tosi. (Holopainen ym. 2002) Nollahypoteesina tutkimuksessa käytetään: H_0 : *frekvenssit eivät eroa toisistaan* ja merkitsevyystasona $\alpha=0,05$.

8.4 Tutkimustulokset

Seuraavissa luvuissa käydään läpi tutkimuksen tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään pakollisten varausten muutos vuosina 2003–2006. Ensin esitetään pakollisten varausten kokonaismuutos tutkimusajanjaksolla ja sen jälkeen analysoidaan tarkemmin IFRS:ään siirtymisen vaikutusta tilikauden 2004 päättäviin taseisiin. Toisessa alaluvussa käydään läpi pakollisten varausten vaikutus yhtiöiden tilikauden tulokseen ja tunnuslukuihin ajanjaksoilla 2003–2004 ja 2005–2006. Tutkimustulokset käsitellään ilman Fortum Oyj:n vaikutusta. Fortum poikkeaa varausten osalta muista yhtiöistä, koska se on kirjannut IFRIC 5:n perusteella merkittävät varaukset ydinpolttoaineeseen liittyen ja sen osuus tutkimusaineiston varauksista on keskimäärin 49,7 %. Näin ollen on perusteltua pitää Fortumia poikkeamana, joka vääristää tutkimusaineistoa. Fortumin vaikutus on käsitelty kussakin alaluvussa erikseen oman otsikon alla.

8.4.1 Pakolliset varaukset 2003–2006

Varausten muutosta tutkittiin niiden absoluuttisen ja taseeseen suhteutetun muutoksen kautta. Lisäksi tutkittiin miten varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät ovat muuttuneet IFRS:ään siirryttäessä.

Varausten absoluuttinen muutos kuvaa niiden nimellistä kasvua. Olennaisinta varausten muutoksessa ei kuitenkaan ole niiden summan nimellinen kasvu sillä voidaan olettaa, että varaukset muuttuvat yhtiön liiketoiminnan laajuuden tai luonteen muuttuessa. Näin ollen varausten absoluuttisen summan muutos johtuu osittain tutkimusaineiston liiketoiminnan kehittymisestä. Ihannetilanteessa olisi mahdollista muodostaa sellainen tunnusluku, joka heijastaisi liiketoiminnan muutosta samassa suhteessa kuin varaukset muuttuvat liiketoiminnan suhteen. Tällöin jakamalla varaukset tällä tunnusluvulla olisi mahdollista selvittää, mikä osa niiden kokonaismuutoksesta johtuu liiketoiminnan kehittymisestä ja on näin ollen vain trendikasvua ja mikä osa kokonaismuutoksesta on varausten reaalista muutosta. Tällaisen ihanteellisen tunnusluvun muodostaminen on kuitenkin erittäin haastavaa. Tässä tutkielmassa käytetään nimittäjänä taseen loppusummaa tutkittaessa varausten suhteellista muutosta yli ajan.

Varausten absoluuttiset summat

Kuten taulukosta 4 käy ilmi, pakollisten varausten summa tutkimusaineistossa yhteensä oli tilikausilla 2003–2004 keskimäärin 467 miljoonaa euroa ja tilikausina 2005–2006 483 miljoonaa euroa (+3,31 %) (ks. tarkemmin liite 2). Lukuun ottamatta tilikautta 2004 (FAS) varausten summa kasvoi jokaisella tilikaudella.

Taulukko 4: Varaukset 2003–2006

	2003	2004 FAS	Keskimääri n 03-04	2004 IFRS	2005	2006	Keskimääri n 05-06
Varaukset	528	406	467	448	459	506	483
Varausten muutos	-	-23,21 %	-	10,36 %	2,47 %	10,33 %	3,31 %
Tase	36310	36340	36325	37680	40695	43355	42025
Taseen muutos	-	0,08 %	-	3,69 %	8,00 %	6,53 %	15,69 %
Varaukset/ Tase	1,46 %	1,12 %	1,29 %	1,19 %	1,13 %	1,17 %	1,15 %
Muutos	-	-23,28 %	-	6,43 %	0,98 %	3,57 %	-10,70 %

Tutkimusajanjaksolla yksittäisen yhtiön raportoima varausten maksimiarvo laski ajanjaksojen 2003–2004 ja 2005–2006 välillä selvästi ja varausten keskihajonta pieneni hieman. Varausten yhtiökohtainen keskiarvo aikajaksojen välillä ei muuttunut merkittävästi (+4,5 %). Suurin muutos varausten keskiarvossa tapahtui tilikausien 2003 (FAS) ja 2004 (FAS) välillä (-25,7 %). Taulukko 5 esittää kuvailevaa tilastotietoa tutkimusaineistosta tilikauden mukaan luokiteltuna.

Taulukko 5: Kuvailevaa tilastotietoa ilman Fortumin vaikutusta

	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Varianssi	Minimiarvo	Maksimiarvo
2003 FAS	88	6,00	22,76	518,01	0	195,4
2004 FAS	91	4,46	16,73	279,92	0	148,4
2004 IFRS	91	4,92	17,49	305,98	0	149,9
2005 IFRS	91	5,04	15,75	247,93	0	121,1
2006 IFRS	86	5,89	18,30	334,79	0	136,5

Varausten keskiarvojen muutosten tilastollista merkitsevyyttä testattiin parittaisotosten t-testillä. Kuten taulukosta 18 (liite 3) käy ilmi, suoritettujen t-testien mukaan ainoastaan vuosien 2003 ja 2004 välillä varausten keskiarvon muutos on tilastollisesti melko merkitsevä ($p = 0,07$). Wilcoxonin testin mukaan varausten eroja voidaan pitää tilastollisesti merkitseväenä tai melko merkitseväenä kaikkien muiden tilikausien paitsi 2003 ja 2006 välillä (ks. taulukko 19, liite 3).

Levenen testin mukaan tilikauden 2003 varianssi eroaa tilastollisesti merkitsevästi tilikausien 2004 ja 2005 variansseista. Muiden tilikausien varianssit eivät eroa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (ks. taulukko 20, liite 3).

Tutkimusajanjaksolla toimialakohtaiset erot pakollisissa varauksissa olivat hyvin suuret. Tutkimusaineistossa on kuitenkin liian vähän havaintoja toimialaa kohti, jotta voitaisiin luotettavasti selvittää ovatko toimialojen väliset erot tilastollisesti merkitseviä. Tutkimusaineistossa eniten varauksia absoluuttisesti ja suhteellisesti oli toimialalla ”Teollisuustuotteet ja palvelut” (33 yhtiötä). Tällä toimialalla varauksia kasvattivat erityisesti Done Solutions, Konecranes, Ponsse, Raute ja Wärtsilä, jotka aktivoivat hyvin suuret varaukset koko tutkimusperiodin ajan. Vähiten varauksia taas oli toimialalla Terveystieteiden tutkimuskeskus. Taulukko 6 esittää varausten jakautumisen toimialoittain.

Taulukko 6: Varaukset toimialoittain 2003–2006

Toimiala	Varauk set 2003 (FAS)	Varauk set / Tase 2003 (FAS)	Varauk set 2004 (FAS)	Varauk set / Tase 2004 (FAS)	Varauk set 2004 (IFRS)	Varauk set / Tase 2004 (IFRS)	Varauk set 2005 (IFRS)	Varauk set / Tase 2005 (IFRS)	Varauk set 2006 (IFRS)	Varauk set / Tase 2006 (IFRS)	Keskim äärin % taseesta
1. Energia	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0,00 %
2. Perusteollisuus	111	0,93 %	84	0,74 %	86	0,75 %	124	1,08 %	133	1,15 %	0,93 %
3. Teollisuustuotteet ja -palvelut	287	3,01 %	211	2,12 %	259	2,56 %	232	2,04 %	278	2,06 %	2,36 %
4. Kulutustavarat ja -palvelut	40	0,74 %	38	0,71 %	37	0,65 %	28	0,46 %	24	0,38 %	0,59 %
5. Päivittäistavarat	27	0,57 %	28	0,59 %	28	0,54 %	29	0,51 %	38	0,63 %	0,57 %
6. Terveystieteet	0	0,68 %	0	0,02 %	0	0,07 %	0	0,05 %	0	0,05 %	0,17 %
8. Informaatioteknologia	11	0,42 %	26	0,88 %	27	0,86 %	38	1,03 %	24	0,64 %	0,76 %
9. Tietoliikennepalvelut	52	2,67 %	17	0,98 %	10	0,53 %	8	0,37 %	9	0,42 %	0,99 %
Yhteensä	528	1,46 %	406	1,12 %	448	1,19 %	459	1,13 %	506	1,17 %	1,21 %

Tutkimusaineiston 91 yhteisöstä 23:lla ei ollut lainkaan pakollisia varauksia tutkimusperiodilla. Nämä 23 yhteisöä laimentavat luonnollisesti toimialakohtaisia keskiarvoja. Taulukosta 21 (liite 3) on nähtävillä, että jos huomioidaan vain ne yhtiöt, joiden taseissa oli varauksia tutkimusperiodilla varausten suhteellinen osuus taseesta kasvaa keskimäärin 0,9 prosenttiyksikköä, mutta suhteelliset erot tilikausien välillä eivät muutu olennaisesti.

Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät

Niiden yhtiöiden, jotka kirjasivat varauksia, lukumäärät muuttuivat IFRS:ään siirryttäessä. Taulukko 7 esittää IFRS:ään siirtymisen vaikutuksen varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärään. Yhtiöille on annettu arvo 0, jos niillä ei sääntely-ympäristössä ollut varauksia ja 1, jos varauksia oli. Suurimman ryhmän muodostavat ne yhtiöt, joilla oli varauksia sekä IFRS:n että FAS:n mukaan (52 yhtiötä) ja toiseksi suurimman ne, joilla ei ollut varauksia taseessaan FAS:n tai IFRS:n mukaan (19 yhtiötä). Kolmanneksi suurin ryhmä ovat ne yhtiöt, joilla oli vain IFRS:n mukaan varauksia taseessaan (13 yhtiötä) ja pienimmän ryhmän muodostavat ne yhtiöt, joilla oli vain FAS:n mukaan varauksia (3 yritystä). Taulukko testattiin χ^2 -testillä, jonka mukaan eroja otosten frekvensseissä voidaan pitää tilastollisesti merkitsevä (p < 0,0001). Tunnusluvun Odds ratio³ (25,33) mukaan on noin 25 kertaa todennäköisempää, että yhtiöllä on IFRS:n mukaan varauksia, jos sillä on ollut myös FAS:n mukaan varauksia kuin, jos sillä ei niitä FAS:n mukaan ole ollut. Tämä kertoo siitä, että

³ $Odds\ Ratio = \frac{n_{0,0} * n_{1,1}}{n_{1,0} * n_{0,1}}$ Odds Ratio (ristiintulosuhde) lasketaan kertomalla ristiintaulukon ristikkäin

olevat frekvenssit keskenään ja laskemalla tulojen suhdeluku (ks. esim. Moshe ym. 1984, Berenson ym. 1998)

varauksia kirjanneiden yritysten lukumäärät FAS:n ja IFRS:n mukaisissa tilinpäätöksissä ovat vahvasti korreloituneet. Osaltaan tähän viittaa myös Pearsonin korrelaatiokerroin⁴ (0,60), joka ei sinänsä kerro muuttujien välisestä kausaalisuhteesta, mutta indikoi vahvaa lineaarista riippuvuutta varausten lukumäärissä FAS:n ja IFRS:n välillä (ks. esim. Holopainen ym. 2002).

Taulukko 7: Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät 2003–2006

FAS	IFRS		Yht.
	0	1	
0	19 86,36 % 59,38 %	13 20,00 % 40,63 %	32
1	3 13,64 % 5,45 %	52 80,00 % 94,55 %	55
	22	65	87

Varausten suhteelliset osuudet taseista

Vuosien 2003–2004 ja 2005–2006 välillä varausten yhteenlaskettu suhteellinen osuus taseesta laski 1,29 %:sta 1,15 %:iin (ks. taulukko 4). Yhteenlasketussa suhteellisessa osuudessa kunkin yhtiön painoarvo määräytyy sen taseen loppusumman mukaan, joten suhteellisten osuuksien keskiarvon muutoksen tarkastelu antaa selkeämmän kuvan aineistossa tapahtuneista muutoksista.

Kuten taulukosta 8 käy ilmi, varausten suhteellisen osuuden keskiarvo ja keskihajonta laskivat tutkimusajanjaksolla selvästi ja johdonmukaisesti lukuun ottamatta vuotta 2004 (FAS), jolloin keskihajonta kasvoi hiukan.

Taulukko 8: Varausten suhteellinen osuus taseesta: kuvailevaa tilastotietoa ilman Fortumin vaikutusta

	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Varianssi	Minimiarvo	Maksimiarvo
2003 FAS	88	0,0105	0,0239	0,0006	0	0,1902
2004 FAS	91	0,0098	0,0262	0,0007	0	0,2252
2004 IFRS	91	0,0097	0,0223	0,0005	0	0,1820
2005 IFRS	91	0,0092	0,0148	0,0002	0	0,0745
2006 IFRS	86	0,0075	0,0106	0,0001	0	0,0487

$$^4 r = \frac{\sum (x_i - \bar{x}) \sum (y_i - \bar{y})}{\sqrt{(n \sum x_i - \bar{x})^2 \sum (y_i - \bar{y})^2}} \quad (\text{Holopainen ym. 2002})$$

Varausten suhteellisten osuuksien keskiarvojen tilastollista eroavaisuutta testattiin parittaisotosten t-testillä. Suoritettujen testien mukaan keskiarvot eivät eroa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Taulukko 22 (ks. liite 3) esittää suhteellisten osuuksien t-testeistä saadut p-arvot. Lähinnä tilastollisesti merkitsevää eroa on vuosien 2005 ja 2006 ero, joka sai testistä p-arvon 0,09 (tilastollisesti melko merkitsevä). Wilcoxonin testien perusteella (ks. taulukko 24, liite 3) suhteelliset osuudet eroavat tilastollisesti merkitsevästi tai melko merkitsevästi tilikausien 2003 (FAS), 2004 (FAS), 2004 (IFRS) ja 2005 (IFRS) välillä. Tilikausi 2006 (IFRS) ei eroa tilastollisesti merkitsevästi muista tilikausista.

Suhteellisten osuuksien varianssien muutoksia testattiin Levenen testillä. F-arvon kriittisenä rajana pidetään arvoa 1,57 ($f_1=30$, $f_2=100$, $\alpha=0,05$). Kuten taulukosta 23 (ks. liite 3) käy ilmi, varianssien eroja voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä kaikkien muiden paitsi tilikausien 2003 ja 2004 sekä tilikauden 2004 FAS ja IFRS-lukujen välillä.

Yhteenveto

Yhteenvetona vuosien 2003–2006 pakollisten varausten muutoksista voidaan todeta, että varausten yhteenlaskettu summa, varausten keskiarvo ja varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärä kasvoivat ja varausten keskihajonta pieneni IFRS:ään siirryttäessä. Ainoa tilikausi, jolla varausten keskiarvo laski, oli tilikausi 2004 (FAS). Tällä tilikaudella tapahtui myös suurin muutos varausten yhteenlasketussa summassa ja keskiarvossa. Wilcoxonin testin mukaan muutoksia voidaan pääsääntöisesti pitää tilastollisesti merkitsevinä. Levenen testin mukaan varianssien muutosta ei pääsääntöisesti voida pitää tilastollisesti merkitsevinä.

Varausten suhteellinen osuus taseesta, suhteellisten osuuksien keskiarvo ja keskihajonta pienenevät IFRS:ään siirryttäessä. Yhtiöiden taseet ovat näin ollen kasvaneet varauksia nopeammin. Suhteellisten osuuksien keskiarvojen muutoksia ei t-testin mukaan voida pitää tilastollisesti merkitsevinä. Levenen testin mukaan varianssien muutosta voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä. Selkeää eroa FAS- ja IFRS-muotoisten tilinpäätösten välillä ei ole havaittavissa.

Fortumin vaikutus pakollisiin varauksiin 2003–2006

Tutkimusaineistossa varauksia oli sekä absoluuttisesti että suhteellisesti eniten toimialalla ”Yhdyskuntapalvelut”. Tämä toimiala on siinä mielessä poikkeuksellinen, että se sisältää vain yhden yrityksen: Fortumin. Fortumin vaikutus koko tutkimusaineistoon on hyvin suuri (keskimäärin 49,2 % koko aineiston varauksista yhteensä). Taulukkoja 4 ja 9 vertailemalla huomataan, että Fortumin huomioiminen aineistossa johtaa varausten summan voimakkaaseen kasvuun kaikilla tilikausilla. Rajuin muutos kohdistuu IFRS-siirtymään, jolloin Fortum kirjasi uusia varauksia n. 400 miljoonaa euroa.

Taulukko 9: Fortumin vaikutus varauksiin 2003–2006

	2003	2004 FAS	Keskimääri n 03-04	2004 IFRS	2005	2006	Keskimääri n 05-06
Varaukset (M€)	735	643	689	1 056	1 065	1 142	1 104
Muutos	-	-12,60 %	-	64,26 %	0,86 %	7,27 %	60,15 %
Tase (M€)	52 872	53 044	52 958	55 247	55 825	60 194	58 009
Muutos	-	0,33 %	-	4,15 %	5,24 %	7,82 %	9,54 %
Varaukset / Tase	1,39 %	1,21 %	1,30 %	1,91 %	1,91 %	1,90 %	1,90 %
Muutos	-	-12,88 %	-	57,71 %	57,42 %	-0,51 %	46,20 %

Fortumin vaikutus näkyy myös varausten keskiarvon ja keskihajonnan kasvuna. Taulukosta 25 (ks. liite 3) huomataan, että verrattuna aineistoon ilman Fortumia, keskiarvot kasvoivat keskimäärin 95,5 % ja keskihajonta jopa kolminkertaistui. Fortumin pakollisten varausten määrä on myös jokaisena tilikautena aineiston maksimiarvo. Keskiarvojen muutoksia ei voida t-testin mukaan (ks. taulukko 26, liite 3) pitää tilastollisesti merkitseväenä. Lähimpänä tilastollista merkitsevyyttä on vuosien 2005 ja 2006 muutos ($p = 0,08$). Absoluuttisten summien varianssien muutokset puolestaan olivat tilastollisesti merkitseviä aikajaksojen 2003–2004 (FAS) ja 2004–2006 (IFRS) välillä (ks. taulukko 27, liite 3). Wilcoxonin testin tuloksia Fortum ei muuttanut (ks. taulukko 28, liite 3).

Fortumin vaikutus varausten suhteelliseen osuuteen oli huomattavasti pienempi kuin absoluuttisiin lukuihin. Varausten suhteellinen osuus taseesta kasvoi keskimäärin noin 2,2 % eikä keskihajontakaan muuttunut merkittävästi (ks. taulukko 29, liite 3). Suhteellisten lukujen keskiarvot eivät t-testin mukaan eroa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (ks. taulukko 30, liite 3). Suhteellisten osuuksien varianssien tilastollisesta eroavaisuudesta ja Wilcoxonin

testistä saadut tulokset ovat käytännössä yhtenevät aineistosta ilman Fortumia saatujen tulosten kanssa (ks. taulukot 31 ja 32, liite 3).

Yhteenvetona Fortumin vaikutuksesta voidaan sanoa, että se kasvattaa varausten yhteenlaskettua summaa, varausten keskiarvoja ja keskihajontaa. Samoin varausten suhteellinen osuus taseesta ja suhteellisten osuuksien keskiarvot kasvavat, mutta suhteellisten osuuksien keskihajonta ei muutu mainittavasti. Tilastollista merkitsevyyttä Fortumin huomioiminen ei kuitenkaan paranna. Fortum on kuitenkin hyvä esimerkki siitä, miten IFRS:n yksityiskohtaisemmat säännökset vaikuttavat joskus hyvinkin yllättävästi yritysten taseisiin.

8.4.1.1 Varaukset vuonna 2004 FAS:n ja IFRS:n mukaan

Vuoden 2004 lukuina tutkittiin pakollisten varausten eroja FAS:n ja IFRS:n mukaisissa päättävissä taseissa. Toinen vaihtoehto olisi ollut tutkia eroja vuoden 2004 avaavissa taseissa, mutta tutkielman tekijä päätyi tutkimaan päättävää tasetta, koska sen muutokset on yleisesti ottaen raportoitu selkeämmin. Käytetty aineisto on muokattu siten, että erot, jotka syntyvät eläkevarausten siirtämisestä omaksi eräkseen taseeseen tai varausten ja siirtovelkojen uudelleenryhmittelystä eivät sisälly pakollisten varausten muutokseen. Jäljempänä esitetyssä taulukossa (taulukko 12) on kuitenkin käsitelty selkeyden vuoksi myös ne yritykset, joiden pakollisten varausten muutos johtui pelkästään uudelleenryhmittelyistä.

Kuten taulukosta 4 käy ilmi, varausten summa vuonna 2004 FAS- ja IFRS-muotoisten tilinpäätösten välillä kasvoi 406 miljoonasta eurosta 448 miljoonaan euroon (+10,35 %). Varausten keskiarvo kasvoi 4,46 miljoonasta eurosta 4,92 miljoonaan euroon ja keskihajonta nousi hieman (ks. taulukko 5). T-testin ja Levenen testien mukaan keskiarvon ja varianssin muutoksia ei voida pitää tilastollisesti merkitsevinä (ks. taulukot 18 ja 20, liite 3). Wilcoxonin testin mukaan ero on tilastollisesti merkitsevä (ks. taulukko 19, liite 3).

Tutkimusaineistossa yritysten taseiden loppusummat kasvoivat IFRS:ään siirryttäessä tilikaudella 2004 keskimäärin 3,69 %. Samaan aikaan varausten yhteenlaskettu osuus taseesta kasvoi 1,12 %:sta 1,19 %:iin (+6,25 %). Suhteellisten osuuksien keskiarvo laski 0,98 %:sta 0,97 %:iin ja keskihajonta pieneni hieman. Keskiarvojen ja varianssin muutoksia ei voida

pitää tilastollisesti merkitsevinä (ks. taulukot 22 ja 23, liite 3). Wilcoxonin testin mukaan suhteellisten osuuksien muutos on tilastollisesti merkitsevä (ks. taulukko 24, liite 3).

Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät

Aineiston yrityksistä 32:lla ei ollut FAS:n ja IFRS:n mukaisissa tilinpäätöksissä vuonna 2004 pakollisia varauksia lainkaan. 35 yrityksellä IFRS:ään siirtyminen ei vaikuttanut vuoden 2004 varauksiin. 17 yrityksellä varausten tasearvo on kasvanut ja 8:llä pienentynyt. Taulukko 10 esittää varausten muutoksen toimialoittain.

Taulukko 10: Varausten muutos toimialoittain 2004 FAS ja IFRS

Toimiala	1	2	3	4	5	6	8	9	10	Yhteensä	
Ei varauksia 2004	0	1	10	7	3	2	9	0	0	32	34,78 %
Ei muutosta	0	2	11	5	4	1	12	0	0	35	38,04 %
Kasvaneet	0	2	9	1	0	0	4	0	1	17	18,48 %
pienentyneet	0	2	2	1	0	0	2	1	0	8	8,70 %
Yhteensä	0	7	32	14	7	3	27	1	1	92	

IFRS:ään siirryttäessä varauksia kirjanneiden yritysten lukumäärät muuttuivat siten, että 5 yritystä, joilla FAS:n mukaan ei ollut varauksia, kirjasi niitä IFRS:n mukaan (ks. taulukko 11). Odds ratio-tunnuslukua ei voitu laskea, koska nelikentässä on yksi 0-luku, mutta Pearsonin korrelaatiokerroin (0,88) viittaa hyvin korkeaan lineaariseen riippuvuuteen.

Taulukko 11: Varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärät 2004 FAS ja IFRS

FAS	IFRS		
	0	1	Yht.
0	30	5	35
	100,00 %	8,77 %	
	85,71 %	14,29 %	
1	0	52	52
	0,00 %	91,23 %	
	0,00 %	100,00 %	
	30	57	87

Syyt varausten muutoksille

Suurin syy pakollisten varausten tase-erän pienenemiselle vuoden 2004 päättävässä taseessa on eläkevarausten siirtyminen omaksi eräkseen nimellä ”eläkevelvoitteet.” Kuten edellä mainittiin, tässä ei kuitenkaan ole kysymys varausten muutoksesta vaan tase-erien

uudelleenjärjestelystä, joten tämän siirron vaikutus on eliminoitu tutkimusaineistosta. Myöskään varauksen uudelleenluokittelua siirtovelosta varaukseksi tai varauksesta siirtovelaksi ei pidetä varauksen muutoksena. Todelliset muutokset pakollisissa varauksissa johtuivat pääasiassa varauksien purusta ja uusien varausten kirjaamisesta. Varauksista purettiin esimerkiksi eläkevarauksia, palautusvarauksia ja varaus GSM-verkon vuokravastuusta. Uusista varauksista yleisin oli uudelleenjärjestelyvaraus (4). Muita uusia varauksia olivat ympäristövaraus (2), varaus tulevia reklamaatioita varten, takuuvaraus, projektivaraus, maisemointivaraus, varaus tappiollisia sopimuksia varten ja vuokravastuuvaraus. Taulukko 12 esittää yleistäen syyt pakollisten varausten muutoksille.

Taulukko 12: Syyt pakollisten varausten muutoksille 2004 FAS ja IFRS

Toimi- ala	Muutos (m€)	Eläk- keet siirretty omaksi eräksi	Ryhmit- telymuu- tos	Kirjattu IAS 37 mukai- sesti uusi varaus	Varauk- set diskontat- tu	Tulou- tuseri- aatteen muutos	Purettu varauk- sia IAS 37 mukai- sesti
---------------	----------------	--	----------------------------	---	------------------------------------	--	--

Varaukset kasvaneet

Stromsdal	2	0,26		X	X		
Ahlström	2	3,50	X	X			
Componenta	3	0,50		X			
Glaston	3	1,65	X	X	X		
Konecranes	3	2,07		X			
Lassila & Tikanoja	3	0,47		X	X		
Lemminkäinen	3	0,77		X			
Pöyry	3	0,70		X			
Uponor	3	8,50		X			
Wärtsilä	3	1,50	X	X			
YIT	3	32,51	X	X			
Fiskars	4	0,80	X	X			
Aldata Solutions	8	0,06		X			X
Aspocomp	8	0,16		X			
Salcomp	8	0,08		X	X		
Solteq	8	0,14		X	X		
Fortum	10	371,00		X	X		X

Varaukset pienentyneet

M-Real	2	-0,70	X				X
Rautaruukki	2	-1,00	X				X
Done Solutions	3	-0,10			X		
Raute	3	-0,48				X	
SanomaWSOY	4	-2,10	X				X
Stonesoft	8	-0,03					X
Tietoerator	8	-0,05		X	X		
Elisa	9	-7,17		X			X

Ei reaalista muutosta

Kemira GrowHow	2	0,00	X			X	
Proha	8	0,00	X				
Vaisala	8	0,00	X	X			
Talentum	4	0,00		X			
Satama Interactive	8	0,00		X		X	

Seuraavissa alakappaleissa käydään läpi toimialakohtaisesti pakollisten varausten muutoksiin johtaneet seikat vuonna 2004 lukuun ottamatta energia-toimialaa, koska sen yrityksiä ei tutkimusaineistossa ole ja terveydenhuolto- ja päivittäistavarat-toimialaa, joiden yrityksillä pakolliset varaukset eivät muuttuneet IFRS:ään siirtymisen yhteydessä.

Perusteollisuus

Toimialan seitsemästä yrityksestä kuudella oli pakollisia varauksia tutkimusajanjaksolla. Näistä Nordic Aluminiumilla varaukset eivät muuttuneet ja Kemira GrowHow:lla varausten muutos johtui eläkkeiden ryhmittelymuutoksesta. Stromsdalilla ja Ahlströmillä pakolliset varaukset kasvoivat IFRS:ään siirtymisen yhteydessä. Stromsdalilla pakollisten varausten kasvu johtui siitä, että tulevat todennäköiset työttömyyseläkevastuut (0,26 m€) aktivoitiin IFRS:n mukaisesti taseen varauksiin. Ahlström taas siirsi eläkevarauksia 19,1 m€ työsuhde-etuuksiin liittyviin velvoitteisiin ja kirjasi uuden 4 m€ ympäristövarauksen. Rautaruukki siirsi eläkevarauksia eläkevelvoitteisiin (38 m€ ja 7,3 m€) ja purki muita varauksia 1 m€.

Teollisuustuotteet ja –palvelut

Toimialan 32 yrityksestä 22:lla oli varauksia tutkimusperiodilla. Näistä yhdellätoista yrityksellä varaukset eivät muuttuneet. Yrityksillä, joilla varaukset kasvoivat, kasvu johtui pääasiassa IAS 37 mukaan kirjatusta uusista varauksista. Konecranes kirjasi uusia varauksia 2,1 m€, Componenta IAS 37-standardin mukaisen reklamaatioprovision (0,4 m€), Lassila & Tikanoja jälkihoitokustannusvarauksen kaatopaikasta (0,47 m€), Lemminkäinen maisemointivarauksen (0,772 m€), Pöyry riidanalaisiin ja tappiollisiin projekteihin liittyvän projektivarauksen (0,7 m€) ja Uponor myytyyn kotimaiseen liiketoimintaan liittyvän ympäristövarauksen (8,4 m€). YIT siirsi eläkevaraukset (8,4 m€) eläkevastuisiin ja kirjasi uusia varauksia 32,5 m€. YIT:n uudet varaukset ovat pitkäaikaishankkeiden sopimusperäisiä takuuvvarauksia, rakennustoimintaan liittyvän 10-vuotisvastuun huomiointia, varauksia vuokravastuista ja uudelleenjärjestelyvarauksia. Wärtsilä puolestaan siirsi eläkevarauksia 41,9 m€ eläkevelvoitteisiin ja kirjasi uusia varauksia 1,5 m€. Glaston kirjasi uuden takuuvvarauksen (1,65 m€) ja ryhmitti uudelleen Italian yhtiön erorahat (5,952 m€)

Kahdella toimialan yrityksellä pakollisten varausten määrä laski. Done Solutions diskonttasi varaukset 6 %:n korolla, joka pienensi varauksia 0,108 m€, Raute taas tarkisti IAS 18 perusteella pitkäaikaisprojektien valmiusasteenmukaista tuloutusta, mikä vaikutti pakollisten varausten määrään (0,48 m€).

Kulutustavarat ja –palvelut

Toimialan 14 yrityksestä seitsemällä ei ollut varauksia ja neljällä yrityksellä ne eivät muuttuneet. Talentumilla varausten kasvu johtui siitä, että uudelleenjärjestelyvaraus (0,45 m€) siirrettiin siirtovelosta pakollisiin varauksiin. Kyseessä on siis uudelleenryhmittelystä johtuva ero eikä tätä lasketa pakollisten varausten kasvuksi. Samoin Fiskarsilla on 4,3 m€ siirretty pakollisista varauksista eläkevelvoitteisiin ja lisäksi kirjattu 0,8 m€ uusi varaus. SanomaWsoyllä eläkevarauksia siirrettiin eläkevelvoitteisiin 7,7 m€ ja purettiin IFRS:n vastaisia uudelleenjärjestelyvarauksia 2,1 m€.

Informaatioteknologia

Toimialan 27 yrityksestä yhdeksällä ei ollut varauksia ollenkaan ja kahdellatoista eivät pakolliset varaukset muuttuneet. Kolmella yrityksellä pakolliset varaukset kasvoivat: Salcomp kirjasi 0,08 m€ uudelleenjärjestelyvarauksen, Solteq kiinteästi hinnoiteltuihin toimitussopimukseen liittyvän varauksen (0,14 m€) ja Aspocomp Thaimaassa sijaitsevan tytäryhtiön etuuspohjaiseen järjestelyyn liittyvä varauksen.

Satama Interactive (0,45 m€) ja Tietoenator (10 m€) siirsivät uudelleenjärjestelyvarauksen siirtovelosta pakollisiin varauksiin ja Vaisala 0,8 m€ pakollisista varauksista siirtovelkoihin. Proha (0,102 m€) ja Vaisala (0,5 m€) siirsivät eläkevaraukset eläkevelvoitteisiin. Stonesoft puolestaan purki asiakassopimukseen liittyviä palautusvarauksia 0,03 m€ ja Aldata sekä purki varauksia että ryhmitteli niitä uudelleen. Kokonaisvaikutus Aldatan pakollisiin varauksiin oli +0,054 m€.

Tietoliikennepalvelut

Elisan kohdalla suurin muutos johtuu suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan kirjatusta 7 m€ GSM-verkko varauksesta, joka peruutettiin IFRS:ään siirtymisen yhteydessä. Muuten varausten luokittelu on muuttunut siten, että FAS:n mukaan esitetyt eläkevaraukset on sisällytetty uudelleenjärjestelyvarauksiin. Elisan vuoden 2005 tilinpäätöksen mukaan: ”*Osana konsernin tehostamistoimia Elisa on käynyt henkilöstön vähentämiseen johtaneita yhteistoimintaneuvotteluja. Uudelleenjärjestelyvaraus sisältää sekä varautumisen työttömyyseläkkeisiin että muihin irtisanomisista aiheutuviin menoihin.*”

Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että IFRS:ään siirtyminen vaikutti vuoden 2004 päättävään taseen varauksiin niiden summaa ja keskiarvoa kasvattaen. Varausten yhteenlaskettu suhteellinen osuus nousi, mutta suhteellisten osuuksien keskiarvo laski. Wilcoxonin testin mukaan suhteellisen osuuden muutos on tilastollisesti merkitsevä. Varianssin muutos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi havaittiin, että IFRS:ään siirtymisen yhteydessä purettiin ja kirjattiin runsaasti varauksia ja varauksia kirjanneiden yritysten lukumäärä kasvoi.

Fortumin vaikutus 2004 FAS ja IFRS

IFRS:ään siirtymisen seurauksena Fortum lisäsi ydinvoimaan liittyviä varauksia 401 m€, työsuhde-etuuksiin liittyviä varauksia 9 m€ ja purki muita varauksia 39 m€. Yhteensä Fortumin varaukset kasvoivat 371 m€. Ydinjätevaraukset liittyvät tuleviin käytöstä poisto- ja käytetyn ydinjätteen poistamisvelvollisuuksiin. Ydinjätevaraukset huomattava kasvu johtuu IFRS:n vaatimuksesta (IFRIC 5), jonka mukaan yrityksen osuus ydinjätehuoltorahastosta ja siihen liittyvästä ydinjätehuoltovastuusta esitetään taseessa muissa pitkäaikaisissa sijoituksissa ja varauksena. FAS:n mukaan tähän ei ollut tarvetta.

Mikäli Fortumin vaikutus huomioidaan, varaukset kasvoivat vuoden 2004 FAS- ja IFRS-muotoisten taseiden välillä 643 miljoonasta eurosta 1 056 miljoonaan euroon (+64,26 %). Varausten keskiarvo kasvoi 6,99 miljoonasta eurosta 11,48 miljoonaan euroon ja keskihajonta kasvoi 122 %. Yhteenlaskettu osuus taseesta kasvoi 1,21 %:sta 1,91 %:iin (+57,85 %), suhteellisen osuuden keskiarvo 0,98 %:sta 1,00 %:iin ja keskihajonta pieneni hieman. Tilastollinen merkitsevyys ei muuttunut aineistosta ilman Fortumia, lukuun ottamatta varausten keskiarvon varianssin muutosta, jota voidaan pitää tilastollisesti merkitseväenä.

8.4.2 Pakollisten varausten vaikutus tilikauden voittoon ja keskeisiin tunnuslukuihin

Tässä alaluvussa tutkitaan pakollisten varausten muutoksen vaikutusta yhtiöiden tilikauden tulokseen ja tunnuslukuihin ROE, ROIC ja EPS. Tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoista

on varausten tulosvaikutuksen muuttuminen yli ajan, koska tulosvaikutus on tunnuslukuja laskettaessa osoittajan muuttuva tekijä.

Varausten tulosvaikutus laskettiin yritysten taseista vähentämällä tilikauden lopun taseen varauksista tilikauden alun taseen osoittamat varaukset. Jos varauksia oli tilikaudella kirjattu lisää (negatiivien tulosvaikutus), lisättiin tilikauden tulokseen varausten muutos. Mikäli varauksia oli tilikaudella purettu (positiivinen tulosvaikutus), vähennettiin tämä varausten tuloutus tilikauden tuloksesta. Oikaisun verovaikutusta ei huomioitu. Tilikausien 2003 ja 2004 luvuista oikaistiin ryhmittelymuutosten vaikutus. Tämän jälkeen laskettiin oikaistut tunnusluvut ja niiden ero alkuperäisiin tunnuslukuihin. Alkuperäisinä tunnuslukuina käytettiin tilikauden laimentamattomia lukuja. Tunnuslukujen laskentatapa eroaa FAS:n ja IFRS:n välillä hieman. Laskentakaavat ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.

Tutkimusotoksen perusjoukko on sama kuin edellisessä luvussa, mutta useampia yrityksiä jouduttiin hylkäämään raportointiepäselvyyksien vuoksi. Tilikauden 2004 (IFRS) vertailua muuhun aineistoon heikentää sen selvästi muita tilikausia pienempi otoskoko. Tämä johtuu siitä, että vuoden 2003 varauksia IFRS:n mukaan ei pääsääntöisesti ole raportoitu oman pääoman täsmäytyslaskelmassa. Taulukosta 13 käy ilmi tutkimusotos tilikausittain.

Taulukko 13: Yhtiöiden lukumäärä tutkimusaineistossa 2003–2006

	Tulosvaikutus	ROE	ROIC	EPS
2003 FAS	58	56	57	57
2004 FAS	59	57	58	59
2004 IFRS	37	36	37	38
2005 IFRS	57	58	59	59
2006 IFRS	58	57	58	56

Varausten tulosvaikutus

Kuten taulukosta 14 käy ilmi, varausten tulosvaikutus (varausten muutos) oli tutkimusajanjaksolla tilikautta 2004 (FAS) lukuun ottamatta negatiivinen eli varauksia kirjattiin enemmän kuin käytettiin. Tilikaudella 2004 (FAS) varauksia purettiin keskimäärin 2,23 miljoona euroa/yritys. Suurin positiivinen tulosvaikutus ko. tilikaudella oli Wärtsilällä (47,1 m€), Elisalla (34,5 m€), Uponorilla (19,5 m€) ja M-realilla (15,4 m€). Tilikauden 2004 (FAS) arvot ovat myös aineiston maksimi- ja minimiarvot.

Taulukko 14: Varausten tulosvaikutus 2003–2006

	Keskiarvo	Maksimi-arv	Minimi-arvo	Varianssi	N
2003 FAS	-0,89	19,92	-20,00	26,98	57
2004 FAS	2,23	47,10	-5,40	66,43	60
2004 IFRS	-0,33	8,80	-16,40	10,03	38
2005 IFRS	-0,26	28,80	-26,00	35,71	60
2006 IFRS	-0,89	8,00	-19,00	17,10	59

Tilikaudella 2004 (IFRS) tulosvaikutuksen keskiarvo on negatiivinen. Taulukoista 15–17 on kuitenkin nähtävissä, että tunnusluvut laskivat varausten tulosvaikutusoikaisun seurauksena tilikaudella 2004 (IFRS). Tämä ristiriita johtuu Uponorin varaustuloutuksesta (16,4 m€). Kyseisellä tilikaudella tulosvaikutuksen jakauma on kaikista suppein (varianssi 10,03). Uponorin varausten arvo sijoittuu viiden keskihajonnan päähän tilikauden keskiarvosta ja kääntää varausten keskiarvon negatiiviseksi. Ilman Uponoria varausten tulosvaikutuksen keskiarvo olisi 0,11 m€. Taseeltaan suuret yhtiöt, joiden varausten muutokset ovat myös suuria saavat keskimääräistä suuremman painon varausten tulosvaikutusta tutkittaessa. Sen sijaan tunnuslukuvaikutusta tutkittaessa niiden vaikutus ei ole niin suuri, koska tällöin varausten tulosvaikutus on suhteutettu tunnusluvun nimittäjään, joka keskimäärin korreloi yrityksen koon kanssa. Huomionarvoista on, että vuoden 2004 (IFRS) tulosvaikutus ei ole vertailukelpoinen edellä esitettyyn taulukko 4:ään, koska empirian tässä osassa varausten muutos lasketaan suhteessa tilikauden 2003 IFRS-lukuihin.

Tulosvaikutuksen muutos tilikausien välillä testattiin riippuvien otosten t-testillä ja Wilcoxonin testillä. T-testin perusteella voidaan sanoa, että tilikauden 2004 (FAS) tulosvaikutus eroaa tilastollisesti merkitsevästi kaikista muista tilikausista paitsi 2004 (IFRS) ja tilikausi 2004 (IFRS) tilikaudesta 2003. Ajanjaksojen 2003–2004 (FAS) ja 2005–2006 (IFRS) välillä ei ole erotettavissa tilastollisesti merkitseviä johdonmukaisia eroja (ks. taulukko 33, ks. liite 3). Wilcoxonin testin mukaan tilikausien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja (ks. taulukko 34, liite 3).

Tulosvaikutuksen varianssien eroja testattiin Levenen testillä. Ylivoimaisesti suurin varianssi tutkimusajanjaksolla on tilikaudella 2004 (FAS), joka suoritettujen testien mukaan eroaa tilastollisesti merkitsevästi kaikkien muiden tilikausien variansseista. Muiden tilikausien kohdalla ei ole nähtävissä yhtä selkeää linjaa (ks. taulukko 35, liite 3).

Varausten muutoksen vaikutus ROE:en

Oman pääoman tuoton (ROE) laskentakaava eroaa hieman FAS:n ja IFRS:n välillä. Ero on kuitenkin näennäinen, koska IFRS:n erä ”Tulos ennen veroja jatkuvista liiketoiminnoista” vastaa käytännössä FAS:n erää ”Tulos ennen satunnaiseriä.” ROE:n muutosta laskettaessa varausten muutos lisättiin osoittajan summaan. Myös yritysten käyttäminen laskentakaavojen välillä oli pieniä eroja. Alla on esitetty yleisimmin käytetyt ROE:n kaavat FAS- ja IFRS-muotoisissa tilinpäätöksissä.

$$ROE_{FAS} = \frac{\text{Tulos ennen satunnaiseriä} - \text{Verot}}{\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus}}$$

$$ROE_{IFRS} = \frac{\text{Tulos ennen veroja jatkuvista liiketoiminnoista} - \text{tuloverot}}{\text{Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}}$$

Kuten taulukosta 15 käy ilmi varausten tulosvaikutuksen oikaisun keskimääräinen vaikutus ROE:en tutkimusajanjaksolla vaihteli tilikauden 2003 (FAS) 0,38 prosenttiyksiköstä tilikauden 2004 (IFRS) -0,35 prosenttiyksikköön. Tilikaudella 2004 (FAS ja IFRS) varausten tulosvaikutuksen oikaisun vaikutus ROE:en oli keskimäärin negatiivinen, mutta muutoin positiivinen. ROE:n muutoksen varianssi pysyi tutkimusajanjaksolla melko stabiilina lukuun ottamatta tilikautta 2004 (IFRS).

Taulukko 15: ROE:n muutos 2003–2006 (prosenttiyksikköä)

	Keskiarvo	Maksimiarvo	Minimiarvo	Varianssi	N
2003 FAS	0,0038	0,0672	-0,0815	0,0004	55
2004 FAS	-0,0021	0,0539	-0,0574	0,0003	58
2004 IFRS	-0,0035	0,0558	-0,1462	0,0008	36
2005 IFRS	0,0034	0,0637	-0,0309	0,0003	59
2006 IFRS	0,0005	0,0857	-0,0512	0,0004	58

Pääsääntöisesti ROE:n muutosta tilikausien välillä ei voida riippuvien otosten t-testin mukaan pitää tilastollisesti merkitsevä (ks. taulukko 36, liite 3). Ainoastaan tilikausien 2004 FAS ja 2005 IFRS välinen muutos on tilastollisesti melko merkitsevä ($p=0,05$). Wilcoxonin testin mukaan tilikausien välillä ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja (ks. taulukko 37,

liite 3). Tilikauden 2004 (IFRS) varianssi erosi Levenen testin mukaan tilastollisesti merkitsevästi kaikkien muiden tilikausien variansseista (ks. taulukko 38, liite 3).

Varausten muutoksen vaikutus ROIC:iin

Myös sijoitetun pääoman tuoton (ROIC) laskentakaava eroaa hieman FAS:n ja IFRS:n välillä. Käytännössä erolla ei kuitenkaan ole merkitystä. ROIC:n muutosta laskettaessa varausten muutos lisättiin osoittajan summaan. Yritysten ROIC:n laskemiseen käyttämien laskentakaavojen välillä oli pieniä eroja. Alla on esitetty yleisimmin käytetyt ROIC:n kaavat FAS- ja IFRS-muotoisissa tilinpäätöksissä.

$$ROIC_{FAS} = \frac{\text{Tulos ennen satunnaiseriä + korkokulut, nettokurssierot ja muut rahoituskulut}}{\text{Taseen loppusumma - korottomat velat}}$$

$$ROIC_{IFRS} = \frac{\text{Tulos ennen veroja jatk. liiketoiminnoista + korkokulut, nettokurssierot ja muut rahoituskulut}}{\text{Taseen loppusumma - korottomat velat}}$$

ROIC:n muutos tutkimusajanjaksolla seurailee yleisellä tasolla ROE:n muutosta. Kuten taulukosta 16 käy ilmi, on ROIC:n muutos positiivinen muilla tilikausilla paitsi 2004 FAS ja IFRS. Riippuvien otosten t-testin mukaan ROIC:n muutos eroaa tilastollisesti melko merkitsevästi tilikauden 2004 FAS ja tilikausien 2003 (FAS) ja 2005 (IFRS) välillä (ks. taulukko 39 liitteenä). Wilcoxonin testin mukaan ROIC:n muutosta tilikausien välillä ei voida pitää tilastollisesti merkitseväenä (ks. taulukko 40 liitteenä). Varianssien muutokset ovat pääsääntöisesti tilastollisesti merkitseviä (ks. taulukko 41 liitteenä).

Taulukko 16: ROIC:n muutos 2003–2006 (prosenttiyksikköä)

	Keskiarvo	Maksimiarvo	Minimiarvo	Varianssi	N
2003 FAS	0,0032	0,0388	-0,0613	0,0002	55
2004 FAS	-0,0025	0,0371	-0,0419	0,0002	58
2004 IFRS	-0,0020	0,0446	-0,1136	0,0005	36
2005 IFRS	0,0056	0,1953	-0,0233	0,0008	59
2006 IFRS	0,0001	0,0353	-0,0377	0,0001	58

Varausten muutoksen vaikutus EPS:ään

Myös EPS:n kaava eroaa hieman FAS- ja IFRS-muotoisten tilinpäätösten välillä. Alla on esitetty tilinpäätöksissä yleisimmin käytetyt kaavat.

$$EPS_{FAS} = \frac{\text{Tulos ennen satunnaiseriä - vähemmistöosuus - verot}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä keskimäärin}}$$

$$EPS_{IFRS} = \frac{\text{Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden voitto jatkuvista toiminnoista}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä keskimäärin}}$$

Kuten edellä esitetyt tunnusluvut, myös EPS:n muutos on tilikausilla 2004 FAS ja IFRS negatiivinen ja muuten positiivinen. Kuten taulukosta 17 käy ilmi muutoksen varianssi pienentyi huomattavasti tilikauden 2004 (IFRS) jälkeen.

Taulukko 17: EPS:n muutos 2003–2006

	Keskiarvo	Maksimiarvo	Minimiarvo	Varianssi	N
2003 FAS	0,0411	0,5000	-0,1716	0,0184	55
2004 FAS	-0,0293	0,1342	-0,5142	0,0103	58
2004 IFRS	-0,0065	0,3059	-0,5309	0,0134	36
2005 IFRS	0,0097	0,2944	-0,3104	0,0069	59
2006 IFRS	0,0101	0,5143	-0,2885	0,0084	58

Tilikauden 2004 (FAS) EPS:n muutoksen keskiarvo eroaa t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevästi tai melko merkitsevästi kaikista muista tilikausista paitsi 2004 (IFRS). Lisäksi 2003 (FAS) ja 2005 (IFRS) eroavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (ks. taulukko 42, liite 3). Wilcoxonin testin perusteella tilikausien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja (ks. taulukko 43, liite 3). Levenen testin perusteella tilikauden 2003 (FAS) varianssi eroaa tilastollisesti merkitsevästi muiden tilikausien variansseista (ks. taulukko 44, liite 3).

Yhteenveto

Yhteenvetona varausten vaikutuksesta tutkimusaineiston tilikauden tulokseen voidaan sanoa, että ainoastaan tilikaudella 2004 (FAS) varausten muutos kasvatti keskimäärin tilikauden tulosta. Muina tilikausina varaukset keskimäärin pienensivät tulosta. Tulosvaikutuksen

keskiarvo tilikaudelta 2004 (FAS) erosi tilastollisesti merkitsevästi muiden tilikausien tulosvaikutusten keskiarvoista. Tämä saattaa indikoida sitä, että IFRS:ään siirtymistä on ennakoitu Suomen lainsäädännön mahdollistamissa puitteissa tilikaudella 2004 (FAS) tulouttamalla varauksia, joita IFRS ei salli, jo etukäteen. Tilikaudella 2004 (IFRS) varausten keskimääräinen tulosvaikutus oli ilman jakauman ääriarvoa (Uponor) tulosta kasvattava.

Tunnuslukujen muutokset kulkivat yleisellä tasolla samassa linjassa varausten tulosvaikutuksen kanssa. T-testin mukaan ROE:n ja ROIC:n muutoksia ei voitu pääsääntöisesti pitää tilastollisesti merkitsevinä. EPS:n muutos tilikauden 2004 (FAS) ja muiden tilikausien välillä oli pääosin tilastollisesti merkitsevä tai melko merkitsevä. Wilcoxonin testin mukaan tunnusluvut eivät muuttuneet tilastollisesti merkitsevästi.

Fortumin vaikutus tunnuslukuihin ja varausten tulosvaikutukseen

Fortumin varausten muutos vaikutti ennen kaikkea varausten tulosvaikutukseen (ks. taulukko 45, liite 3). Suurin vaikutus oli tilikaudella 2004 (IFRS), jolloin Fortumin huomioiminen laski varausten keskimääräistä tulosvaikutus -1,5 miljoonaan euroon. Fortumin huomioiminen myös kasvattaa tulosvaikutuksen varianssia huomattavasti jokaisella tilikaudella. Tunnusluvuissa Fortumin vaikutus ei ole merkittävä, koska sen varausten muutos suhteutettuna taseeseen ei poikkea olennaisesti muista yrityksistä. Fortumin mukanaolo ei paranna suoritettujen testien tilastollista merkitsevyyttä.

9 Johtopäätökset ja yhteenveto

Tässä tutkielmassa on analysoitu IFRS:ään siirtymisen vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden pakollisiin varauksiin ja varausten tulosvaikutukseen. Teoriaosassa todettiin, että suomalainen ja IFRS:ään perustuva tilinpäätöskäytäntö eroavat toisistaan sekä lähestymistavan että teknisen toteutuksen suhteen. Taustalla vaikuttaa muun muassa erilainen historiallinen suhtautuminen käyttäjien tietotarpeeseen, verotukseen ja tilinpäätösinformaation painopisteeseen. Varausten osalta keskeisintä on IFRS:n selkeästi tiukempi ja yksityiskohtaisemmat ohjeet antava lähestymistapa. IFRS ei muun muassa tunne vapaaehtoisen varauksen käsitettä, edellyttää nykyarvon käyttämistä varausten arvostuksessa ja antaa tiukemmat ohjeet kirjaamisedellytyksistä. IFRS:n asettama kapeampi liikkumatila varausten kirjaamisessa ja arvostuksessa saattaa vähentää varausten käyttöä tuloksenohjauskeinona.

Tutkimuksen mukaan ajanjaksojen 2003–2004 (FAS) ja 2005–2006 (IFRS) välillä varausten yhteenlaskettu summa, varausten keskiarvo ja varauksia kirjanneiden yhtiöiden lukumäärä kasvoivat ja varausten keskihajonta pieneni. Ainoa tilikausi, jonka aikana varausten keskiarvo ja yhteenlaskettu summa laskivat, oli tilikausi 2004 (FAS). Wilcoxonin testin mukaan muutoksia voidaan pääsääntöisesti pitää tilastollisesti merkitsevinä. Samaan aikaan varausten suhteellinen osuus taseesta sekä suhteellisten osuuksien keskiarvo ja varianssi laskivat. Yhtiöiden taseet ovat näin ollen kasvaneet varauksia nopeammin. Wilcoxonin ja Levenen testien mukaan muutoksia voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä.

Tilikausi 2004 on tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoinen, koska siltä on saatavissa sekä FAS:n että IFRS:n mukaiset tiedot. Tilikaudella 2004 IFRS:ään siirtymisen johdosta varausten yhteenlaskettu summa ja keskiarvo kasvoivat. Varausten yhteenlaskettu suhteellinen osuus taseesta nousi, mutta suhteellisten osuuksien keskiarvo laski. Wilcoxonin testin mukaan suhteellisen osuuden muutos on tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi havaittiin, että IFRS:ään siirtymisen yhteydessä varauksia kirjanneiden yritysten lukumäärä kasvoi.

Varausten vaikutuksesta tutkimusaineiston tilikauden tulokseen voidaan todeta, että ainoastaan tilikaudella 2004 (FAS) varausten muutos kasvatti keskimäärin tilikauden tulosta. Muina tilikausina varaukset keskimäärin pienensivät tulosta. Tulosvaikutuksen keskiarvo tilikaudelta 2004 (FAS) erosi tilastollisesti merkitsevästi muiden tilikausien tulosvaikutusten

keskiarvoista. Tilikaudella 2004 (IFRS) varausten keskimääräinen tulosvaikutus oli ilman jakauman ääriarvoa (Uponor) tulosta kasvattava. Tunnuslukujen muutokset kulkivat yleisellä tasolla samassa linjassa varausten tulosvaikutuksen kanssa. Suoritetujen testien mukaan varausten vaikutus tunnuslukuihin ei eri tilikausien välillä eroa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi.

Varausten suhteellisen osuuden taseesta ja sen varianssin sekä absoluuttisten lukujen varianssin laskua IFRS:ään siirryttäessä voidaan pitää viitteenä IFRS:n myötä tiukentuneen sääntelyn vaikutuksesta. Tiukemmat arvostus- ja kirjaussäännökset sekä harkinnanvaraisten pakollisten varausten poistuminen ovat johtaneet pakollisten varausten suhteellisen osuuden keskiarvon laskuun ja jakauman suppenemiseen. Toisaalta Fortumin tapaus osoittaa yksityiskohtaisemman sääntelyn toisen puolen: erikoistapauksissa tiukempi sääntely saattaa johtaa myös varausten huomattavaan kasvuun. Yksityiskohtaisempi sääntely on myös johtanut useampia yrityksiä kirjaamaan varauksia. Yleensä kyseessä on ollut suuruusluokaltaan pieni kirjaus (vrt. esim. Stromsdal, Pöyry, Salcomp), jota ei FAS:n laveamman tulkinnan mukaan olisi ollut pakko kirjata.

Varausten tulosvaikutus seuraa luonnollisesti varausten absoluuttista muutosta. Tilikauden 2004 (FAS) positiivinen tulosvaikutus ja sen tilastollisesti merkitsevä eroaminen muista tilikausista saattaa viitata IFRS:ään siirtymistä edeltäviin valmisteluihin. On mahdollista, että varauksia on tuloutettu jo etukäteen Suomen lainsäädännön sallimissa puitteissa. Tätä näkökulmaa vahvistavat muun muassa Kinnunen ym. (1995), Kasanen ym. (1996) ja Kallunki ym. (1999) tutkimukset, joiden mukaan suomalaiset yritykset säätelevät tulostaan yleensä alaspäin. Täten varausten tuloutus on luonnollinen reaktio, kun mahdollisia tuloksen järjestelyeriä puretaan. Myös tulosvaikutuksen varianssin lasku IFRS:ään siirtymisen jälkeen saattaa viitata vähentyneeseen tuloksenohjauksen (vrt. esim. Kallunki 1999).

IFRS:n IAS 37-standardin myötä voimaantulleet entistä yksityiskohtaisemmat arvostus- ja jaksotussäännökset sekä laajemmat liitetietovaatimukset lisäsivät tilinpäätösinformaation määrää ja tietoa sen taustaoletuksista. Lisäksi yksityiskohtaisempi sääntely yhdenmukaisti yritysten raportointia. Tätä kautta IAS 37 paransi tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä ja vertailukelpoisuutta Suomessa. Sijoittajan näkökulmasta tuloksenohjauksen mahdollinen vähentyminen ja yhtiöiden vertailukelpoisuuden kasvaminen pitäisi johtaa entistä parempaan kuvaan yhtiöiden riskeistä ja vastuista ja tätä kautta tarkempaan arvonnäilytykseen.

IFRS:ään siirtymisen vaikutus pakollisiin varauksiin tarjoaa mahdollisuuksia jatkotutkimukseen. Laajemmalla aineistolla (esimerkiksi pohjoismaat) olisi mahdollista tutkia toimialakohtaisia eroja pakollisten varausten muutoksissa. Lisäksi maakohtaisten erojen tutkiminen toisi uutta tietoa varausten soveltamisesta eri valtioissa. Suomalaisella aineistolla jatkotutkimusta voisi tehdä esimerkiksi IFRS:ään siirtymisen vaikutuksesta varausten käyttöön tuloksenohjauksessa ja vapaaehtoisista varauksista luopumisen vaikutuksesta tuloksenohjaukseen.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus:

Aromäki K.: *IAS käytännön esimerkein*, KPMG ja Edita Publishing Oy, Helsinki 2003

Belkaoui A.: *Accounting Theory*, Harcourt Brace Jovanovich Inc., Chicago 1985

Berenson M., Levine D.: *Business Statistics: A First Course*, Prentice-Hall Inc. New Jersey 1998

Fredriksson A.: *Uudistunut kirjanpitolaki*, Talentum Media Oy ja Ernst & Young Oy, Jyväskylä 2006

Heikkilä T.: *Tilastollinen tutkimus*, Oy Edita Ab, Helsinki 2001

Hendriksen E. S.: *Accounting Theory*, Richard Irwin Inc., Boston 1992

Holopainen M., Pulkkinen P.: *Tilastolliset menetelmät*, WSOY, Vantaa 2002

International Accounting Standard Board (IASB): *IFRS-standardit 2004*, KHT-Media Oy, Helsinki 2004

Jänkälä M, Kaisanlahti T. (toim.): *Uusi kirjanpitolainsäädäntö ja tilinpäätös*, WSOY, Juva 2005

KHT-yhdistys: *Kirjanpitolaki ja –asetus*, KHT-media Oy, Jyväskylä 2002

Kirjanpitolain uudistamiskomitean mietintö (KLUDI) 1990:45. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 1990

Laininen, P: *Tilastollisen analyysin perusteet*, Otatieto Oy, Helsinki, 2000

Lehtonen Tapani: *Tilastotieteen jatkokurssi*, Hakapaino Oy, Helsinki 1998

Leppiniemi J.: *Hyvä kirjanpitolaki*, Weilin Göös, Jyväskylä 1994

Leppiniemi J.: *Kirjanpito ja tilinpäätös harjoituksineen*, WS Bookwell Oy, Juva 2001

Leppiniemi J.: *IFRS – Johdon käsikirja*, WS Bookwell OY, Juva 2003

Leppiniemi J.: *Kirjanpitolaki – kommentaari*, WS Bookwell Oy, Juva 2006

Moshe B., Haim L.: *Statistics, Decisions and Applications in Business and Economics*, Random House Inc., 1984

Räty P., Virkkunen V.: *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFR -raportointi*, WS Bookwell Oy, Porvoo 2004

Saario M.: *Kirjanpidon meno–tulo-teoria*, Otava, Keuruu 1959

Troberg P.: *IAS ja kansainvälinen tilinpäätös*, Talentum, Helsinki 2003

Julkaisut:

Callao S., Jarnae J. L., Lainez J. A.: Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 2007, Vol. 16, Issue 2, pp. 148-178

Haller A, Kepler J.: Financial accounting developments in the European Union; Past events and future prospects, *The European Accounting Review*, 2002, 11:1, pp. 153-190

Healy P., Wahlen J.: A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, *Accounting Horizon*, Vol. 13, No.4, 1999, pp.365-383

Jermakowicz E.: Effects of Adoption of International Financial Reporting Standards in Belgium: The Evidence from Bel-20 Companies, *Accounting in Europe*, Vol. 1, 2004, pp. 51-70

Kallunki J-P., Martikainen T.: Financial failure and managers' accounting responses: Finnish evidence, *Journal of Multinational Financial Management*, 1999, Vol. 9, Iss. 1, pp. 15-26

Kasanen E., Kinnunen J., Niskanen J.: Dividend-based earnings management: Empirical evidence from Finland, *Journal of Accounting and Economics*, 1996, 22, pp. 283-312

Kinnunen J.: The income smoothing effects of depreciations and untaxed reserves in listed Finnish firms, *The Finnish Journal of Business Economics*, 1989, 4, pp. 293-305

Kinnunen J., Kasanen E., Niskanen J.: Earnings Management and the Economy Sector Hypothesis: Empirical Evidence on A Converse Relationship in the Finnish Case, *Journal of Business, Finance & Accounting*, 1995, Vol. 22, Iss. 4, pp. 497-520

Moya S., Oliveras E.: Voluntary Adoption of IFRS in Germany: a Regulatory Impact Study, *Corporate Ownership & Control*, Vol. 3, Iss. 3, Spring 2006

Schipper K.: Commentary on Earnings Management, *Accounting Horizon* 1989, Vol. 3, Iss. 4, pp. 91-102

Teoh S.H., Welch I., Wong T.J.: Earnings Management and the Long Run Performance on Initial Public Offering, *Journal of Finance* 1989, 53, 6: 1935-1975

Internet:

Euroopan Komissio: Komission suositus ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa, Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L156/33

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2001/l_156/l_15620010613fi00330042.pdf
3.10.2007

Euroopan parlamentti ja Neuvosto: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002, Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L243/1
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2002/l_243/l_24320020911fi00010004.pdf
10.10.2007

Financial Accounting Standard Board: Concept Statement No.2 Qualitative Characteristics of Accounting Information
<http://www.fasb.org/st/#cons> 18.10.2007

Kirjanpitolautakunta: Kirjanpitolautakunnan yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä 14.1.2003
[http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/0/911F31D3ACBB7DCAC2256CAF00320FF7/\\$FILE/YMPOHJE.doc](http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/0/911F31D3ACBB7DCAC2256CAF00320FF7/$FILE/YMPOHJE.doc) 3.10.2007

Kirjanpitolautakunta: Kirjanpitolautakunnan yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä 24.10.2006
[http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/0/755E8C863FC1A2C0C225723600504D08/\\$FILE/YMPÄRISTÖ2006l.doc](http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/0/755E8C863FC1A2C0C225723600504D08/$FILE/YMPÄRISTÖ2006l.doc) 3.10.2007

Kirjanpitolautakunta: Yleishyödyllisten yhteisöjen edellytyksistä tehdä vapaaehtoisia varauksia 2001/1659
<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/lapolusuomi?OpenView&Start=1&Count=30&Expand=7#7> 3.10.2007

Rahoitustarkastus: Selvitys listayhtiöiden vuoden 2005 IFRS-tilinpäätöksistä, Markkinavalvonta, 2006
http://www.rahoitustarkastus.fi/NR/rdonlyres/2E82AE57-6E12-475C-83E7-541524BECAB9/0/Selvitys_listayhtioiden_vuoden_2005_IFRStilinpäätöksistä.pdf
10.10.2007

Pro Gradut:

Karhu Marko: *IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen vaikutus tulokseen vuonna 2004 suurissa ja keskiuurissa pörssiyrityksissä*, HSE, 2007

Mäkinen Kristiina: *IFRS:n vaikutus suomalaisten pörssiyritysten omiin pääomiin siirtymävaiheessa*, HSE, 2006

Liitteet

Liite 1: Tutkimusaineistosta hylätyt yritykset

Yritys	Toimiala	Syy hylkäämiselle
Neste Oil	1	Perustettu 2005
Huhtamäki	2	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Kemira	2	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Outokumpu	2	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Stora Enso	2	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
UPM-Kymmene	2	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Cargotec	3	Jakautunut koneesta 1.1.2005
Finnlines	3	Raportointiepäselvyys
Kone	3	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Metso	3	Raportointiepäselvyys
Outotec	3	Listautunut 10/2006
SRV Yhtiöt	3	Siirtynyt IFRS:ään vasta 1.1.2006
Vacon	3	Raportointiepäselvyys
Amer Sports	4	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Birka Line A	4	Raportointiepäselvyys
Rapala VMC (LP)	4	Raportointiepäselvyys
Tiimari	4	Fuusioitunut
Oral Hammaslääkärit	6	Toimialamuutos
Oriola-KD A	6	Fuusioitunut
Orion A	6	Jakautunut
Amanda Capital	7	Rahoitustoimiala
CapMan	7	Rahoitustoimiala
Citycon	7	Rahoitustoimiala
eQ	7	Rahoitustoimiala
Interavanti	7	Rahoitustoimiala
Julius Tallberg-Kiinteistöt	7	Rahoitustoimiala
Neomarkka	7	Rahoitustoimiala
Nordea Bank	7	Soveltaa swedish GAAPia
Norvestia	7	Rahoitustoimiala
OKO A	7	Rahoitustoimiala
OMX	7	Soveltaa Swedish GAAPia
Panostaja A	7	Rahoitustoimiala
Sampo A	7	Rahoitustoimiala
Sponda	7	Rahoitustoimiala
SSK S.Sääst.Kiint.	7	Rahoitustoimiala
Technopolis	7	Rahoitustoimiala

Liite 1: Tutkimusaineistosta hylätyt yritykset

Yritys	Toimiala	Syy hylkäämiselle
Ålandsbanken A	7	Rahoitustoimiala
Elcoteq	8	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
Nokia	8	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
SSH	8	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005
TJ Group	8	Raportointiepäselvyys
TeliaSonera	9	Siirtynyt IFRS:ään ennen 2005

Liite 2: Yrityskohtaista tietoa

Luvut miljoonaa euroa

Yritys	To imi ala	Vara ukset 2003 (FAS)	Tase 2003 (FAS)	Vara ukset 2004 (FAS)	Tase 2004 (FAS)	Vara ukset 2004 (IFRS)	Tase 2004 (IFRS)	Vara ukset 2005 (IFRS)	Tase 2005 (IFRS)	Vara ukset 2006 (IFRS)	Tase 2006 (IFRS)
Ahlstrom	2	27	1426	18	1384	21	1381	17	1367	17	1357
Exel	2	0	34	0	43	0	46	0	55	0	82
Kemira GrowHow	2	15	843	10	807	10	846	7	895	8	845
M-real A	2	51	7106	37	6394	36	6486	62	6327	79	6172
Nordic Aluminium	2	0	40	0	37	0	38	0	42	0	46
Rautaruukki	2	18	2403	20	2616	19	2712	37	2701	29	3026
Stromsdal	2	0	44	0	39	0	42	0	41	0	41
Aspo	3	0	126	1	116	1	119	2	122	1	129
Componenta	3	3	191	2	273	2	272	1	269	6	468
Cramo	3	0	86	0	85	0	102	0	121	0	771
Done Solutions	3	1	7	1	6	1	6	1	11	1	17
Efore	3	0	60	0	61	0	60	0	49	0	NA
Elecster	3	0	40	0	34	0	34	0	36	0	37
Etteplan	3	0	26	0	28	0	28	0	38	0	55
Finnair	3	0	1415	0	1478	0	1506	0	1638	10	1660
Glaston	3	0	246	0	226	2	248	3	257	8	246
Kasola	3	0	13	0	13	0	13	0	14	0	13
Kesla	3	0	13	0	14	0	14	0	17	0	21
Konecranes	3	20	402	15	493	17	514	20	724	28	919
Larox	3	1	57	1	73	1	73	1	84	1	83
Lassila & Tikanoja	3	0	239	0	273	1	283	1	315	1	353
Lemminkäinen	3	5	674	5	743	6	718	6	775	7	939
Martela	3	0	60	0	55	0	60	0	56	0	59
PKC Group	3	0	80	0	105	0	109	0	117	0	151
Ponsse	3	2	78	4	96	4	98	6	108	4	125
Pöyry	3	0	271	0	300	1	313	3	350	4	401
Ramirent	3	0	216	0	398	0	402	0	464	2	584
Raute	3	2	64	2	45	1	46	2	55	2	68
Rocla	3	1	41	1	46	1	66	0	68	0	82
Ruukki Group	3	0	30	0	57	0	75	0	89	0	116
Suomen Helasto	3	0	12	0	12	0	13	0	13	0	NA
Tamfelt	3	1	137	1	137	1	140	1	149	0	154
Tulikivi	3	0	42	0	42	0	42	0	41	1	66
Turkistuottajat	3	0	114	0	117	0	110	0	133	0	NA
Turvatiimi	3	0	11	0	20	0	20	0	21	0	21
Uponor	3	31	789	12	678	20	690	15	663	16	644

Liite 2: Yrityskohtaista tietoa

Luvut miljoonaa euroa

	To imi ala	Vara ukset 2003 (FAS)	Tase 2003 (FAS)	Vara ukset 2004 (FAS)	Tase 2004 (FAS)	Vara ukset 2004 (IFRS S)	Tase 2004 (IFRS)	Vara ukset 2005 (IFRS S)	Tase 2005 (IFRS)	Vara ukset 2006 (IFRS S)	Tase 2006 (IFRS)
Yritys											
Vahto-Group	3	0	41	0	37	0	39	0	43	0	NA
Wärtsilä A	3	195	2383	148	2327	150	2397	121	2869	137	3188
YIT	3	23	1555	18	1590	50	1516	46	1688	50	2118
Alma Media	4	1	355	3	317	3	355	1	244	2	200
Belton-Yhtiöt	4	0	39	0	35	0	36	0	38	0	41
Evia	4	0	7	0	6	0	6	0	6	0	4
Fiskars	4	7	678	3	635	4	692	3	703	4	707
Honkarakenne	4	0	64	0	64	0	62	0	56	0	59
Ilkka-Yhtymä II	4	0	69	0	57	0	59	0	58	0	78
Keskisuomalainen	4	1	78	0	85	1	84	0	84	0	103
Marimekko	4	0	34	0	32	0	33	0	36	0	38
Nokian Renkaat	4	0	476	1	554	1	578	1	797	1	885
Pohjois-Karj. Kirjapaino	4	0	46	0	46	0	47	0	45	0	51
SanomaWSOY	4	29	2453	30	2529	28	2694	22	2973	16	3132
Stockmann	4	0	801	0	750	0	749	0	762	0	768
Talentum	4	1	86	0	80	0	78	0	90	0	90
Viking Line	4	NA	257	0	235	0	237	0	243	0	NA
Atria	5	0	456	0	509	0	519	0	640	0	732
HKScan	5	0	378	0	425	0	430	0	514	1	550
Kesko	5	24	2757	25	2858	25	3200	27	3589	32	3807
Lännen Tehtaat	5	2	250	2	203	2	215	2	232	0	238
Olvi	5	0	128	0	132	0	133	0	141	0	156
Raisio	5	0	675	0	510	0	514	0	453	5	387
Suominen Yhtymä	5	1	118	1	123	1	199	0	187	0	176
Biohit	6	0	22	0	21	0	23	0	28	0	27
Biotie Therapies	6	0	14	0	10	0	10	0	9	0	33
Suomen Terveystalo	6	0	30	0	68	0	68	0	72	0	122
Affecto	8	0	22	0	52	0	56	0	62	0	79
Aldata Solution	8	1	53	1	39	1	41	1	49	1	55
Aspocomp Group	8	2	214	2	199	2	199	1	186	1	185
Basware	8	0	16	0	21	0	26	0	31	0	58
Benefon	8	0	6	0	5	0	5	0	5	0	17
Cencorp	8	0	26	0	25	0	25	0	25	0	21
Comptel	8	0	50	0	57	0	60	2	67	0	69
Elektrobit	8	0	142	0	175	0	194	0	194	0	263
F-Secure	8	0	54	0	71	0	72	1	94	1	95

Liite 2: Yrityskohtaista tietoa

Luvut miljoonaa euroa

	To imi ala	Vara ukset 2003 (FAS)	Tase 2003 (FAS)	Vara ukset 2004 (FAS)	Tase 2004 (FAS)	Vara ukset 2004 (IFRS S)	Tase 2004 (IFRS)	Vara ukset 2005 (IFRS S)	Tase 2005 (IFRS)	Vara ukset 2006 (IFRS S)	Tase 2006 (IFRS)
Yritys											
Incap	8	0	38	0	36	0	40	0	39	0	46
Ixonos	8	0	12	0	11	0	12	0	21	0	25
Okmetic	8	0	121	0	87	0	89	0	83	0	80
Perlos	8	1	326	1	400	1	413	12	561	6	424
Proha	8	0	45	0	44	0	43	0	43	0	33
QPR Software	8	0	4	0	5	0	5	0	5	0	6
Salcomp	8	0	117	0	103	0	116	0	148	0	174
Satama Interactive	8	1	27	0	20	0	22	0	28	0	30
Scanfil	8	0	193	6	204	6	207	5	198	8	174
Solteq	8	0	16	0	16	0	16	0	14	0	20
Stonesoft	8	0	43	0	30	0	32	0	26	0	25
Sysopendigia	8	0	16	0	19	0	21	0	96	0	146
Tecnomen	8	1	77	0	78	0	77	0	90	0	89
Tekla	8	1	36	1	33	1	34	1	29	1	38
Teleste	8	2	48	2	56	2	54	2	55	1	68
TietoEnator	8	1	808	13	1052	13	1088	10	1312	3	1375
Vaisala	8	1	173	0	165	0	164	0	197	0	219
Yleiselektroniikka	8	0	11	0	11	0	11	0	11	0	13
Elisa	9	52	1930	17	1741	10	1864	8	2202	9	2091
Fortum	10	207	16562	237	16704	608	17567	606	15130	636	16839
Yhteensä		735	52872	643	53044	1056	55247	1065	55825	1142	60194

Liite 2: Yrityskohtaista tietoa

Luvut miljoonaa euroa

Yritys	Toimiala	Tulosvai kutus 2003 (FAS)	Tulosvai kutus 2004 (FAS)	Tulosvai kutus 2004 (IFRS)	Tulosvai kutus 2005 (IFRS)	Tulosvai kutus 2006 (IFRS)
Ahlstöm	2	6,30	8,70	8,80	4,40	0,50
M-real	2	-10,10	15,40	NA	-26,00	-19,00
Nordic Aluminium	2	0,00	-0,22	0,00	0,13	-0,14
Rautaruukki	2	3,00	2,00	-2,00	-18,00	8,00
Stromsdal	2	0,00	0,00	NA	0,01	-0,10
Aspo	3	-0,04	-0,14	NA	-1,37	1,37
Componenta	3	-2,57	1,10	0,80	0,90	-5,00
Done Solutions	3	0,08	-0,03	-0,09	0,00	0,14
Efore	3	0,00	-0,41	NA	0,49	NA
Elecster	3	-0,40	0,40	NA	0,00	0,00
Finnair	3	0,00	0,00	0,00	0,00	-10,00
Glaston	3	0,00	0,00	0,31	-1,58	NA
Kesla A	3	NA	-0,02	NA	0,00	-0,05
Konecranes	3	-8,38	4,92	-2,50	-2,57	-8,15
Larox B	3	-0,08	-0,21	-0,30	-0,42	-0,09
Lassila & Tikanoja	3	0,46	-0,28	-0,46	-0,16	-0,22
Lemminkäinen	3	-0,16	0,35	0,22	-0,81	-0,95
PKC Group	3	0,00	0,00	0,00	-0,24	0,01
Ponsse	3	-2,28	-1,87	-1,87	-2,17	2,81
Pöyry	3	0,00	0,00	NA	-2,70	-0,30
Ramirent	3	NA	-0,29	NA	0,29	-1,77
Raute	3	0,46	0,16	2,01	-1,06	0,41
Rocla	3	-0,19	0,02	0,02	0,07	0,00
Ruukki Group	3	0,00	0,00	NA	0,08	-0,03
Tamfelt E	3	-0,77	0,00	0,00	0,24	0,49
Tulikivi A	3	-0,05	-0,16	-0,16	-0,11	-0,30
Turvatiimi	3	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,08
Uponor	3	-20,00	19,50	-16,40	5,60	-0,70
Wärtsilä	3	2,00	47,10	NA	28,80	-15,40
YIT	3	-11,54	5,41	NA	4,28	-4,66
Alma Media	4	2,30	-1,40	NA	1,70	-1,30
Fiskars	4	-3,10	4,30	-2,70	0,90	-1,30
Honkarakenne	4	0,00	NA	0,00	-0,24	0,00
Keskisuomalainen	4	NA	0,28	0,28	0,07	0,29
SanomaWSOY	4	-18,40	-1,10	NA	6,10	6,50
Talentum	4	-0,26	0,59	0,59	0,45	0,00
HKScan	5	NA	-0,27	-0,30	0,00	-0,20
Kesko A	5	-5,10	-0,90	-1,00	-1,40	-5,40
Lännen Tehtaat	5	-1,81	0,00	NA	0,20	1,80

Liite 2: Yrityskohtaista tietoa

Luvut miljoonaa euroa

Yritys	Toim iala	Tulosvai kutus 2003	Tulosvai kutus 2004	Tulosvai kutus 2004	Tulosvai kutus 2005	Tulosvai kutus 2006
Raisio	5	0,00	0,00	0,00	0,00	-5,10
Suominen Yhtymä	5	-0,67	0,07	0,07	0,20	0,20
Biohit	6	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,06
Biotie Therapies	6	-0,42	0,43	NA	-0,03	0,01
Aldata Solution	8	-0,41	0,18	0,05	-0,71	0,01
Aspocomp Group	8	0,46	-0,25	NA	0,64	0,37
Benefon	8	0,06	0,00	0,00	NA	-0,11
Cencorp	8	-0,08	0,00	0,00	-0,02	0,24
Comptel	8	0,49	0,41	0,41	-1,49	1,78
F-Secure	8	1,75	-0,01	-0,01	-0,95	-0,07
Ixonos	8	0,00	-0,15	NA	-0,07	0,04
Perlos	8	0,02	0,03	0,06	-11,64	5,49
Proha	8	0,30	-0,10	NA	-0,01	0,10
Satama Interactive	8	-0,81	0,60	0,59	0,45	-0,16
Scanfil	8	-0,41	-5,40	NA	0,45	-3,10
Solteq	8	0,00	0,00	0,22	0,08	0,06
Stonesoft	8	-0,13	0,11	0,09	-0,14	-0,03
Sysopendigia	8	0,00	0,00	NA	-0,35	0,30
Tecnomen	8	0,00	0,53	0,76	0,10	0,00
Tekla	8	0,00	0,00	NA	0,04	-0,15
Teleste	8	-0,11	-0,07	NA	0,05	0,74
Elisa	9	19,92	34,50	NA	1,70	-0,50
Fortum	10	26,00	-30,00	-46,00	2,00	-30,00

Liite 3: Taulukoita

Taulukko 18: T-testin p-arvot absoluuttisten lukujen keskiarvoille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,07	0,26	0,47	0,80
2004 FAS		0,23	0,32	0,11
2004 IFRS			0,81	0,27
2005 IFRS				0,14

Taulukko 19: Wilcoxonin testin p-arvot absoluuttisten lukujen mediaaneille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,00	0,01	0,03	0,12
2004 FAS		0,00	0,01	0,05
2004 IFRS			0,01	0,06
2005 IFRS				0,04

Taulukko 20: Levenen testin f-arvot absoluuttisten lukujen variansseille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,85	1,69	2,09	1,55
2004 FAS		1,09	1,13	1,20
2004 IFRS			1,23	1,09
2005 IFRS				1,35

Taulukko 21: Varaukset toimialoittain (huomioitu vain ne yritykset, joilla varaukset > 0)

Toimiala	2003 Varauks et / Tase	2003 Varauks FAS	2004 Varauks et / Tase	2004 Varauks IFRS	2005 Varauks et / Tase	2005 Varauks et / Tase	2006 Varauks et / Tase	2006 Varauks et / Tase	Keskim. %
									taseesta
1.	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0,00 %
2.	111	0,94 %	84	0,75 %	86	0,75 %	124	1,09 %	0,94 %
3.	287	3,11 %	211	2,19 %	259	2,65 %	232	2,11 %	2,42 %
4.	40	0,95 %	38	0,90 %	37	0,82 %	28	0,57 %	0,72 %
5.	27	0,65 %	28	0,68 %	28	0,62 %	29	0,58 %	0,65 %
6.	0	1,25 %	0	0,07 %	0	0,07 %	0	0,15 %	0,33 %
8.	11	0,48 %	26	1,01 %	27	0,99 %	38	1,16 %	0,89 %
9.	52	2,67 %	17	0,98 %	10	0,53 %	8	0,37 %	0,99 %
Yhteensä	528	1,57 %	406	1,20 %	448	1,28 %	459	1,21 %	1,30 %

Liite 3: Taulukoita

Taulukko 22: T-testin p-arvot varausten suhteellisille osuuksille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,59	0,50	0,54	0,13
2004 FAS		0,91	0,74	0,27
2004 IFRS			0,69	0,18
2005 IFRS				0,09

Taulukko 23: Levenen testin p-arvot suhteellisille osuuksille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,20	1,15	2,60	5,13
2004 FAS		1,37	3,12	6,14
2004 IFRS			2,27	4,47
2005 IFRS				1,97

Taulukko 24: Wilcoxonin testin p-arvot suhteellisille osuuksille

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,00	0,01	0,09	0,20
2004 FAS		0,00	0,03	0,12
2004 IFRS			0,03	0,17
2005 IFRS				0,11

Taulukko 25: Kuvailtavaa tilastotietoa varausten abs. luvuista (Fortum huomioitu)

	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Varianssi	Minimiarvo	Maksimiarvo
2003 FAS	89	8,26	31,08	966,05	0	207
2004 FAS	92	6,99	29,40	864,63	0	237
2004 IFRS	92	11,48	65,24	4255,93	0	608
2005 IFRS	92	11,57	64,58	4170,76	0	606
2006 IFRS	87	13,13	69,96	4894,62	0	636

Taulukko 26: T-testin p-arvot absoluuttisille luvuille (Fortum huomioitu)

	2004 FAS	2004 IFRS	2005	2006
2003 FAS	0,20	0,44	0,43	0,36
2004 FAS		0,27	0,26	0,22
2004 IFRS			0,85	0,15
2005 IFRS				0,08

Liite 3: Taulukoita

Taulukko 27: Levenen testin f-arvot absoluuttisille luvuille (Fortum huomioitu)

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,12	4,41	4,32	5,07
2004 FAS		4,92	4,82	5,66
2004 IFRS			1,02	1,15
2005 IFRS				1,17

Taulukko 28: Wilcoxonin testin p-arvot absoluuttisille luvuille (Fortum huomioitu)

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,00	0,01	0,03	0,12
2004 FAS		0,00	0,01	0,05
2004 IFRS			0,01	0,06
2005 IFRS				0,04

Taulukko 29: Kuvailevaa tilastotietoa suhteellisista osuuksista (Fortum huomioitu)

	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Varianssi	Minimi-arvo	Maksimi-arvo
2003 FAS	89	0,0106	0,0238	0,0006	0	0,1902
2004 FAS	92	0,0098	0,0260	0,0007	0	0,2252
2004 IFRS	92	0,0100	0,0224	0,0005	0	0,1820
2005 IFRS	92	0,0095	0,0151	0,0002	0	0,0745
2006 IFRS	87	0,0078	0,0110	0,0001	0	0,0487

Taulukko 30: T-testin p-arvot suhteellisille osuuksille (Fortum huomioitu)

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,60	0,72	0,67	0,18
2004 FAS		0,81	0,86	0,32
2004 IFRS			0,72	0,19
2005 IFRS				0,08

Taulukko 31: Levenen testin f-arvot suhteellisille osuuksille (Fortum huomioitu)

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,20	1,13	2,48	4,68
2004 FAS		1,36	2,98	5,61
2004 IFRS			2,20	4,14
2005 IFRS				1,89

Liite 3: Taulukoita

Taulukko 37: ROE:n p-arvot Wilcoxonin testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,17	0,25	0,47	0,45
2004 FAS		0,19	0,44	0,40
2004 IFRS			0,30	0,44
2005 IFRS				0,51

Taulukko 38: ROE:n f-arvot Levenen testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,26	1,93	1,55	1,10
2004 FAS		2,43	1,23	1,14
2004 IFRS			2,99	2,13
2005 IFRS				1,40

Taulukko 39: ROIC:n p-arvot t-testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,06	0,27	0,47	0,17
2004 FAS		0,81	0,07	0,27
2004 IFRS			0,20	0,69
2005 IFRS				0,16

Taulukko 40: ROIC:n p-arvot Wilcoxonin testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,14	0,22	0,45	0,44
2004 FAS		0,20	0,40	0,40
2004 IFRS			0,31	0,44
2005 IFRS				0,48

Taulukko 41: ROIC:n f-arvot Levenen testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,34	2,33	3,42	1,74
2004 FAS		3,11	4,57	1,30
2004 IFRS			1,47	4,05
2005 IFRS				5,95

Liite 3: Taulukoita

Taulukko 42: EPS:n p-arvot t-testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,01	0,01	0,16	0,13
2004 FAS		0,46	0,06	0,06
2004 IFRS			0,29	0,38
2005 IFRS				0,99

Taulukko 43: EPS:n p-arvot Wilcoxonin testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	0,16	0,19	0,40	0,42
2004 FAS		0,18	0,37	0,41
2004 IFRS			0,26	0,42
2005 IFRS				0,48

Taulukko 44: EPS:n f-arvot Levenen testistä

	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
2003 FAS	1,79	1,37	2,68	2,19
2004 FAS		1,31	1,50	1,23
2004 IFRS			1,96	1,60
2005 IFRS				1,22

Taulukko 45: Fortumin vaikutus varausten tulosvaikutukseen ja tunnuslukuihin

	2003 FAS	2004 FAS	2004 IFRS	2005 IFRS	2006 IFRS
Tulosvaikutus	-0,4253	1,7015	-1,4995	-0,2265	-1,3791
ROE:n muutos	0,0037	-0,0020	-0,0031	0,0033	0,0005
ROIC:n muutos	0,0031	-0,0024	-0,0018	0,0055	0,0002
EPS:n muutos	0,0398	-0,0282	-0,0038	0,0095	0,0106